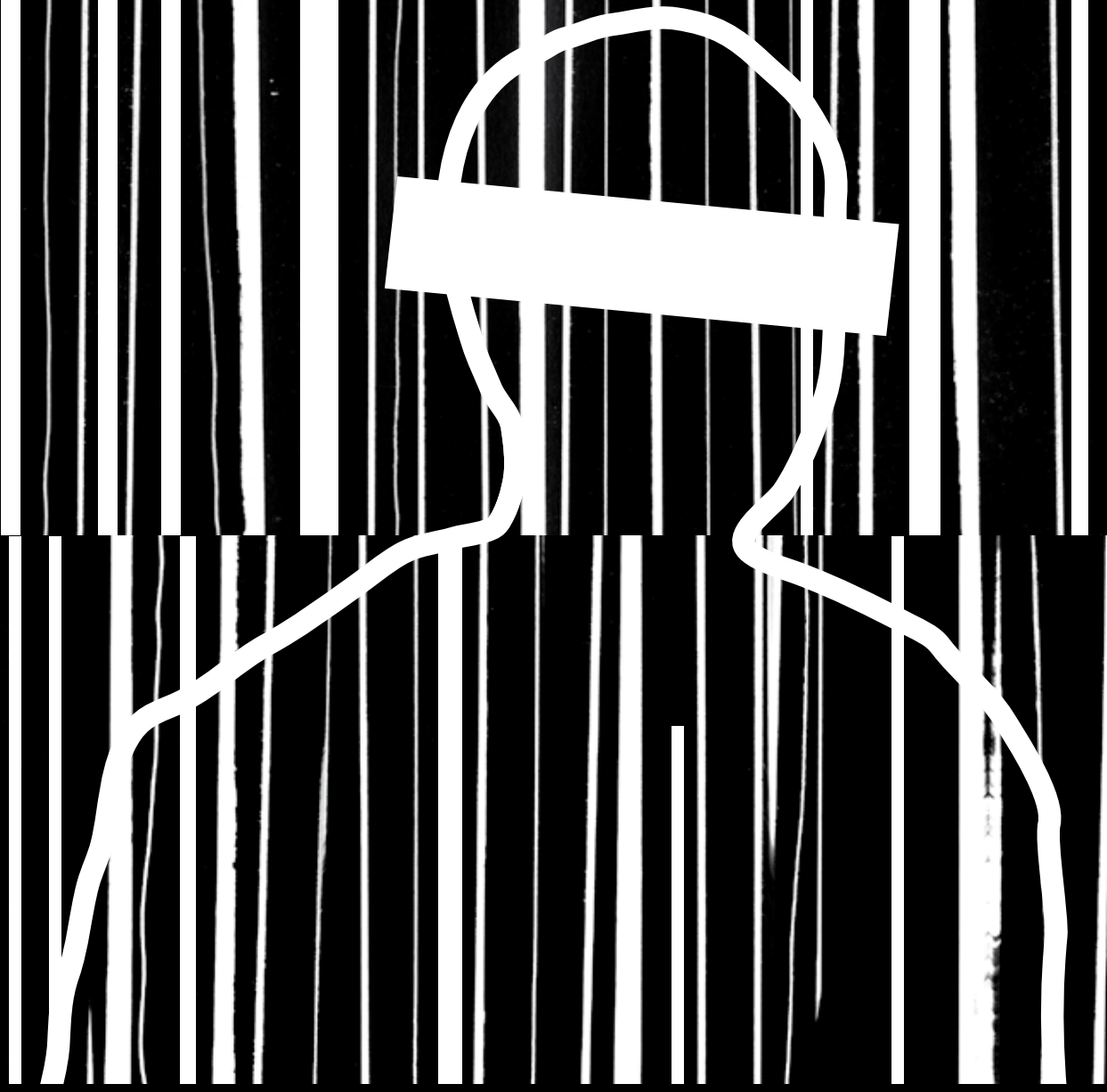

Rapport 2008:24

Sexuell människohandel

En fråga om tillgång och efterfrågan

brå
brottsförebyggande rådet

Sexuell människohandel

En fråga om tillgång och efterfrågan

Rapport 2008:24

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm
Telefon 08–690 91 90, fax 08–690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se

Produktion:
Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–401 87 00, fax 08–411 90 75, e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se
Författare: Malin Forsman, Lars Korsell
Omslag: Anna Gunneström
Omslagsillustration och illustrationer: Jonas Nilsson Design
Tryck: Edita Norstedts Västerås 2008
© Brottsförebyggande rådet 2008
ISSN 1100-6676
ISBN 978-91-86027-17-9

Innehåll

Förord **5**

Sammanfattning **7**
Sexuell människohandel 7
Aktörer som organiserar 7
Skapa tillgång 8
Möta efterfrågan 8
En inblick i olika öden i välfärd och ofärd 9
Förslag på brottsbekämpande metoder 10

Inledning **12**
Bakgrund 12
Syfte 14
Material och metod 14

Mannen med flera ansikten **23**
Barriär och besvär 25

”Not the girl next door” **28**

Kvinnor som varor **30**
Förnyelse, intimitet och bekvämlighet 30
Grönare gräs på andra sidan 32

Andra aktörer inom sexhandeln **34**
Profithajar och understödjare 34

Vad män vill ha **41**
Önskemål och preferenser 41
Om kvinnor utsatta för människohandel 46
Att stå kunden till tjänst 50

Skapa plattform och bemanning **53**
Etablering 53
Morot eller piska – former för rekrytering 55

Destination Sverige **58**
Medel för transport 58
Främjare till undsättning 61
Anpassning 61

Lansera ”varan” på marknaden **63**
Internet 63
”Word of mouth” 65
Konkurrens 65

Kontakten i ett första skede **67**
Gatuprostitution 67
Taxichaufförer 68
The World Wide Web 69

Träffpunkten **71**
”Torskbeteendet” 71
Arenor för sexköp 72
Avlyssning och spaning 74

”Lillebror ser dig” – metoder för kontroll **77**
Ekonomiskt underläge 77
Övervakning 77
Tillit och lojalitet 78
Hot, våld och tvång 79

Vad händer sedan? **80**
Att hantera det förflutna 80
Mellan två världar 81

Slutsatser och brottsbekämpande strategier **82**
Ett mångdimensionellt problem – vad kan göras i Sverige? 82
Affärsmässiga måsten 83
Reducera motivationen 84
Efterfrågan i fokus 85
Hinder och möjligheter 86
Bland de blinda blir också den enögde blind 87
Kontrollmekanismer 88

Referenser **90**

Bilagor **93**
Bilaga 1. Enkät 93
Bilaga 2. Intervjuguide 100

Förord

Människohandel för sexuella ändamål drabbar kvinnor och barn från jordklotets alla hörn. Det är ett globalt problem som berör och upprör. Människohandel kränker människors värde och utgör en växande inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Kampen mot denna handel är därför högt prioriterad av Polisen och övriga rättsväsendet. Regeringen har nyligen tagit fram en handlingsplan för att bekämpa människohandel där 210 miljoner kronor ska satsas på en rad åtgärder. Bland annat ska stödet till dem som utsätts för människohandel förbättras genom uppsökande verksamhet, skyddat boende och behandlingshem (Regeringens skrivelse, 2008).

Även om könshandel som forskningsämne är stort och uppmärksammat finns fortfarande kunskapsluckor. En övervägande del av forskningen har också riktat fokus på den som säljer och inte på den som köper.

För att få ett helhetsperspektiv på människohandel, bör hela kedjan kartläggas och analyseras: mannen som kund, kvinnan som säljer, kriminella grupper som organiserar och hjälpredor som underlättar handeln. Varje länk i kedjan är av vikt när brottsförebyggande och brottsbekämpande strategier och metoder ska formuleras.

Denna rapport om människohandel tar därför utgångspunkt från två perspektiv – tillgång och efterfrågan. Den baseras på tidigare genomförda studier av eller i samarbete med Brottsförebyggande rådet (Brå), som för första gången sammanställs i syfte att beskriva *hela* traffickingkedjan. Studier som rapporten bygger på är *The organisation of trafficking – a study of criminal involvement in sexual exploitation in Sweden, Finland and Estonia* (Brå 2008:21); den svenska rapporten i och enkätmaterial från *Prostitution and human trafficking: focus on clients*; en deltagande observation *Tracking Trafficking – police surveillance in Stockholm*; C-uppsatsen *Hur upptäcker Polisen traffickingbrott? En kvalitativ studie av initieringen, signalerna och det försvårande bakgrundsljudet* och D-uppsatsen *Ett fall av trafficking*. En migrationsteoretisk analys av förekomsten av trafficking baserad på statliga och enskilda aktörers förklaringsfaktorer och ett rättsfall.

Rapporten har skrivits av utredaren Malin Forsman under ledning av jur. dr Lars Korsell vid Brå:s Enhet för forskning om ekonomisk och organiserad brottslighet.

Studien har till stora delar finansierats av Europeiska kommissionen under programmet AGIS[1].

Brå tackar de personer som deltog vid seminariet där centrala resultat och förslag på strategier diskuterades. Tack till följande seminariedeltagare som bidragit med värdefulla synpunkter: Patrik Cederlöf,

[1] AGIS ersattes år 2007 av programmet "Prevention of the fight against crime".

länssamordnare människohandel vid Stockholms socialtjänstförvaltning; experten Annelie Westerling och regionrådet Barbro Bolinder vid Migrationsverket; socialsekreterare John Rydstedt och Jonas Flink, Cityenheten vid Göteborgs sociala resursförvaltning; kriminalinspektörerna Britt Svenberg och Stefan Adamson vid Polismyndigheten i Västra Götaland; kriminalinspektör Kajsa Wahlberg vid Rikskriminalpolisens kriminalunderrättelsetjänst; Jonas Trolle, kriminalinspektör, City Polismästardistrikt; förbundsordförande för Svenska Taxiförbundets Service AB, Lennart Hamnered; utvecklingschef och VD Clemens Wantschura för SHR (Sveriges Hotell & Restaurang företagare) Förvaltnings AB.

Brå vill tacka professor Bo Lewin och docent Tage Alalehto vid de sociologiska institutionerna vid Uppsala respektive Umeå universitet, som varit vetenskapliga granskare till rapporten och givit värdefulla kommentarer. Tack också till Johanna Skinnari, Brå, och Ulf Söderström som kommenterat manus och till Madeleine Hulting som bistod i utformningen av projektplanen.

Stockholm i november 2008

Jan Andersson
Generaldirektör

Lars Korsell
Enhetschef

Sammanfattning

Sexuell människohandel

Genom nationer och över kontinenter transporteras kvinnor och barn för att sälja sexuella tjänster. Den globaliserade sexhandeln kännetecknas inte bara av dess stora omfattning och utbredning. Bakom finns också strategiska aktörer med illegala verksamheter som tar tillfället i akt och utnyttjar att det finns en efterfrågan på sexuella tjänster genom att upprätthålla ett utbud. Människohandel för sexuella ändamål tar sikte på kvinnor som utsätts för tvång eller förs bakom ljuset och hamnar i prostitution och koppleri på någon annan plats än den de egentligen kommer ifrån.

Sverige är ett land med efterfrågan på sexuella tjänster och är därmed mottagare av det utbud som tillgången medger. Från ett marknadsperspektiv är därför Sverige attraktivt och utgör en arena för etableringar av illegala prostitutionsverksamheter med kvinnor som är föremål för människohandel. Men kunskapen om hur sexhandeln organiseras och underhålls i Sverige behöver utökas för att man ska kunna identifiera viktiga angreppspunkter mot denna kriminalitet.

Syftet med denna studie är därför att beskriva *hela* traffickingkedjan, från tillgång till efterfrågan. Rapporten baseras på tidigare studier av eller i samarbete med Brå och omfattar människohandelns organisering, legala och illegala aktörer, sexsäljare och sexköpare. Materialet som rapporten bygger på är mycket omfattande och består av domar och förundersökningar, intervjustudier, observationer och en enkätstudie.

Aktörer som organiserar

Aktörer inblandade i koppleri och människohandel kan vara flera. Ju större ett kriminellt nätverk är, desto fler aktörer med en tydlig roll- och arbetsfördelning behövs för att driva verksamheten. En omfattande sexhandel förutsätter inte bara en kontinuerlig tillgång till kvinnor för sexuella tjänster. Logistiken runt omkring kan också vara krävande från ett resursperspektiv. Det kan finnas behov av beledsagare som för kvinnorna till Sverige, någon som lägger ut annonser på Internet och andra som tar hand om intäkterna. På det sättet skapar människohandeln en kriminell arbetsmarknad, men även långa kontaktvägar som riskerar att leda till missförstånd och friktioner, något som också kan utnyttjas i brottsförebyggande syfte.

I nätverken skiljer man på *profitörer* och *främjare*. Profitörer – kopplare, människohandlare, rekryterare – gör en vinst genom att driva verksamheten eller att vara med på ett hörn. Främjare är aktörer som medvetet eller omedvetet medverkar till koppleriverksamheters funktionalitet genom sina legala positioner som exempelvis taxichaufför, busschaufför, restaurang- och hotellpersonal, lägenhets-

uthyrare eller som vän till huvudmannen. Tillsammans svarar de olika profitörerna och främjarna för organiseringen av koppleri och människohandel.

I Sverige är de flesta nätverk småskaliga, med en låg organisationsgrad som inte har ett stort behov av många inblandade. Dock ger oförklarliga penningströmmar grund för misstankar att de små nätverken egentligen ingår i större konstellationer, vilket gör att fokus på nätverken är av stor vikt för att komma åt de i regel osynliga och svårtillgängliga rekryterarna och människohandlarna i organisationerna.

Skapa tillgång

Traffickingprocessen tar vid när kvinnorna rekryteras i ursprungsländerna. En stor del av rekryteringen sker genom sociala nätverk, men det kan också ske via rekryterare. Här spelar främjare en viktig roll. En grundläggande faktor är att få kvinnorna att själva ta steget in i sexhandeln vilket sker genom övertalning, lockelser och vilseledande med hjälp av väninnor, kollegor och andra bekanta till kvinnorna. Den stereotypa uppfattningen att kvinnorna utsätts för tvång och våld har på senare tid ersatts av insikten av att mer subtila metoder används för att osynliggöra utnyttjandet och lägga över ett större ansvar på sexsäljarna själva. Om en kvinna är utsatt för människohandel är därför svårt att bedöma med blotta ögat.

När kvinnorna sedan transporteras till Sverige väljs i regel den enklaste och billigaste vägen. En vanlig kombination är att åka bil eller buss och sedan tas en färja över till Sverige. Vid gränskontroller uppges organisatörerna i Sverige vara närstående till kvinnorna och för att allt ska se normalt ut ser man till att kvinnorna har pengar för sin vistelse. En vanlig metod som används för att öka utsikterna att resan går smärtfritt är att resa genom Finland. Färjan som sedan tas över till Sverige innebär nämligen ingen kontroll eftersom passagerarna är tänkta att åka tillbaka på returresan.

Möta efterfrågan

Organisationers etablering på den svenska marknaden innebär att anpassning måste ske till rådande lagstiftning. Diskretion är ett måste samtidigt som tjänsterna ska nå ut till de svenska sexköparna. Eftersom sexköpslagen försvårar kontakten med kunden på gatan når man dem i stället genom Internet, som både erbjuder anonymitet och breda kontaktmöjligheter. Dessutom finns en möjlighet att utforma attraktiva annonser som lockar kunderna. Organisatörerna är väl medvetna om att kunder inte vill köpa tjänster av kvinnor utsatta för trafficking, men däremot efterfrågas utländska kvinnor. För att lösa det ger man i annonserna sken av att kvinnorna är ensamarbetande och självständiga entreprenörer. Även om det är svårt för brottsbekämpare att komma åt personer som främjar verksamheterna genom

att lägga ut annonser blir ändå en stor del av denna brottslighet synlig genom Internet.

Den vanligaste arenan för att genomföra en affärsuppgörelse är de lägenheter där säljaren befinner sig. Kvinnorna bor ofta med organisatörerna eller deras bekanta. Men i större nätverk används lägenheter som anordnats via mellanhänder. Ibland används också hotell som kontaktarena mellan köpare och säljare. En avsaknad av bemanning dygnet runt gör vissa hotell enkla och många gånger riskfria att använda.

Hotellpersonal, fastighetsägare och bostadsförmedlare har således en viktig brottsförebyggande uppgift genom att skärpa uppmärksamheten mot människohandel och koppleri.

En inblick i olika öden i välfärd och ofärd

I mötet mellan köparen och säljaren korsas två helt olika världar. Deras liv och bakgrund kännetecknas av skilda förutsättningar och intentioner. Men om man ser bortom det mest uppenbara verkar det i grunden finnas ett behov av att fly verkligheten – ett sökande efter substitut som kompenserar ett tomrum. Här ges några konkreta exempel från studien där köparens och säljarens situation ställs emot varandra:

Medan den svenska sexköparen ofta är en utbildad man som har arbete och regelbunden inkomst är kvinnan som säljer lågutbildad och kommer från fattiga och diskriminerande områden i regioner som Balkan, Baltikum, Ryssland och Polen.

Köparens avsikt med att köpa sex är att han vill ha förnyade sexupplevelser, intimitet eller enkelt sex. Vissa kunder kan också ha ett sexmissbruk eller svårt att hantera känslor från traumatiska upplevelser på andra sätt än att sexualisera dem. I kontrast till kundens motiv handlar det för den blivande sexsäljaren om att hon vill komma bort från den destruktiva värld hon lever i, i ursprungslandet. Hennes liv har präglats av ett flertal besvikelser, motgångar och trauman. Nu hoppas hon i stället på att Sverige kan erbjuda henne bättre förutsättningar, inte minst möjligheten att tjäna pengar.

För sexköparen innebär samhällets avvisande syn på sexhandeln ett problem. Hans leverne kräver därför av honom att han döljer sina sexköp och han blir bunden till att leva ett dubbelliv. Ena stunden kan han vara make och far, andra stunden betalar han för kravlöst och enkelt sex, ibland från minderåriga. För kvinnan som kommer till Sverige innebär det att sanningen går upp för henne. Hon hade först fått uppfattningen att hon kunde sälja sex på sina premisser eller blivit lovad ett arbete som städerska. Nu styrs hon i stället av organisationen och måste sälja sex för att betala tillbaka skulderna för resan, boendet, kläder och telefon.

En annan aspekt som bekymrar kunden är sexköpslagen. Enligt honom är den ”dum”, ”felaktig”, ”dålig” och ”onödig” eftersom han

ändå bara avser att köpa sex av kvinnor som är egna företagare och gör det av fri vilja. Men egentligen vet han inte riktigt hur man skiljer på självständiga entreprenörer och traffickingoffer. Samtidigt tycker organisationen som kvinnan ingår i att det är viktigt för framtida affärer att hon ger sken av att vara egen företagare och intresserad av kunden. För att kunna tjäna pengar och betala tillbaka skulden rekommenderas hon att tillmötesgå kundernas önskemål. Hon stannar kvar i verksamheten eftersom hon känner att hon inte har någon annanstans att ta vägen. Hon kan heller inte orientera sig i den svenska miljön.

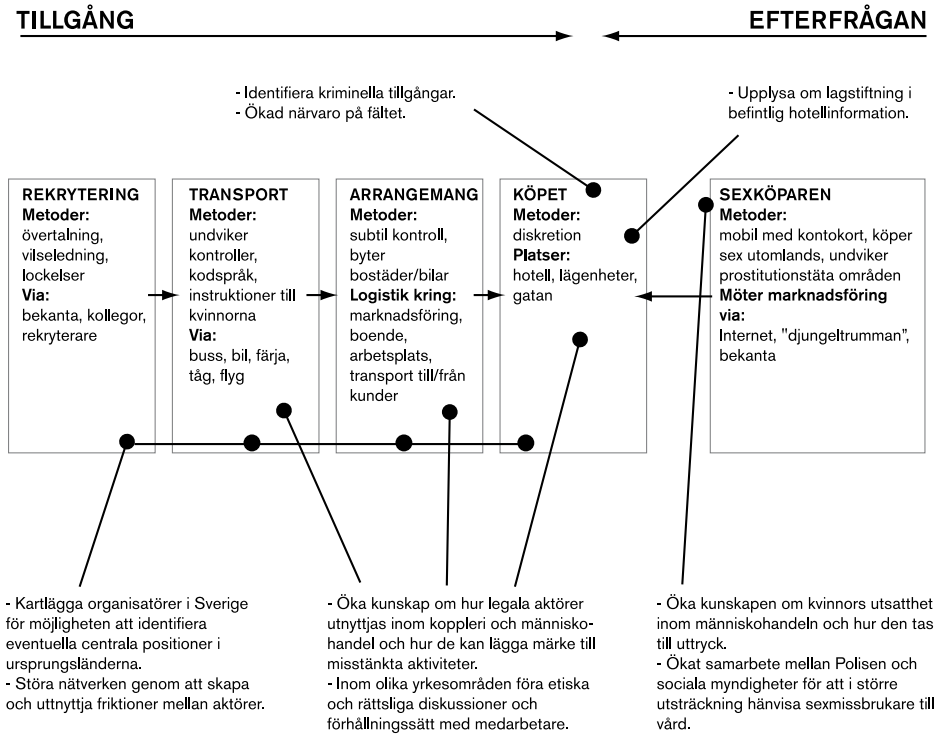
Förslag på brottsbekämpande metoder

Handeln med människor för sexuella syften har på senare tid ökat sin utbredning och blivit till en gränslös företeelse världen över. Det handlar dels om att människans värde kränks, dels att en växande organiserad brottslighet främjas. Några brottsförebyggande och brottsbekämpande aspekter har redan snuddats vid och i rapporten har följande områden identifierats som viktiga i arbetet med att bekämpa koppleri och människohandel. Se även figur 1.

- Öka kunskapen inom yrkesområden på den legala marknaden – taxi, restaurang, hotell, hyresvärdar – om hur de kan bli utnyttjade och inblandade i koppleri och människohandel. Det bör leda till högre observans och fler tips om misstänkta aktiviteter till polisen. Inom dessa områden bör också etiska, moraliska och rättsliga diskussioner föras om hur man upprätthåller balansgången mellan verksamhetens mål och förhållningssätt till eventuell inblandning i koppleri och människohandel.
- Sprida information om sexköpslagen i den befintliga hotellinformationen.
- För att öka möjligheterna att känna igen personer som är utsatta för trafficking måste den stereotypa bilden av sexsäljaren ersättas med människohandelns rätta ansikte. En sådan information bör spridas i områden där personer kan komma i kontakt med människohandel i sitt yrke. Ett enkelt verktyg för detta vore att utforma en checklista med indikationer som kan vägleda olika aktörer i bedömningarna.
- Komplettera den traditionella brottsbekämpningen med en tillgångsinriktad brottsbekämpning (spåra och återföra vinning av brott) för att öka nätverkens kostnader, minska motivationen och identifiera kopplingar till organisationer i ursprungsländerna.
- Ökat samarbete mellan polisen och sociala myndigheter för att de sexköpare som är missbrukare ska kunna hänvisas till vårdinstanser.

- Eftersom närvaro ute på fältet har en störande effekt på etablering av koppleri, särskilt genom gatuprostitution, bör resurser tilldelas för uppsökande verksamhet som närvaron.
- Kartlägga organisatörerna som bedriver koppleri och människohandel i Sverige och se över möjligheter att i samarbete med utländska myndigheter försöka identifiera rekryterare och människohandlare bakom nätverken i ursprungsländerna.
- Skapa ”oreda” i nätverken genom att på olika sätt störa aktörerna inom människohandel och koppleri. På det sättet kan möjligheterna öka att få information genom telefonavlyssning och annan övervakning.

I det avslutande kapitlet om slutsatser och brottsbekämpande strategier är dessa förslag mer utvecklade.

Figur 1. Viktiga områden vid bekämpning av koppleri och människohandel.

Inledning

Kvinnor som utsätts för människohandel kommer i regel från länder som i kontrast till destinationslandet har en sämre social och ekonomisk välfärd. Risken att svenskar faller offer för människohandel är därför liten (Lehti 2003). Sverige har bland annat ett väl utvecklat skyddsnät som motverkar fattigdom (Lehti 2003, prop. 1997/98: 55). Vi bor i stället i ett land som utmärks av att det finns en efterfrågan på sexuella tjänster (Lehti 2003). Det är också därför som Sverige är ett förhållandevis attraktivt land för sexförsäljning och även ett mottagarland för människohandel.

Trots det har forskning om könshandel vanligtvis inriktats på kvinnor som säljer sex. Mindre fokus har ägnats åt män i deras roll som kunder (Månsson och Linders 1984, Sanders 2008, SOU 1995:15). Det finns flera anledningar till denna bristande balans. Sexköpare är en stor grupp personer som är anonyma i samhället (Månsson och Linders 1984, SOU 1995:15). De skadas och exponeras inte heller i lika stor utsträckning som de som säljer (SOU 1995:15). Sexköpare har också förutsatts göra något ”naturligt” som en följd av ett starkt sexuellt behov (Sanders 2008, Näringsdepartementet 2005).

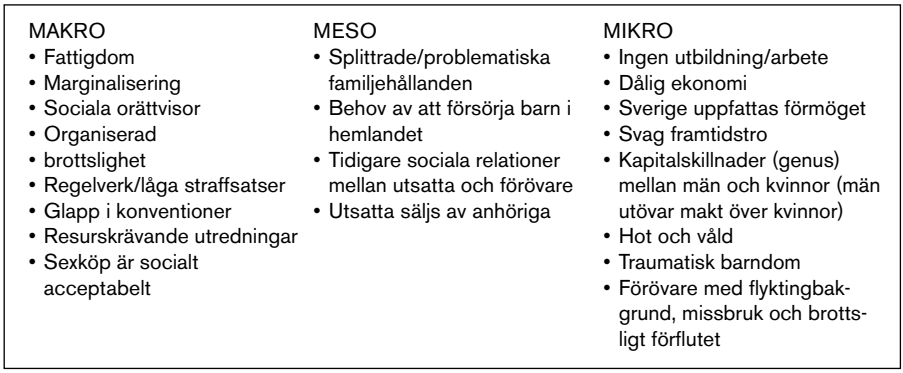
Dessa faktorer har medfört att köparnas motiv i ringa grad studerats och ifrågasatts (Näringsdepartementet 2005). Forskare understryker att det inte är tillräckligt att enbart fokusera på säljarna (Månsson och Linders 1984). För att vi ska förstå könshandeln bör både tillgången och efterfrågan uppmärksammas (Månsson och Linders 1984, Månsson 2006, SOU 1995:15, Sandell m.fl. 1996).

Vad som behövs är en översikt över detta område, som både är komplext till sin natur och till viss del dolt. Målsättningen med rapporten är därför att beskriva människohandelns båda sidor – tillgång och efterfrågan – såsom den uppträder i Sverige.

Bakgrund

Att kvinnor rekryteras, transporteras och säljs för sexuella ändamål runt om i världen är för de flesta ingen nyhet. Sett från ett historiskt perspektiv är det inte heller något nytt fenomen (Hedin och Månsson 1998). Handel med människor för sexuella syften är en företeelse som korsar land och hav och inte hindras av gränser och lagstiftning (Williams 2001).

Vad är orsaken till denna handel med människor? Enligt Haraldsson (2007) är förklaringarna flera och kan delas upp i olika nivåer: makro, meso och mikro. På makronivå återfinns generella faktorer i form av fattigdom och sociala orättvisor, på mesonivå ges förklaringar som skadade familjeförhållanden och relationer med förövare. Faktorer som förklarar människohandel på mikronivå är bland annat svag framtidstro och traumatisk barndom. Se figur 2.

Figur 2. Förklaringsfaktorer till människohandel.

Den internationella könshandeln har på senare tid ökat sin utbredning och blivit till vad man kan kalla en världsomfattande industri (Alalehto 2002, Hedin och Månsson 1998). Bland annat har Sovjetunionens fall och utvidgningen av EU öppnat möjligheter för en gränslös sexhandel (Lehti 2003, Alalehto 2002, Socialstyrelsen 2007).

Könshandelns globala omfattning gör den också lättåtkomlig för många aktörer. Kombinationen av marknadens tillgänglighet och lockelsen av en snabb inkomstkälla har en främjande effekt på människors inträde i denna värld. Prostitutionsmiljön är för en del kvinnor inte avskräckande utan snarare attraktiv och spännande, vilket i sin tur kan leda till en debut (Hedin och Månsson 1998).

> Hon var i tjugoårsåldern när hon kom till Sverige. Hon säger att hon kommer från ordnade förhållanden. Hon hade genomgått elva års skolgång och arbetade i en affär. Hon säger att hon hade prostituerat sig en gång tidigare i sitt hemland. Hon var då i tonåren. Hon säger att hon själv ville åka till Sverige för prostitution och kontaktade huvudmännen i detta fall.
>
> *Sammanfattningsanteckningar från förundersökningsmaterial*

Steget in i könshandeln handlar dock många gånger om en ren överlevnadsfråga (Hedin och Månsson 1998, SOU, 1995:15). Prostitutionen ses ofta som en möjlig utväg för att skaffa snabba pengar, vilket kan vara avgörande för kvinnor som befinner sig i en ekonomisk kris (Lehti 2003, SOU 1995:15, Ekman 2003). Det är således inte ovanligt att kvinnor till en början är inställda på att sälja sexuella tjänster.

Hon hade behov av pengar och inget arbete och [organisatör] erbjöd henne att arbeta som tjänsteflicka i Sverige med hushållsarbete och få tretusen svenska kronor. Hon följde med honom och han körde henne i bil till Sverige, genom olika länder och till sin syster. Där får hon tillbringa den första natten. Dagen efter tvingas hon till det första sexköpet genom att hon och [organisatör] träffat sexköparen på stan, de hade stämt träff. När hon förstår vad det handlar om tvingas hon iväg med sexköparen och han tar henne med våld. Dagen efter skjutsas hon till ny kund och lydde [organisatör] för att hon nu var rädd. Hon hade fyra till fem kunder per dag och fick inte ta del av betalningen.

Sammanfattningsanteckningar från förundersökningsmaterial

Sverige, som en del av Norden, har också ett lite annorlunda synsätt på män och kvinnor än vad många andra länder i västvärlden har. Det finns en större acceptans till rätten att välja sexuell livsstil, och kvinnors sexualitet är accepterad i högre grad än i flera andra länder och kulturer. Därför skiljer sig Sverige från övriga delar av världen vilket också influerat inställningen till prostitution. Men eftersom Sverige är en minoritet i detta avseende gör det att vi också lätt påverkas av andra regioners dominerande attityder till prostitution och kvinnors sexualitet, vilket också visat sig vara ett växande problem i dag. Sverige utgör inte enbart ett mottagarland för sexförsäljning utan svenskar reser också till andra delar av världen för att köpa sexuella tjänster (Lewin 2008).

Syfte

Rapporten syftar till att ge en beskrivning av människohandel för sexuella ändamål utifrån två perspektiv: tillgång och efterfrågan. Rapporten bygger på tidigare forskning som Brå genomfört eller samverkat kring och som tidigare inte har publicerats i sin helhet. Rapporten belyser hela traffickingkedjan, från rekrytering av utländska kvinnor – utbudet av sexuella tjänster – via transport till koppleriverksamheten i Sverige och till mötet med de svenska sexköparna, som utgör efterfrågan på sexuella tjänster. De brottsförebyggande och brottsbekämpande strategier och metoder som har formulerats täcker sedan hela traffickingkedjan.

Material och metod

Studier som rapporten baseras på har delats in i fyra teman. Nedan följer en presentation av dessa:

- Organisering av människohandel
- Sexköpare
- Polisiära insatser
- Förklaringsfaktorer till människohandel.

Organisering av människohandel

I *The organisation of trafficking – a study of criminal involvement in sexual exploitation in Sweden, Finland and Estonia*, (Brå 2008:21), har strukturen och organiseringen av kriminella nätverk bakom människohandel av kvinnor och barn kartlagts och analyserats. Studien omfattar rekrytering, transport och den koppleriverksamhet som sker i destinationslandet. Projektet genomfördes i samarbete med forskare från Finland och Estland och syftade till att öka kunskapen om aktörerna och marknadsvillkoren, men även om hur trafficking underhålls och underlättas genom legala aktörer. I huvudsak används det material som omfattar kartläggningen av människohandel i Sverige i denna rapport.

Undersökningen bygger på intervjuer, analyser av domar och förundersökningsprotokoll. Sammanlagt har 22 intervjuer genomförts i Sverige med poliser, analytiker och utredare inom Polisen, åklagare, taxichaufförer, personer som arbetar inom socialtjänsten, hotellbranschen och frivilliga organisationer, personer dömda till fängelse för koppleri eller människohandel och slutligen en person som tidigare arbetat på en flygplats.

Trettio ärenden (domar och förundersökningar) gällande människohandel och grovt koppleri har analyserats. Först studerades samtliga domar meddelade mellan åren 2002 och 2006 som innehöll åtalspunkter om människohandel eller grovt koppleri. Därefter gjordes ett urval av de domar där människohandel, transport eller sexuell exploatering förekom, för vilka även de bakomliggande förundersökningarna analyserades.

Sexköpare

Brå har också deltagit i ett italienskt projekt[2] som fokuserar på kunden i sexhandeln. Förutom Italien och Sverige medverkade Rumänien och Nederländerna. Resultatet publiceras under hösten 2008 i boken *Prostitution and human trafficking: focus on clients.*

Inom ramen för projektet utformades en enkät (se bilaga 1) som mellan den 1 november 2006 och den 7 maj 2007 var tillgänglig på Internet[3] för de deltagande länderna på fem olika språk: italienska, rumänska, nederländska, svenska och engelska. Enkäten ”marknadsfördes” på specifika Internetforum för varje land. För svenskar användes framför allt prostitutionsportalen SecretaryAcademy[4].

---

[2] *How much? A pilot study on four key EU member and candidate countries on the demand for trafficking prostitution.* Projektet finansierades av Europeiska kommissionen och ingick i AGIS, som avslutades år 2007 och ersattes av programmet *Prevention of the fight against crime.*

[3] http://www.ismu.org/english/

[4] http://www.sexwork.net/

Syftet med enkäten var att öka kunskapen om såväl sexköpares egenskaper som de faktorer som avgör i vilken utsträckning de köper sex av inhemska och utländska kvinnor samt kvinnor utsatta för människohandel. Enkäten har använts i den italienska studien där svaren sammanställts från de deltagande länderna. Det material från enkätstudien som används här omfattar enbart svaren från svenska män. Sammanlagt är det 551 svenska mäns erfarenheter av sexköp som framgår av enkäten.

Sedan har en intervjuundersökning med svenska sexköpare genomförts av Brå. Kontakt med intervjupersoner fick Brå på samma sätt som för enkätundersökningen, på prostitutionsportalen SecretaryAcademy. Sammanlagt har fjorton intervjuer utförts varav tretton med sexköpare[5] och en med en prostituerad kvinna. Samtliga intervjuer genomfördes via telefon och varade mellan 15 och 90 minuter. Frågor ställdes till intervjupersonerna med utgångspunkt från en intervjuguide (se bilaga 2).

Syftet med båda undersökningarna var att fånga in köp av sexuella tjänster från kvinnor som är utsatta för människohandel. De män som intervjuats eller svarat på enkäten kan knappast ha kunskap om detta bakomliggande förhållande, som ofta hålls dolt för köparna. Forskarna bedömde därför att det enda möjliga kriteriet för att fånga upp den möjliga förekomsten av människohandel var att enbart rikta frågorna mot män som hade köpt sex av utländska kvinnor.

Ett problem med enkätundersökningen är emellertid att frågorna inte gällde om sexköpet hade ägt rum utomlands eller inte. Det betyder att åtskilliga av enkätsvaren kan gälla köp av sexuella tjänster utomlands av kvinnor bosatta där och som inte är föremål för människohandel.

Representativitet

Gemensamt för enkäten och intervjuerna med sexköpare som använts i rapporten är att männen ställt upp av fri vilja. Orsaker till att medverka i en undersökning och dela med sig av sina erfarenheter av sexköp kan vara ett resultat av flera olika saker. Det kan dels ses som ett behov av att få ta upp känsliga frågor, vilket kan vara svårt att göra med familj och vänner. Det kan också bero på en ängslan över att köp av sexuella tjänster är kriminaliserat. Ytterligare en orsak är att männen vill förmedla sin egen version av sexhandeln, som inte riktigt stämmer överens med den förhärskande bilden som finns i samhället. Dessa motiv kan troligtvis påverka svaren, antingen genom att män betonar den skam som finns runt sexhandeln eller att de slätar över problemet kring det. Sexköpare som inte vill medverka i undersökningar är sannolikt personer som inte vill ha kontakt med myndigheter eller är kriminellt belastade (jfr SOU 1995:15).

---

[5] Tolv män är svenska och en är finlandssvensk.

Av den anledningen är det svårt att bedöma hur representativ den sociodemografiska profilen är för de män som besvarat enkäten och ställt upp på intervju i förhållande till övriga kunder som enbart besöker SecretaryAcademy. Representationsgraden kan lika väl vara slumpmässig som selektiv. När ett resultat är generaliserbart brukar man prata om extern validitet. Med det menas här att resultatet om kunderna ska kunna visa något generellt som gäller även för andra sexköpare som inte omfattas av undersökningen (jfr McBurney 2004, Frankfort-Nachmias och Nachmias 1996).

Bedömningen är därför att varken svaren från enkäten eller intervjuerna kan ses som representativa för alla män som köper sex, men däremot har svaren innehållit väsentlig information om denna grupp i könshandeln.

Polisiära insatser

Tracking Trafficking – police surveillance in Stockholm baseras på två deltagande observationer som två forskare från Brå genomfört. Observationerna gick ut på att följa polisers arbete vid spaning efter traffickingrelaterad verksamhet och gav en bild av hur polisen arbetar med dessa frågor samt deras syn på prostitution, människohandel och sexköpare.

Hur upptäcker Polisen traffickingbrott? En kvalitativ studie av initieringen, signalerna och det försvårande bakgrundsljudet[6] är en C-uppsats som i rapporten kompletterar och stärker beskrivningen av polisers arbete med att upptäcka fall av människohandel. Uppsatsen baseras på Stockholmspolisens förundersökningar bakom tre domar för människohandelsrelaterade brott som meddelades mellan åren 2002 och 2006. Även intervjuer har genomförts med förhörsledare i respektive ärende.

Förklaringsfaktorer till människohandel

Ett fall av trafficking. En migrationsteoretisk analys av förekomsten av trafficking baserat på statliga och enskilda aktörers förklaringsfaktorer och ett rättsfall[7] är en D-uppsats som behandlar olika faktorer som förklarar förekomsten av trafficking från olika perspektiv. Metoden som använts är intervjuer med socialarbetare och poliser och en dokumentanalys av tidigare rapporter och ett rättsfall.

Litteratur

Ingen ny litteraturstudie har genomförts för den här rapporten. Eftersom befintliga studier har sammanställts har även deras litteraturhänvisningar varit relevanta att återanvända. Dock har kompletterande litteratur varit nödvändig att studera under skrivprocessen.

---

6 Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet, 2008.

7 Internationell Migration och Etniska Relationer vid Malmö högskola, 2007.

Seminarium

I rapportens slutskede har ett seminarium hållits med personer som i arbetet kommer i kontakt med traffickingrelaterad verksamhet. Syftet med seminariet var att deltagarna[8] skulle bidra med sina synpunkter i diskussioner om huvudresultat och brottsförebyggande åtgärder, som i rapporten utmynnat i ett avsnitt om förebyggande förslag.

Etik och sekretess

Materialet som omfattas av denna rapport redovisas på ett sådant sätt att inte någon enskild person kan identifieras. De två observationerna som har genomförts med poliser har redigerats ihop till en berättelse där namn och platser har ändrats för att försvåra en bakvägsidentifikation. Även i anteckningar och citat från förundersökningsmaterial som använts har en avidentifiering gjorts av känsliga uppgifter.

Lagstiftning

Nedan redovisas gällande lagstiftning i syfte att underlätta den fortsatta läsningen.

Förbud mot köp av sexuella tjänster

Sedan 1 januari 1999 är det olagligt att köpa sex. Brottsbalken 6 kap. 11 § om förbud mot köp av sexuella tjänster lyder på följande sätt:

> Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst sex månader.
>
> Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Lagen mot koppleri

Bestämmelser mot koppleri har funnits länge i strafflagstiftningen. Koppleri är när en person främjar eller på ett otillbörligt sätt utnyttjar att en annan person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Brottsbalken 6 kap. 12 § om koppleri och grovt koppleri är formulerad på följande sätt:

> Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.
> Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som

[8] Vilka som deltog vid seminariet framgår av förordet.

skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medför betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.

Lagen mot människohandel

I likhet med köp av sexuell tjänst är människohandel ett brott som nyligen införts i strafflagstiftningen. Människohandel blev straffbart år 2002 och är ett brott mot en persons frihet och frid. Brottet kallas ofta för *trafficking* – trafficking in human beings (for sexual purpose) – och det engelska begreppet har sin bakgrund i att brottet regelmässigt innefattar en förflyttning av en person. Bestämmelsen, som numera tar upp även andra former av utnyttjanden än sexuella ändamål, finns i 4 kap. 1 a § brottsbalken:

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användandet av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen i syfte att personen skall

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser, eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,
2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,
3. utnyttjas för avlägsnandet av organ, eller
4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär ett nödläge för den utsatte,

döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,
(1) till annan för över kontrollen över en person, eller
(2) från en annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som ännu inte fyllt 18 år skall dömas för människohandel även om något sådant otillbörligt medel som anges där har

använts. Är brottet som avses i första – tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

Människohandel innebär att gärningspersonen tar kontroll över en annan person och utnyttjar sitt inflytande genom att exempelvis låta brottsoffret arbeta som prostituerad. Gärningspersonen kan använda metoder som olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet. Om den utsatta personen är under 18 år behöver kontrollrekvisitet inte uppfyllas.

Tabell 1 visar hur många personer som blev lagförda för sexköp, koppleri och människohandel år 2007.

Tabell 1. Antal lagföringar 2007. Källa: Brå.

	Köp av sexuell handling	**Koppleri**	**Grovt koppleri**	**Människo-handel**
Fängelsedom		11	5	2
Villkorlig dom		6		
Böter	33			
Strafföreläggande	50	1		
Åtalsunderlåtelser	2			
Summa domar, strafföreläggande och åtalsunderlåtelser	**85**	**18**	**5**	**2**

Definitioner och avgränsningar

Det kan många gånger vara svårt för myndigheterna att bevisa att gärningspersonen använt sig av otillbörliga medel och därför är det inte ovanligt att vad som egentligen är människohandel i stället rubriceras som koppleri eller grovt koppleri i åtal och domar. Dock används begreppen *trafficking*, *människohandel* och *människohandlare* enbart när det hänvisas till en fällande dom av brottet människohandel (jfr Brå 2008:21). Vid brottsliga gärningar som är besläktade med människohandel, som *koppleri*, används termerna *koppleri* och *kopplare*. *Kriminell organisation* och *grupp* och *organisatörer* används som allmänna begrepp vid beskrivningar av organiseringen av både människohandel och koppleri. *Huvudmannen* är den person som har ansvaret för koppleri- eller människohandelsverksamheten.

Rapporten omfattar svenska sexköpare och den människohandel som sker i Sverige. Ytterligare en avgränsning är att den typ av sexköp som skildras är där mannen uppträder som kund och kvinnan som säljare, den så kallade heterosexuella könshandeln. Skälet är att den forskning som rapporten bygger på har haft detta fokus.

Disposition av texten

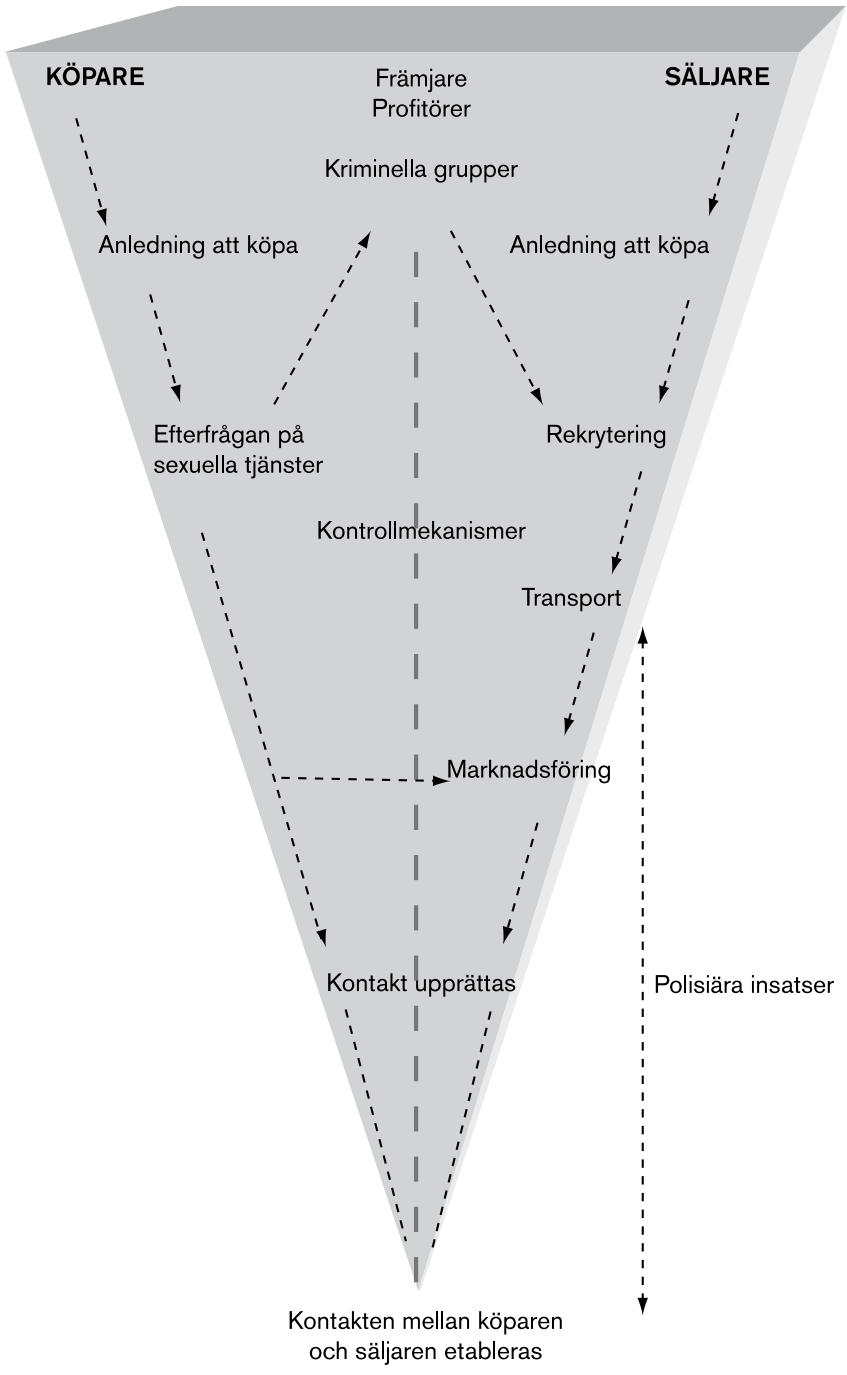
Rapporten är disponerad enligt den struktur som framgår av figur 3. I ena änden finns mannen som kund (efterfrågan) och i den andra återfinns kvinnan som säljare (tillgång). Vi får följa dessa aktörer från den enskilde personens bakgrund och situation till dess att de når träffpunkten. Det är därför som modellen har formen av en kon.

Först presenteras mannen som kund, kvinnan som säljare och andra aktörer som är inblandade i sexhandeln: profitörer, främjare och kriminella grupper. Sedan beskrivs vad svenska män eftertraktar hos prostituerade och därefter hur kriminella grupper rekryterar och transporterar kvinnorna till Sverige för att tillgodose denna efterfrågan. Fortsättningsvis redogörs för marknadsföringen av kvinnor, hur kontakten mellan köparen och säljaren initieras och upprättas.

Sammanställningen av resultatet avslutas med ett avsnitt om vilka kontrollmetoder som används mot kvinnorna genom hela traffickingkedjan, från rekrytering i ursprungslandet till koppleriverksamheten i destinationslandet Sverige. Sedan följer ett avsnitt som berör vad tidigare studier visat om kvinnornas situation efter utsattheten.

Som framgår av figur 3 är polisens insatser mot människohandel inriktade på flera delar i modellen och dess arbete behandlas därför i flera avsnitt.

I ett avslutande kapitel och med hänvisning till modellens olika delar redovisas brottsförebyggande och brottsbekämpande strategier och metoder.

Figur 3. Disposition av rapporten.

Mannen med flera ansikten

Män som köper sexuella tjänster tillhör en grupp som sällan syns och hörs. De är i regel anonyma och till skillnad från säljarna är de närmast osynliga; obemärkt glider de förbi som en skugga när de intar sin roll som sexkund. Det är nog därför som många vill veta mer om dem. Deras förmåga att dölja sina förehavanden gör den svenska kunden ännu mer mystisk och intresseväckande. Det här avsnittet handlar om vem den svenske sexköparen är.

För att summera Brå:s studier utgör svenska sexkunder inte någon homogen grupp. Männen varierar i ålder, likaså deras familjesituation och hur många gånger och hur ofta de köper sex. Detta verifieras även av prostitutionsforskaren Sven Axel Månsson. Han menar att prostituerade kvinnor beskriver sina kunder som ”alla sorters män” (Månsson 1984). Svenska män som köper sex är olika i flera avseenden och kan därför inte kategoriseras som en särskild typ av man (se även SOU 1995:15, Sandell m.fl. 1996).

En faktor som varierar kraftigt hos den svenska kunden är åldern. Han är allt från en ung tonåring till en äldre man, närmare åttio år. Men vanligtvis är han en man i medelåldern eller yngre medelåldern, mellan trettio och femtio år. Det bekräftas även av andra studier om sexköpare (Sandell m.fl. 1996; Sanders 2008, Socialstyrelsen 2004).

> [Polis] tror att vi såg en av de prostituerade med två kunder och att hon hämtade kunderna på gatan. Jag tyckte att kunderna såg lite unga ut men [polis] menar att när man själv kommer upp i åren underskattar man ofta åldern på yngre personer. Dessutom är kunderna av varierande ålder, från tonåringar till gubbar i åttioårsåldern.
>
> *Ur deltagande observation*

Svenska sexköpare skiljer sig också åt när det kommer till vilken omfattning de köper sexuella tjänster. En man hade köpt sex en gång vid tidpunkten för Brå:s intervjuer. Några män köper sexuella tjänster någon eller några gånger per år, medan andra köper tjänster varje månad. En mindre grupp män har också flera års erfarenhet som prostitutionskunder allt ifrån ett tiotal till ett fyrtiotal år tillbaka i tiden (se även Sandell m.fl. 1996, Sanders 2008, Månsson 1998).

Hos dessa svårfångade män med många ansikten finns dock några egenskaper som förenar dem. Det är inte särskilt ovanligt att den svenska sexköparen har arbete och regelbunden inkomst. Brå:s undersökningar om kunder visar också att ungefär hälften av männen har utbildning på högskole- eller universitetsnivå. Månsson (1998)

menar att män från högre socialgrupper har en tendens att köpa sex i större utsträckning än män från lägre socialgrupper. Månssons forskning och Louise Eeks slående formulering, ”köparen är i normalfallet en man med pengar i hand”, stöder antagandet att den svenska sexköparen i regel är ekonomiskt stabil och därmed inte har några problem att finansiera sina besök hos prostituerade (Eek 2005, s. 60). Man kan säga att den svenska sexköparen sällan avviker från vad som är ”normalt” i samhället i fråga om utbildning, arbetssituation och ekonomiska förutsättningar.

Något annat som är gemensamt för flera svenska kunder är att de i intervjuerna ger uttryck för den känsla av skuld och skam som är central för män som köper sex. Det leder till att de är ytterst lågmälda om sina besök hos prostituerade, eftersom det inte är något som de vill berätta om för andra människor. Tidigare forskning om kunder visar att många upplever att de stigmatiseras som onormala av samhället medan de själva inte kan identifiera sig med beteckningen ”torsk” (Scaramuzzino och Weman 2007). Eftersom köp av sexuella tjänster dels är en olaglig handling, dels en oacceptabel företeelse i allmänhetens ögon, är det inte konstigt att prostitutionskunder undviker att vara öppna om sina sexköp. En intervjuad sexköpare förklarar att män som köper sex stämplas av allmänheten som misslyckade människor. Det är något han opponerar sig mot:

Det är vanliga män.

För att övergå till männens familjesituation visar Brå:s resultat om kunder att den ena sexköparen inte behöver vara den andre lik. Nästan varannan svensk prostitutionskund är gift eller lever i ett förhållande med en kvinna. En knapp majoritet av männen lever ensamma och omkring 40 procent har barn. Andra studier visar att anhöriga riskerar att skadas av männens handlingar och inställning till sexualiteten, men framför allt är smittorisken vid könsumgänge en riskfaktor (Alalehto 2002, SOU 1995:15). Kunder med familj upplever därför sannolikt en stark oro för att bli avslöjade; pressen att hemlighålla sina sexköp för familjemedlemmar blir därmed ett faktum.

Vi följer efter mannen och ser hur han blir skjutsad till en stor villa, belägen i ett tjusigt högstatusområde i Stockholm. Mannen är propert klädd i rock och skinnskor och cirka 45–50 år gammal. När han kliver ut ur taxin står hans tonårsbarn i det öppna garaget på tomten. Det känns minst sagt egendomligt att de är helt omedvetna om vad deras pappa förmodligen precis har haft för sig.

Ur deltagande observation

För att dölja sina sexköp för anhöriga planerar männen sina besök hos prostituerade med stor varsamhet. Köp av sexuella tjänster äger därför i normalfallet rum på vardagar, vid lunchtid eller efter arbetstid. En polis berättar:

Helgerna är väldigt lugna, då är sexköparna med sina familjer.

Men enligt en svensk sexköpare är hans hustru medveten om att han besöker prostituerade. Han berättar i intervjun att hon tolererar det eftersom han mår bra av det. Brå:s intervjustudie med kunder visar dock att det är vanligare att sexköpen sker i det fördolda och att de hemlighålls för både familj och vänner. Här följer ett illustrativt exempel på den svenske kundens dubbelliv:

… det kan vara precis vem som helst. Vi tror ju knappt våra ögon ibland när man har sett samma man flera gånger, han är här med sin fru, han är här med sina barn. Jättetrevlig, någon som vi sätter en stjärna bredvid, trevlig gäst att ta lite extra hand om. Och sen kommer han med någon, ja, från gatan då liksom. Man tror inte det är sant.
Anställd på hotell

Men hur ser kunden på att han begår en olaglig handling när han köper sex och även medverkar till människohandel? I det följande avsnittet redovisas den svenske sexköparens förhållningssätt till lagstiftningen och de brottsbekämpande myndigheternas metoder. Vidare beskrivs polisers inställning till kunderna.

Barriär och besvär

På samma sätt som Brå:s resultat visar att svenska kunder inte är en homogen grupp har de också olika förhållningssätt till sexköpslagen. En del framhåller att lagen inte utgör ett hinder mot att köpa sexuella tjänster av prostituerade. Det som utmärker dessa män är att de negligerar risken för att bli upptäckta av myndigheterna. I intervjustudien med sexköpare förklarar en man hur risken kommer i andra hand:

Dragningen är större än risken att åka fast.

I kontrast till det uttalandet finns andra sexköpare som upplever motsatsen. En kund återger här sin rädsla och ängslan inför förbudet:

Risken att åka fast spelar in.

Köpare som bedömer sexköpslagen som ett hinder åtgärdar problemet genom att vara försiktiga. Bland annat ser de till att inte synas på gator där prostituerade rör sig eller skaffar en mobil med betalkort

för att motverka att mottagaren kan spåras för det fall polisen använder telefonavlyssning. Internet gör också att kontakter med prostituerade kan ske på ett diskret sätt. Ett annat sätt att minimera risken att bli upptäckt är att köpa sexuella tjänster i mindre omfattning eller att välja att göra det utomlands. De åtgärder männen tar till tyder på att lagstiftningen kanske inte har medfört en attitydförändring, men väl en ökad försiktighet och lägre aktivitet hos vissa kunder. I förlängningen innebär det att förbudet mot att köpa sexuella tjänster har en viss hämmande effekt på män som köper sex och därmed på människohandel.

Men oavsett om sexköpslagen upplevs som en juridisk barriär eller inte, förmedlar männen ett stort avståndstagande från lagstiftningen. ”Dum”, ”dålig” och ”fel” är tre ord som är återkommande i intervjuerna. En intervjuperson ger ett påtagligt exempel på denna inställning. Han förklarar att han hade slutat köpa sex när han inledde ett förhållande med en kvinna, men när sexköpslagen trädde i kraft blev han arg och började köpa sex igen för att trotsa förbudet. Hos intervjupersonerna finns ett påtagligt missnöje med lagstiftningen och de menar att den etablerade bilden av könshandeln är felaktig. Som tidigare nämnts är ett skäl till att de kontaktat Brå för att låta sig intervjuas att de vill ge sin version.

Om intervjupersonerna är kritiska till sexköpslagen är inställningen den rakt motsatta till lagstiftningen mot människohandel. Intervjuade sexköpare är samstämmiga om att människohandel är ett stort problem och en del menar att det behövs en hårdare lagstiftning. Det är stor skillnad på att köpa sex och att utnyttja människor genom trafficking, menar de. Fler fall av misstänkt människohandel skulle anmälas till myndigheter om sexköp avkriminaliserades, påpekar flera män. De anser att problemet med människohandel skulle synliggöras mer om köp av sexuella tjänster inte var olagligt. Socialstyrelsen (2007) bekräftar att en konsekvens av förbudet är att män inte känner att de vågar anmäla när de kommer i kontakt med människohandel, eftersom de då anger sig själva.

> Enligt en sexköpare vill 99 procent av alla män ha tjejer, om någon säger något annat så ljuger de. Alla hans manliga bekanta vill ha tjejer. Det är okey med hårda straff för de killar, som hämtar och utnyttjar tjejer och inte ger dem pengar. Men kundernas brottslighet förstår han inte.
>
> *Anteckningar från förhörsprotokoll*

En rimlig tolkning är att männen vill göra en tydlig åtskillnad mellan sexköp som sker på frivillig väg och den tvångsmässiga människohandel som de själva tar avstånd från. Polisens insatser mot människohandel innebär också ett störande element för ”vanliga” kunder. En

sexköpare som intervjuats är orolig över polisens spaning. Han menar att det är ytterst besvärande att de skickar brev hem eller till arbetsplatsen vid kallelse till förhör vid misstanke om sexköp.

För möjligheten att identifiera sexköparna använder poliser registreringsnumret på bilen och tar fram passfoto för att se om de spanat på rätt person (se även Sandell m.fl. 1996). Polisen kan också skugga köpare till deras hemadress. Emellertid är det inte kunden som prioriteras mest vid spaning på människohandel. Det framgår av den deltagande observationen där forskare från Brå följt poliser i deras arbete på fältet. Sexköparna används i regel som ett redskap, som stödbevisning i fall av koppleri och människohandel. Genom att visa omfattningen med många kunder ökar straffvärdet. En polis menar också att upptäckten av människohandel kan leda till att annan brottslighet kommer upp till ytan:

> *Det är mycket brott som följer i spåren av denna brottslighet: utpressning, narkotikahandel, vapen … Det är mycket mycket mera i spåren. Det är en ingång till yrkeskriminella nätverk.*

Trots att prostitutionskunderna inte toppar listan över polisers prioriteringar fälls de för brottet sexköp. Män som erkänner sitt brott accepterar vanligtvis ett strafföreläggande medan andra kallas till domstol.

”Not the girl next door”

Nästa led handlar om kvinnan som säljer. Eftersom den svenska köparen skapar en efterfrågan på sexuella tjänster förutsätter marknaden att det också finns en tillgång till kvinnor som säljer tjänster. Kvinnor från olika länder kommer till Sverige med olika bakgrund, mål och motiv, där prostitutionen formar deras vardag. Men vem är kvinnan som mannen köper sex av och var kommer hon ifrån? Det är vad det här avsnittet handlar om.

I de av Brå analyserade förundersökningarna framgår att kvinnorna som i Sverige ingått i någon form av organiserad sexhandel är mellan femton och tjugofem år. I nästan vartannat fall förekommer omyndiga flickor. En övervägande del av kvinnorna är dock mellan tjugo och tjugofem år och flera av dem är ensamstående med barn.

Enligt Rikskriminalpolisen (2007;2006) varierar kvinnornas ursprung från år till år. Kvinnor har i regel kommit från Estland, Ryssland, Polen, Rumänien, Slovakien och Kosovo (Rikskriminalpolisen 2006). Men på senare tid har även länder som Kenya och Nigeria visat sig vara ursprungsländer när kvinnor kommer till Sverige som prostituerade eller för att prostituera sig (Rikskriminalpolisen 2007).

Traffickingstudien visar att merparten av kvinnorna som trafficke-ras till Sverige för sexuella ändamål i stort sett kommer från samma områden som andra undersökningar beskriver: Balkan, Baltikum, Ryssland, Ukraina, Polen, Rumänien och Slovakien. Majoriteten av kvinnorna har sitt ursprung i Estland och Polen. I ett fåtal fall kommer kvinnorna från Thailand och Filippinerna.

Av förhören i förundersökningarna återspeglas kvinnornas förflutna. I ursprungsländerna kan de ha levt under fattiga förhållanden och tillhört minoritetsgrupper, som romer i Östeuropa eller rysktalande i Baltikum. Barndomen och relationer med familjemedlemmar har för somliga kvinnor kännetecknats av missbruk och misshandel som utmynnat i en position av social utsatthet. Det är inte ovanligt att kvinnornas ungdom sedan har bestått i att begå brott och en oförmåga att ta tag i sina studier. Detta styrks också i annan forskning (Hedin och Månsson 1998).

> Hon var frånskild med flera barn, som var omhändertagna av de sociala myndigheterna i ursprungslandet. Hon uppger att hon gifte sig med sin före detta make i tonåren och att hon blev misshandlad under äktenskapet. Hon har tidigare suttit i fängelse i ursprunglandet för misshandel.
>
> *Sammanfattningsanteckningar från förundersökningsmaterial*

Med sig i bagaget har också flera kvinnor tidigare erfarenheter av att sälja sexuella tjänster. De har antingen arbetat som prostituerade i sina hemländer eller andra länder innan de kommit till Sverige. Vissa har också tidigare varit utsatta för människohandel. Det gäller även minderåriga flickor. En intervjuad polis förmedlar sin uppfattning:

> *Om man skrapar på ytan så har alla en jättetragisk bakgrund. Det finns ingen som är någon sorts "the girl next door-tjej". Det är min absoluta uppfattning, att det är på det sättet.*

Uppgifter från traffickingstudien visar dock att inte alla kvinnor har problematiska erfarenheter och uppväxtförhållanden bakom sig. Några kvinnor utmärker sig genom att de kommer från bättre omständigheter och kanske till och med har utbildning (se även Hedin och Månsson 1998, Socialstyrelsen 2004). I materialet tillhör dessa kvinnor emellertid en grupp av undantag och är i regel sällsynta fall.

En kort summering av vad som hittills kommit fram är att köparen och säljaren i sexhandeln inte tillhör entydiga grupper. Det som dock är anmärkningsvärt är att deras varierande bakgrunder och egenskaper visar att de är människor som kan påträffas i alla sociala grupper och skikt.

Kvinnor som varor

I sexindustrin transformeras kvinnorna till något som påminner om en handelsvara, något som säljs och köps om priset är det rätta. Hur är detta möjligt? Vad finns det för motiv bakom denna handel? Fortsättningsvis ska vi gå in på det: varför köper svenska män sex av prostituerade och varför säljer kvinnor sexuella tjänster?

Förnyelse, intimitet och bekvämlighet

Mäns motiv till att köpa sex bör undersökas för att förstå varför efterfrågan på sexuella tjänster förekommer. Med andra ord – vad köper männen? Månsson (2006) har gjort en sammanställning av motiv till varför män köper sex:

- **The whore fantasy** – tar sig uttryck i motsägande känslor av nyfikenhet, spänning och förakt, där bilden av ”den smutsiga horan” ger sexuell upphetsning.
- **Another kind of sex** – sexuell frustration förknippad med bilder av en viss typ av sex som inte kan upplevas med en icke-prostituerad kvinna. Ett vanligt uttryck i sammanhanget är ”min fru vill inte prova någonting nytt”.
- **Image of the kind-hearted comforter** – refererar till blyghet, rädsla, högre ålder, fysiskt eller psykiskt handikapp. Ett vanligt uttryck är ”det finns ingen annan kvinna för mig”.
- **Images of sex as a consumer product** – återger sex som enkelt och kravlöst att köpa. Det är en marknad för olika smaker (”sexshopping”) och för mäns biologiska behov av snabb sexuell utlösning. En vanlig kommentar är att ”det är som att gå till McDonald’s”.
- **Fantasies of a another kind of woman** – baseras på tron om en sann och naturlig kvinnlighet (och manlighet). En vanlig formulering är ”hon behandlar mig som den man jag är”. Refererar till föränderliga genusrelationer och brist på makt. Får uttryck i starka anti-feministiska föreställningar.

Att förklara varför man begår olagliga handlingar är emellertid en känslig fråga som inte bör förbises. Därför går det inte att utesluta att det hos de intervjuade männen förekommer ett flertal orsaker till deras sexköp. Förakt och makt är rimligtvis inget man i första taget erkänner eller sätter ord på. Men med utgångspunkt i Månssons karta över motiv kan dock tre av dessa identifieras hos männen som Brå intervjuat: ”another kind of sex”, ”image of the kind-hearted comforter” och ”images of sex as a consumer product”.

”Another kind of sex”

Skralt sexliv med partnern, spänning, äventyr och bekräftelse är förklaringar som denna man motiverar sina sexköp med. Han vill alltså ha en annan form av sexuell upplevelse än den han annars kommer i kontakt med. Spänningssökandet och dåligt sexliv med partnern bekräftas även i annan forskning (se Sandell m.fl. 1996, Månsson och Linders 1984). En sexköpare säger i intervjun:

Man får göra andra saker än i förhållandet.

”Image of the kind-hearted comforter”

Denne sexköpare har svårt att hitta en kvinna att dela sitt liv med på grund av ett sjukdomstillstånd eller handikapp. Han upplever att hans tillstånd begränsar honom och därför blir hans enda kontakt med kvinnor när han köper sex av prostituerade.

Tidigare studier intygar att kontaktsvårigheter med kvinnor kan bero på att mannen har en känsla av att vara otillräcklig och vilsen. Att köpa sex blir därför ett tillfälle där han kan undvika konfrontation med dessa känslor eftersom köpet inte kräver en nära relation eller krav (SOU 1995:15, Sandell m.fl. 1996).

”Images of sex as a consumer product”

Den kund som ser sex som en konsumtionsvara hänvisar till att det är praktiskt och enkelt. Spelreglerna kring köp av sex är tydligare än att ragga på krogen eftersom man då inte behöver oroa sig för efterräkningar. Enligt Sandell m.fl. (1996) symboliserar prostituerade kvinnor enkelhet och kravlöshet.

Dessa män anser att relationer med kvinnor är komplicerade. Antingen tröttnar man snabbt eller så är det svårt att träffa någon i största allmänhet. Flera menar att de helt enkelt inte passar i relationer och därför är det praktiskt och enkelt att vända sig till prostituerade. Här följer några motiveringar som sexköpare ger i intervjuerna:

Det är ganska enkelt att köpa sex. Det är enkelt om man bara är ute efter ett snabbt nummer. Det är lite besvärligt om man vill träffa någon som man kan komma överens med.

Det är enkelt för stunden.

Det är inte svårare än att köpa en pizza.

Det går att utskilja ett mönster i mäns motiv till att köpa sex. Vissa av förklaringarna är nämligen vanligare hos svenska män som är gifta eller lever i ett förhållande. Dessa är spänning, bekräftelse och dåligt sexliv med partnern.

Män som lever ensamma uppger i större utsträckning skäl som säll-

skap, närhet, svårigheter att hitta en partner och att det är enkelt. De poängterar även att de skulle sluta köpa sex om de träffade någon.

Kunder som är missbrukare

I anknytning till den deltagande observationen berättar Stockholmspolisen att vid förhör med sexköpare uppger många att de är sexmissbrukare och i behov av hjälp. Emellertid framgår att polisen inte har någon egentlig befogenhet att hänvisa dem till vårdinrättningar. Flera sexköpare får återfall i missbruket och om polisen i stället kunde hjälpa dem menar man att vissa återfall skulle kunna förhindras.

Detta får dock inte stöd av uppgifter som framkom under resultatseminariet med brottsbekämpande aktörer från Västra Götaland. Där framhävdes att Polismyndigheten samarbetar med sociala myndigheter i denna fråga. Många gånger hänvisas sexköpare till ”Köpare Av Sexuella Tjänster” (KAST) som är en kommunal verksamhet i Göteborg som erbjuder prostitutionskunder rådgivning, samtal och terapi. Verksamheten finns också i Malmö.

Det är tydligt att behandlingen av sexkunder som är missbrukare skiljer sig mellan olika geografiska områden i Sverige. Vissa regioner har kommit längre med det arbetet än andra. Vi återkommer till detta i det avslutande avsnittet om brottsbekämpande strategier.

Grönare gräs på andra sidan

Om människor får välja sin framtid är prostitution knappast ett alternativ (SOU 1995:15, Socialstyrelsen 2007). Kvinnor som säljer sex gör det vanligtvis av orsaker som ligger långt bak i tiden (SOU 1995:15). Exempelvis visar tidigare forskning att flera kvinnor missbrukar droger eller har under sin barndom utsatts för sexuella övergrepp (SOU 1995:15, Hedin och Månsson 1998).

Enligt en utredning om prostitution har pengar ofta en avgörande betydelse för kvinnor som väljer att prostituera sig (SOU 1995:15). Eftersom Sverige är ett land med en efterfrågan på sexuella tjänster ses prostitutionen som en möjlig utväg att skaffa snabba pengar (Lehti 2003). Sverige kan därför från ett marknadsmässigt perspektiv uppfattas som ett intressant land för att sälja sexuella tjänster och därmed ligger också vägen öppen för människohandel.

Som tidigare nämnts har vissa kvinnor som kommer till Sverige haft en påfrestande barndom med inslag av missbruk och misshandel. Fattigdom och diskriminering är också utmärkande kännetecken (se även Rikskriminalpolisen 2007, Lehti 2003).

Traffickingstudien visar att kvinnor framför allt kommer till Sverige för att leva under bättre förhållanden. En stark drivkraft hos kvinnorna är en önskan om ett bättre liv – en förvissning om att ”gräset är grönare på andra sidan” (jfr Ekman 2003). Behovet av pengar är stort och de ser en möjlighet att tjäna sitt levebröd och försörja famil-

jemedlemmar i hemlandet. Nedan följer ett citat taget ur en förundersökning där en kvinna förklarar sina motiv till att sälja sex i Sverige:

> *Och då har jag tagit det här beslutet att det är bättre att jag kommer hit och tjänar de där pengarna så att de [kvinnans familj] inte hamnar på gatan.*

En polis som arbetar med att bekämpa människohandel ger sin syn på saken:

> *Vid trafficking är tjejerna tvingade att prostituera sig. Tvånget kan vara ekonomiska skäl. De kan jobba hemma och bli skyldiga pengar och då måste de till Sverige för att tjäna pengar. Skälet till att tjejerna prostituerar sig är att de har en skuld.*

Den sällsynta gruppen av kvinnor som kommer från mer gynnsamma förhållanden kan finansiera sina studier genom att prostituera sig i Sverige. För dessa kvinnor är det också ett smidigt sätt att ordna en extra inkomst till kassan.

Ytterligare orsaker till att kvinnor lämnar sitt land kan vara problem inom familjen, konflikter med andra familjer, en förhoppning att hitta en make eller att pröva något nytt. Hos kvinnorna kan det också finnas något av en ”glorifiering av västvärlden”. Att se världen från ett annat perspektiv kan utgöra en lockelse att till varje pris komma till ett land som Sverige.

Sist men inte minst har rekryteringen av kvinnorna en betydelse. Kombinationen av de ambitioner som kvinnorna ger uttryck för och hur rekryteringen går till utgör tillsammans orsaker till att åka till Sverige. För att ta ett vanligt exempel kan rekryterare förespegla ekonomiskt utsatta kvinnor att prostitution i Sverige kommer att lösa deras finansiella problem. Deras ekonomiska behov utnyttjas medan kvinnornas möjlighet att tjäna pengar utgör en faktor som utlöser beslutet att åka till Sverige. Mer om under vilka former rekryteringen sker återkommer vi till i ett senare avsnitt.

Kvinnan var i tjugoårsåldern vid tillfället och bodde i urprungslandet. Hon hade arbetat på barer och med striptease i några års tid. Hon beskrev inga konkreta skäl att åka, men det framkom under förhören att hon hade någon form av skuld till en person i ursprungslandet.

Sammanfattningsanteckningar från förundersökningsmaterial

Andra aktörer inom sexhandeln

Köparen och säljaren är emellertid inte ensamma i denna värld av ekonomiska behov och sexuella begär. Könshandeln är beroende av flera aktörer med olika uppgifter för att hjulen ska snurra; det är fler personer som delar på sexköparnas pengar. Det här avsnittet beskriver de aktörer som på ett direkt eller indirekt plan bidrar till sexhandelns funktionalitet.

Profithajar och understödjare

I traffickingstudien har ett flertal aktörer identifierats som delaktiga i sexhandeln. De har olika roller och uppgifter och kan delas in i två kategorier: *profitörer* och *främjare*.

Profitörerna är illegala aktörer och gör en ekonomisk vinst av människohandeln. Kopplare, människohandlare, organisatörer och rekryterare tillhör denna kategori. Illegala verksamheter som är vinstinriktade och har en arbetsfördelning är några av de kriterier som bland annat uppfyller EU:s och Brå:s definition på organiserad brottslighet (EU 1997, Korsell m.fl. 2008). En polis uttrycker sin uppfattning:

> *Det krävs en stor logistisk apparat för att organisera handeln med alla dessa prostituerade. Det finns väldigt många som vill och kan tjäna stora pengar på att vara inblandade på ett hörn. Vissa får betalt för att fixa kontrakt och en person som har en anställning på IT-området visade sig i ett aktuellt ärende ”extraknäcka” genom att lägga ut tjejer på nätet. Då behövs också någon som kan fotografera tjejerna. Någon ska tillhandahålla mobiler. Det finns en kriminell arbetsmarknad och vissa är chaufförer och springpojkar.*

Som citatet ovan visar finns även aktörer som på olika sätt underlättar verksamheten genom att hjälpa till och förmedla sexuella tjänster. Dessa aktörer kallas främjare och medverkar i prostitutionen och traffickingkedjan genom sina legala positioner.

Främjare deltar ibland frivilligt och på ett medvetet plan. Men det finns också främjare som helt utan egen vetskap lämnar ett givande bidrag till sexhandelns verksamhet. Det händer också att främjare tjänar pengar på könshandeln vilket innebär att gränsen mellan främjare och profitörer inte alltid är självklar. Exempel på främjare är taxi, hotell och resebyråer (se även Socialstyrelsen 2004, Ejalu 2006, Alalehto 2002). En hotellanställd som intervjuats berättar:

> *Någonting som förekommer ganska ofta här också är ju … Man blir uppringd av någon som säger, ”ja jag har haft en del affärer på ert hotell och jag undrar om vi skulle kunna ha ett samarbete, att du rekommenderar mig och så får du provision på det” och sen när man börjar diskutera vad det är för affärer visar det sig att det*

alltså är unga tjejer och killar … de kallar sig för en eskortservice för att det på något sätt ska låta bättre, men det är ren prostitution självklart. Det är inte de här unga tjejerna och killarna som ringer utan det är ju någon som driver verksamheten.

Figur 4 ger en bild av vilka främjare och profitörer som kan vara delaktiga i olika faser i traffickingprocessen. Aktörernas roller och uppgifter kommer att beskrivas i rapporten allteftersom deras delaktighet aktualiseras[9].

	REKRYTERING	TRANSPORT	KOPPLERI
Profitörer	Rekryterare Urkundsförfalskare	Människosmugglare Guider	Människohandlare/ Kopplare/org Chaufförer, indrivare, penningtvättare, torpeder, sexköpare
Främjare	Resebyråer	Lastbilschaufförer Busschaufförer	Bekanta/vänner, mellanhänder/förmedlare, hotell, bostadsförmedlare, taxi, sexköpare Busschaufförer

Figur 4. Profitörer och främjare.

Som figuren visar kan den svenska sexköparen inta formen som både främjare och profitör. Det är inte alltid som sexköparna enbart har rollen som kunder. De kan ha en mer differentierad funktion, och vid sidan av kundrollen är de ibland delaktiga i marknadsföringen, förmedlingen av prostituerade och arrangemang av sexpartyn.

Kriminella grupper

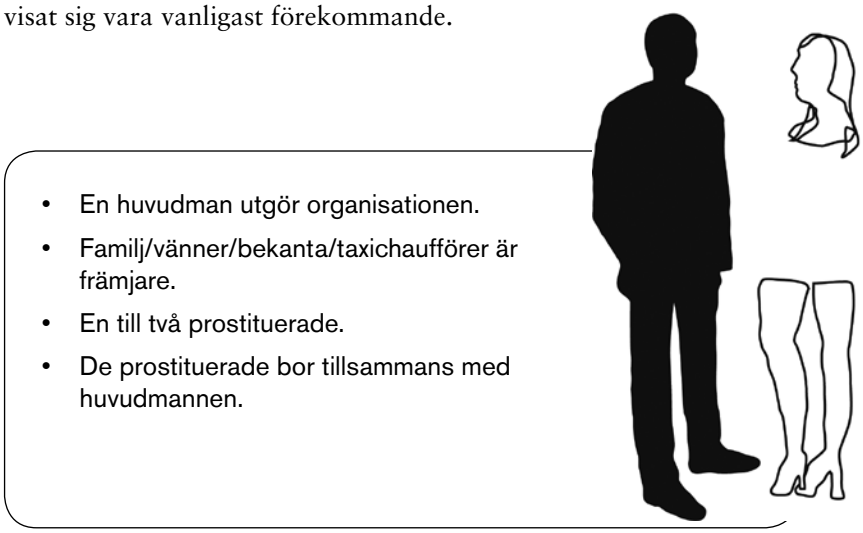
Profitörer och främjare utgör tillsammans en grupp av aktörer som svarar för organiseringen av människohandeln. Dock begränsas deras delaktighet beroende på vilken form av organisation det handlar om. Utifrån förundersökningar och intervjuer i traffickingstudien har tre typer av kriminella sammansättningar kunnat urskiljas. Man har valt att dela in dem i *små, mellanstora* och *storskaliga* nätverk utifrån graden av aktiviteter och affärsmässighet. Dock är dessa gränser inte alltid uppenbara. Hur väl dessa indelningar representerar verkliga förhållanden är därför oklart. Därför bör dessa grupperingar inte

[9] Eftersom modellen baseras på resultat från *The organisation of trafficking – a study of criminal involvement in sexual exploitation in Sweden, Finland and Estonia* (Brå 2008:21), har vissa av dessa aktörer inte identifierats i det svenska materialet utan i det finländska eller estniska. Det utesluter givetvis inte att de kan förekomma i Sverige. Men i den här rapporten har modellen en funktion av att åskådliggöra en helhetsbild, det vill säga vilka aktörer som i praktiken kan vara delaktiga.

ses som en exakt avbild av hur det ser ut. De bör snarare fungera som ett verktyg för att öka förståelsen för hur det kan te sig.

De *små* nätverken karaktäriseras av en spontan organisering. Organisationen består oftast av huvudmannen själv samt familj, vänner och bekanta som bistår med hjälp. Huvudmannen hanterar själv rekryteringen av kvinnorna och förestår också koppleriverksamheten. Små nätverk hanterar således de flesta rollerna på egen hand. Men bortsett från bekanta som hjälper till tar huvudmannen ibland hjälp av andra aktörer. Taxichaufförer är en vanlig främjare i dessa nätverk som bland annat transporterar kvinnorna till kunderna och vice versa.

De små nätverkens låga organisationsgrad och bristande resurser gör att de vanligtvis verkar inom gatuprostitution och försäljning av sexuella tjänster till bekanta. I regel är det inte fler än två prostituerade och de bor normalt sett tillsammans med huvudmannen, annars på billiga hotell eller vandrarhem. I Sverige har de småskaliga nätverken visat sig vara vanligast förekommande.

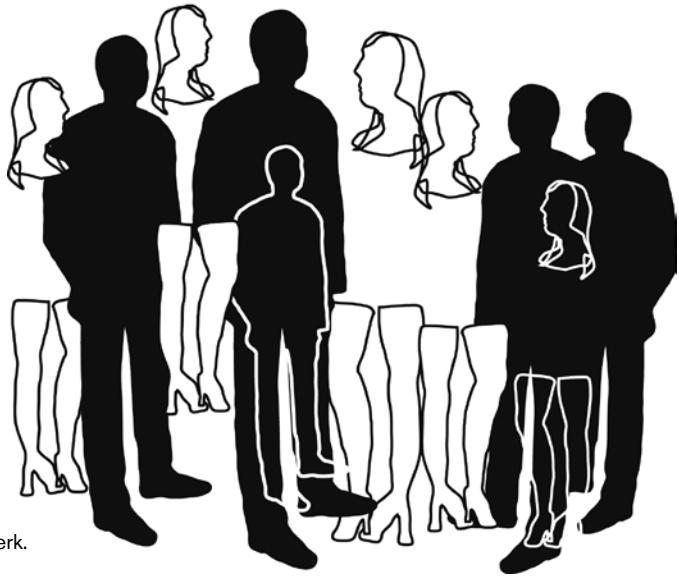

Figur 5. Små nätverk.

De *mellanstora* nätverken har en högre grad av organisering och planering än de småskaliga. De verkar över längre perioder och har flera prostituerade kvinnor. Rekryteringen sker antingen genom främjare som bekanta eller profitörer som rekryterare och bordellägare.

De organisatörer som ingår i mellanstora nätverk är flera och har varierande roller. De sexuella tjänsterna vänder sig till flera kundgrupper, det vill säga bekanta och även en bredare kundkrets som nås genom Internet. Även i dessa nätverk är det vanligt att kvinnorna bor tillsammans med organisatörerna.

- Högre grad av organisering och planering än små nätverk.
- Ett flertal prostituerade.
- Organisatörer med varierande roller.
- De prostituerade bor tillsammans med organisatörerna.

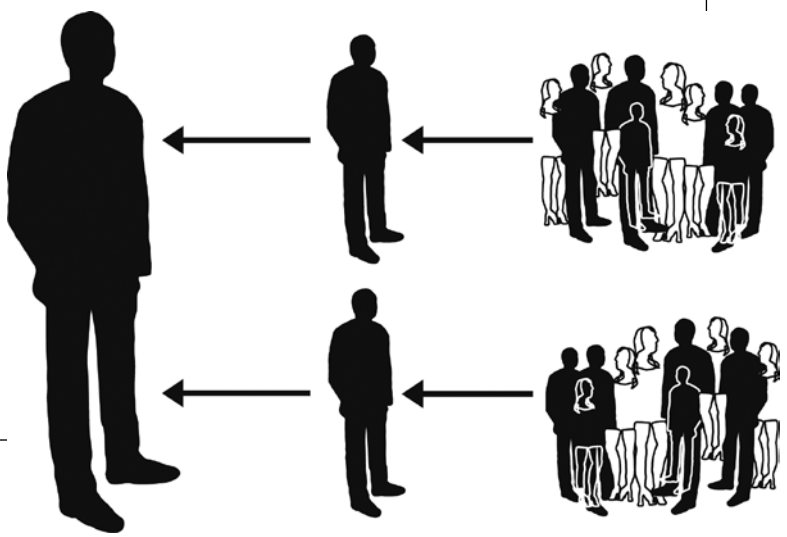
Figur 6. Mellanstora nätverk.

Stora nätverk kännetecknas av en föränderlig organisation och har den mest utvecklade arbetsdelningen. Nätverken består av en kärna med ett antal permanenta aktörer medan ett flertal personer kommer och går. Bland annat byter man ut kvinnorna mot nya med jämna mellanrum.

I nätverken finns ett flertal främjare och profitörer och de har specifika uppgifter. Det kan vara att marknadsföra kvinnorna på Internet, samla in de pengar som kvinnorna tjänat eller att anskaffa bostäder. Dessa nätverk har i regel tio till tjugo prostituerade kvinnor som ofta bor i lägenheter med bordellfunktion. Rekryteringen sker systematiskt och man använder sig av rekryterare för detta ändamål.

Verksamheten i större nätverk bedrivs mer affärsmässigt än i de mindre. Organisatörerna lägger ner möda på att dölja sin egen roll i verksamheten och utvecklar strategier för att minimera risken att bli upptäckt av myndigheterna. Det är faktorer som sammantaget gör att de storskaliga nätverken tydligt hör hemma bland den mer utvecklade organiserade brottsligheten (jfr Brå 2005:11, Brå 2007:4, Brå 2007:7).

- Föränderlig organisation.
- Systematisk rekrytering.
- Tio till tjugo prostituerade.
- Ett flertal organisatörer med varierande roller.
- Drivs affärsmässigt.

Figur 7. Storskaliga nätverk.

Om lojalitet och förtroenden

Även om de kriminella nätverken bygger på lojalitet och samarbete mellan dess aktörer uppstår ibland konflikter (se även Brå 2007:4, 2007:7). Ett utmärkande drag som kommer fram i traffickingstudien är att ju större behovet är av många inblandade, desto större är riskerna. Konflikter förekommer därför i större utsträckning i mellanstora och storskaliga nätverk, där man har mer tillfälliga kontakter för vissa sysslor.

Ju större ett nätverk är, desto längre blir kontaktvägarna, vilket ökar risken för missförstånd vid kommunikation. En bidragande faktor till förvirring i kommunikationen är att aktörerna sällan kan tala i klartext med varandra till följd av en överhängande risk för telefonavlyssning (jfr Brå 2007:7). Forskning om organiserad narkotikabrottslighet visar att aktörerna dessutom lever under hård psykisk stress, som kopplas till de brottsbekämpande myndigheterna, andra kriminella personer, den egna ekonomin och löpande verksamheten (Brå 2007:7, Brå 2007:4). Mot bakgrund av detta är det rimligt att

det även inom människohandel uppstår friktioner mellan aktörer i nätverken. Exempel på detta i traffickingstudien är personer som varit illojala. I några ärenden framgår att man har tipsat polisen om andra organisatörer som ingår i samma nätverk (jfr även Brå 2007:7).

Större nätverk som bedriver en mer omfattande människohandel förutsätter sannolikt en mer kontinuerlig organisation eftersom det är en löpande verksamhet där tjänster bjuds ut, kvinnor måste föras in i landet, de måste ha någonstans att bo, bordeller ska flytta runt mellan olika lägenheter och tjänsterna hela tiden marknadsföras. Inom narkotikabrottsligheten är det snarare kortare projekt med ett större antal självständiga personer som gör affärsmässiga avslut, som sedan kan upprepas i liknande eller nya konstellationer av aktörer (Brå 2005:11). ”Varan” i de olika sammanhangen är också annorlunda. Inom trafficking handlar det om att hela tiden ha en tillgång till kvinnor redo för efterfrågan medan narkotikabrottsligheten för många distributörer går ut på att så snabbt som möjligt sälja ett parti narkotika för att inte riskera att bli avslöjad med stora partier (Brå 2007:7). Det gör det också lättare för aktörer på narkotikamarknaden att byta ut personer som exempelvis är illojala.

Det finns dock likartade orsaker till att konflikter uppstår i narkotikabrottsligheten och människohandeln. Det handlar dels om opålitliga affärskontakter, dels om medarbetare som inte sköter sin del av betalningen (jfr Brå 2007:7, 2007:4). Gemensamt för trafficking och narkotikabrottsligheten är därför intresset att hålla verksamheten dold eftersom synliga konflikter innebär en risk för upptäckt.

Men i mindre nätverk som är verksamma inom koppleri och människohandel är organisatörerna av naturliga skäl mer beroende av varandra eftersom de till stor del består av vänner och familj. Traffickingstudien visar att problem med förtroenden och lojalitet därför är mindre vanligt i dessa grupper och relationerna är ofta intima och personliga. Enligt Reuter (1985) är medarbetare som är vänner och tillhör familjen ett sätt att generera lojalitet inom gruppen.

Andra kriminella aktiviteter

I majoriteten av de ärenden som analyserats i traffickingstudien förekommer andra former av kriminella aktiviteter än koppleri och människohandel. I huvudsak handlar det om småskalig brottslighet. Det är fråga om hot, våld, våldtäkt, snatteri, rån och innehav av narkotika för eget bruk. I ett fåtal fall är nätverken multikriminella och sysslar exempelvis med grov narkotikabrottslighet. Även i andra studier har Brå funnit kopplingar mellan människohandel och narkotikabrottslighet (Brå 2007:4).

Organisatörernas bakgrund

Det är inte ovanligt att organisatörerna har samma bakgrund som kvinnorna som ingår i nätverket. Det är dock vanligast i mindre nät-

verk där organisationen i huvudsak omfattar familj och vänner. Större nätverk har i stället en större variation av nationaliteter. Baserat på uppgifter från Europol konstaterar Salt (2000) att ju större bredd på nationaliteter, desto mer komplexa och storskaliga är nätverken.

I studien där faktorer bakom trafficking undersöktes argumenteras också för att organisatörernas bakgrund är en faktor till att människohandel förekommer. Förövarna har i likhet med kvinnorna låg utbildning och ekonomiska svårigheter. De kan även karaktäriseras av sociala problem som missbruk. Organisatörerna och kvinnorna har därför i grund och botten mycket gemensamt.

Vad män vill ha

Aktörerna som hittills har beskrivits hjälper till att hålla apparaten igång. Var och en bidrar med sin del till verksamheten. Efterfrågan kan dock betraktas som den drivande källan för könshandeln och människohandeln. Även en illegal marknad förutsätter att det finns en efterfrågan. Därför har sexköparna en betydande roll för förekomsten av människohandel. Det finns ett talesätt som säger att "kvinnorna skulle inte bli prostituerade om inte männen fanns". Därför ska vi nu gå närmare in på vad egentligen svenska män efterfrågar hos kvinnor som säljer sex.

Önskemål och preferenser

Svenska mäns resonemang kring kvinnors ålder i intervjuerna är förhållandevis likartat. Antingen föredrar männen kvinnor i sin egen ålder eller kvinnor som är några år yngre än de själva. Ingen uttryckte en efterfrågan på flickor under 18 år även om man i praktiken köpt sex av en minderårig tjej.

> Ja, jag tar den lilla
> [kunden pekar på en av kvinnorna]
> *Citat ur förundersökningsmaterial*

Majoriteten av de tillfrågade i intervjustudien anser dock att priset är viktigt när de köper sex. För att besöken hos prostituerade inte ska bli för dyra utgår de från olika kriterier. Det kan exempelvis vara att man dragit en gräns för vad ett sexköp får kosta eller att man i regel köper sexuella tjänster av utländska kvinnor eftersom de erbjuder billigare tjänster. Människohandeln är därför inte enbart ett led att tillgodose marknaden med kvinnor utan också med kvinnor till konkurrenskraftiga priser. Mer om preferenser avseende kvinnors nationella tillhörighet och förekomsten av konkurrens tas upp senare i rapporten.

Några intervjuade kunder har emellertid en annan inställning där priset inte avgör vad som köps. Det får kosta vad det vill. En sexköpare förklarar att han helt enkelt betalar för det han vill ha. En annan kund berättar att för exempelvis tusen kronor kan man inte förvänta sig så mycket. Han menar:

> *Priset är ofta ett mått på kvaliteten på kvinnan.*

En ren affärsuppgörelse eller idealiserad illusion?

När kunden ska köpa sex finns utrymme för att uppfylla drömmar och fantasier. Kvinnan ska kunna inta den roll han vill att hon ska spela (Sandell m.fl. 1996). I intervjuer med några sexköpare kommer

detta till uttryck genom en påtaglig attraktion till en helt vanlig tjej. En man formulerade det som en ”girlfriend experience”. Enligt tidigare studier är det en vanlig preferens hos sexköpare (Socialstyrelsen 2007).

En kund som intervjuats tydliggör vad han menar med en ”girlfriend experience”. Han förklarar att han och den prostituerade med fördel träffas hemma hos henne, för att han då får en känsla av att de lika gärna kunnat mötas under andra förutsättningar, och sedan fortsätter umgänget. Man kan säga att det handlar om att tona ner själva affärsuppgörelsen, för att det i större utsträckning ska likna en ”riktig” relation.

I andra studier där prostituerade kvinnor intervjuats framgår att en konsekvens av den skambelagda sexindustrin är att männen målar upp en skev bild av verkligheten: ”För att döva sitt samvete vill männen i större utsträckning utforma köpet så att det mer liknar en relation än bara ett ’knull’” (Sandell m.fl. 1996, s. 24; se även SOU 1995:15). Det är inte ovanligt att män bär på föreställningen att kvinnorna är sexuellt delaktiga: ”Men även om jag inte är med sexuellt, så kan männen ändå tro att jag är det, därför att de vill tro det” (Sandell m.fl. 1996 s. 35).

I Brå:s intervjustudie med sexköpare synliggörs männens förhoppning om kvinnans aktiva medverkan i den sexuella akten. Några män uppger att de vill att kvinnan visar sig intresserad av honom och att hon tycker om att utföra de sexuella tjänsterna han betalar för. Nedan följer två citat från intervjustudien som åskådliggör detta:

> *Det skulle vara en katastrof om kvinnan kände olust.*

> *Det känns ibland fel när kvinnan har varit ointresserad eller inte har tyckt om det. Det känns bättre när kvinnan verkar tycka om det.*

En fungerande kommunikation med kvinnan är följaktligen en återkommande preferens hos svenska sexköpare. Vikten av att kunna prata och kommunicera med kvinnan han köper sex av är av stor betydelse. Därför är det också en fördel om det inte föreligger några språkproblem. I intervjustudien förklaras också att närheten med kvinnan är ett viktigt element vid köpet.

Att prostitutionskunder önskar närhet, kommunikation och kramar framgår även av andra studier (Socialstyrelsen 2007, Sandell m.fl. 1996). Svenska kunder har också ett gott rykte i prostitutionsvärlden. Till skillnad från andra nationaliteter anses den svenska mannen generellt visa respekt gentemot kvinnor och han prutar inte på priserna (Scaramuzzino och Weman 2007).

> Det är säkert så att det här inte är så fint, men jag kände mig inte heller så föraktad eller så, för de var mycket trevliga och sympatiska, ja de vände sig inte till oss, alltså prostituerade eller fnask, de var helt enkelt mycket trevliga och tackade.
> *Prostituerad kvinna i förundersökningsmaterial*

Svenska kunder får också ofta ett gott bemötande av både organisatörer och prostituerade. Organisatörerna instruerar nämligen kvinnorna att behandla sexkunderna väl eftersom de är män med pengar på fickan. Det framgår av undersökningen om människohandelns organisering.

En rimlig slutsats är att medan säljaren agerar i en ren affärsanda formas sexköpet till en idealiserad illusion för kunderna. På det sättet gynnas prostitutionsverksamheten och kunderna blir nöjda.

Kvinnans nationella tillhörighet

Svenska män har olika preferenser när det kommer till kvinnors nationella tillhörighet. Medan några intervjupersoner enbart föredrar svenska kvinnor, menar andra att det inte har någon egentlig betydelse vilket ursprung kvinnorna har. Ett fåtal män som intervjuats väljer uteslutande utländska kvinnor framför svenska.

Enkätstudien visar att knappt var tionde svensk respondent endast köper sex av svenska kvinnor, och ungefär var tredje köper alltid sex av kvinnor med utländsk härkomst. Hela 85 procent köper sexuella tjänster av utländska kvinnor minst varannan gång. Som tidigare nämnts kan åtskilliga av dessa köp ha skett vid resor utomlands och att kvinnorna därför varit ”utländska” behöver därför inte vara ett tecken på att de är utsatta för människohandel.

Undersökningarna visar således att den svenske sexköparen efterfrågar kvinnor med olika tillhörighet. Vad det beror på ska vi nu gå närmare in på. Först ut är kvinnor med svensk nationalitet.

Svenska kvinnor

Diagram 1 som är hämtat från enkätundersökningen ger en bild av varför dessa svenska kunder väljer att *inte* köpa sex av utländska kvinnor[10].

[10] Procentandelen i diagrammet illustrerar hur många män som angett alternativet som första- eller andrahandsval. Se enkät, bilaga 1.

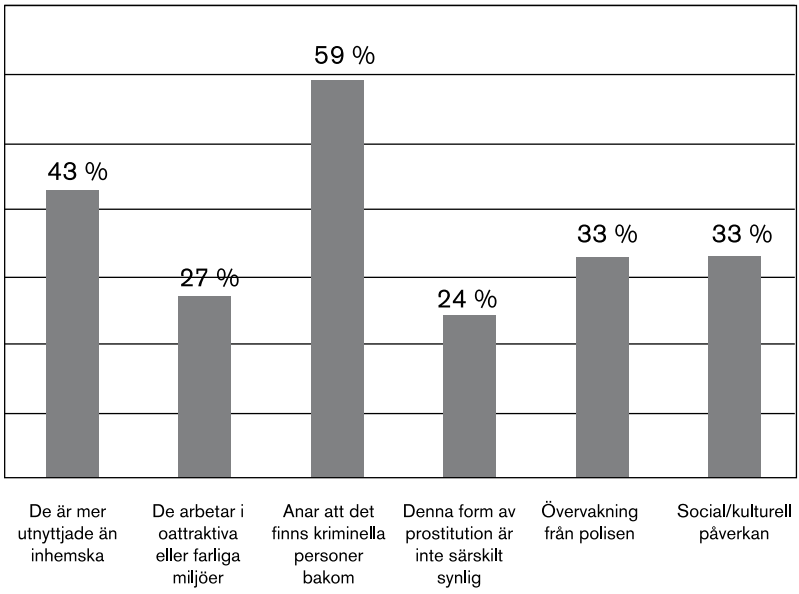

Diagram 1. Faktorer som påverkar kunder att inte köpa sex av utländska kvinnor, n = 51.

Som framgår drar åtskilliga av männen som besvarat enkäten slutsatsen att utländska kvinnor innebär en risk för människohandel. Det är också något som framgår av intervjuerna med svenska sexköpare. Män som hellre köper sex av svenska prostituerade förklarar i intervjuerna att det inte beror på att de har något emot andra nationaliteter. Däremot anser de att risken är stor att utländska kvinnor är utsatta för människohandel. En svensk kund säger så här:

Något som är negativt med utländska är att det är krångligare att veta om hon gör det i egen regi eller inte.

Dessa kunder associerar inhemska kvinnor med självständig prostitution i större utsträckning än kvinnor från andra länder. Att få klarhet i om utländska kvinnor säljer sex i egen regi och av fri vilja upplevs vanligtvis som mycket svårt. Som nyss nämnts intygas det även av diagram 1 där siffror från enkätstudien visar att traffickingrelaterade faktorer inverkar på valet att inte köpa sex av kvinnor med utländskt påbrå. Enligt Socialstyrelsen (2007) kan det vara ett sätt att försäkra sig om att inte köpa tjänster från kvinnor utsatta för människohandel. En kund som intervjuats förkastar den organiserade sexhandeln:

Trafficking och hallickar är soptippen.

Diagram 1 visar också att sociala faktorer kan utgöra ett hinder mot att köpa sex av kvinnor med utländsk härkomst. En aspekt som vi

tidigare varit inne på är att kommunikationen med prostituerade är viktig för flera kunder. Eftersom kontakt med andra nationaliteter kan innebära svårigheter med språket är det rimligt att anta att bristande kommunikation med utländska kvinnor ger företräde åt svenska.

Enkätstudien indikerar även att polisiära insatser är en orsak till att män föredrar svenska kvinnor. Med tanke på att ett flertal män anser att svenska kvinnor i högre grad prostituerar sig av egen vilja, till skillnad från utländska, är det troligt att andra nationaliteter undviks för att undgå uppmärksamhet från polisen. Männen gör därvid bedömningen att polisen lägger ner större resurser på att bekämpa människohandel än att motverka ”vanlig” prostitution.

Utländska kvinnor

Svenska sexköpare utgör inte enbart en efterfrågan på svenska kvinnor, utan även kvinnor med olika etniska tillhörigheter. Närmare 91 procent av männen som deltagit i enkätstudien har erfarenheter av att köpa sex av utländska kvinnor. Diagram 2 illustrerar vilka faktorer som ligger bakom dessa val[11].

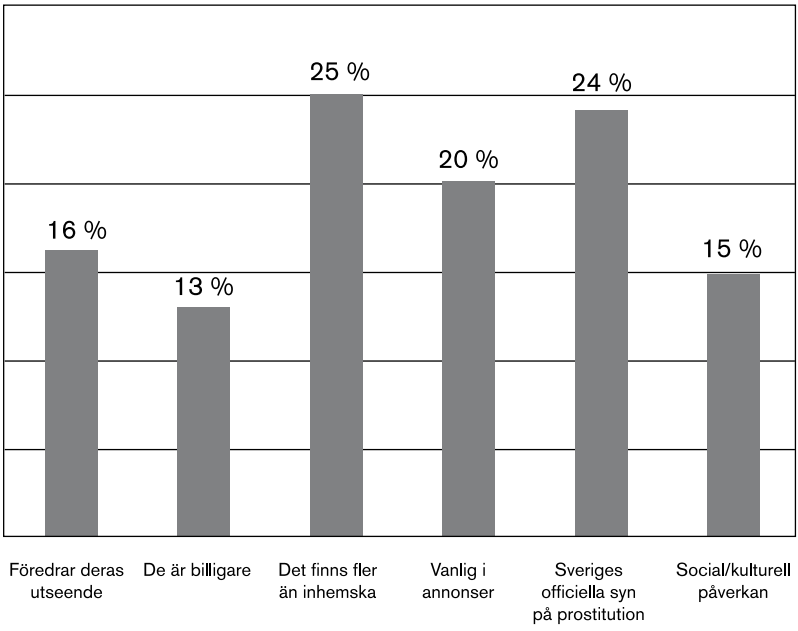

Diagram 2. Faktorer som påverkar kunder att köpa sex av utländska kvinnor, n = 469.

[11] Procentandelen i diagrammet illustrerar hur många män som angett alternativet som första- eller andrahandsval. Se enkät, bilaga 1.

Inom ramen för de preferenser och önskemål som tidigare tagits upp är priset en viktig faktor hos flera svenska kunder. Enkätstudien bekräftar således att billigare tjänster främjar efterfrågan på utländska kvinnor. Ytterligare en faktor som förklarar varför män köper sex av utländska kvinnor är att utbudet och tillgängligheten av prostituerade med andra nationaliteter är större. Enkätundersökningen visar att prostituerade kvinnor med utländsk härkomst både är större i antal än inhemska och vanligare i annonser. Detta styrks även i intervjuer med sexköpare.

Svenska mäns efterfrågan på utländska kvinnor bottnar också i en spänning och fascination över deras specifika utseende och kulturella bakgrund. I intervjuerna nämns exempelvis en förtjusning i östeuropeiska och thailändska kvinnor. En svensk kund menar:

> *Det är lite kul med en utländsk kvinna, till exempel en negress, det är spännande.*

Diagram 2 visar slutligen att Sveriges officiella syn på prostitution påverkar svenska kunder att köpa sexuella tjänster av kvinnor med andra nationaliteter. Eftersom vi bor i ett land där prostitution hanteras som ett socialt oacceptabelt problem är det sannolikt att svenska män helt enkelt undviker att köpa sex i Sverige. Det är möjligt att män söker sig till andra delar av världen där prostitution i större utsträckning ses som en legitim företeelse. Återigen framgår inte av enkäten var männen köper sexuella tjänster. I enlighet med intervjustudien med svenska sexköpare visar även annan forskning att det inte är ovanligt att män köper sex av prostituerade i samband med utlandsvistelser (Månsson och Linders 1984, Månsson 1998, Scaramuzzino och Weman 2007, Socialstyrelsen 2007). Månsson (1998) har genomfört en studie där det framgick att närmare 80 procent av de svenska sexköpen inträffade i ett annat land än Sverige.

Om kvinnor utsatta för människohandel

Samtliga män som deltog i intervjustudien uppger att de tar avstånd från människohandel. Alla uttrycker ett samstämmigt budskap – att kvinnor som utsätts för trafficking är ett samhällsproblem som de själva inte vill förknippas med. De skiljer därför mellan kvinnor som är självständiga entreprenörer och kvinnor drabbade av människohandel.

En annan undersökning framhäver att kvinnans självvalda deltagande i prostitutionen är väsentlig för sexköpare. Men det utesluter inte att männen ändå funderar på hur de egentligen kan veta om det handlar om fri vilja eller inte. Det är heller inte särskilt vanligt att de berättar om eventuella erfarenheter av sexköp med kvinnor som utsatts för tvång (Scaramuzzino och Weman 2007). En svensk kund

som intervjuats tydliggör att det i själva verket alltid är något av en chansning:

> *Det vet man inte, inte en chans att veta [om kvinnorna är utsatta för människohandel].*

Den enda prostituerade kvinna som intervjuats i undersökningen av de svenska männen, understryker att bilden av den fria företagande kvinnan stämmer in på henne och flera andra kvinnor. Hon menar att många kvinnor som hon själv inte blir utnyttjade eller tvingade till prostitution. I stället har hon flera gånger känt att hon har utnyttjat männen. Men hur utnyttjandet tagit sig uttryck ges ingen förklaring på.

Tecken på människohandel

Ett återkommande utlåtande i intervjustudien med sexköpare är att de enbart avser att köpa sexuella tjänster av kvinnor som gör det på frivilliga och självständiga grunder. Därför bör deras utsagor inte heller innehålla tecken på att de köpt sex av kvinnor utsatta för tvång.

Med ledning av de olika undersökningarna har Brå listat några möjliga indikationer på att människohandel förekommer:

- Utländsk kvinna som inte talar det svenska språket.
- Kvinnan verkar ointresserad.
- Kvinnan är dåligt behandlad fysiskt eller psykiskt.
- Det finns tecken på sårbarhet och exploatering.
- Kvinnorna marknadsförs på etablerade Internetsidor för prostitution där annonsen är skriven på svenska.
- Kvinnor som marknadsförs introduceras genom sin etnicitet.
- Kvinnorna erbjuder billigare tjänster.
- Yngre kvinnor och minderåriga flickor.
- Tecken på organisering som kapital, lokala kontakter och avancerad marknadsföring.
- Arbetsplatsens läge, exempelvis dyr våning mitt i stan kan tyda på en organisation och pengar.

Om man utgår från de beskrivningar som män ger av sina erfarenheter på könshandelns område och de indikationer på människohandel som Brå listat, förefaller det vara ett förhållandevis stort avstånd mellan de ambitioner som man ger uttryck för och det faktiska utfallet. Av intervjuerna framgår att män har köpt sex av utländska kvinnor som inte talat det svenska språket och visat ointresse för dem. Kvinnorna har också marknadsförts på Internet där annonsen varit på

svenska och erbjudit billiga sexuella tjänster. En av männen hade vid ett tillfälle utfört en tjänst åt en flicka som var sjutton år. I utbyte mot tjänsten tog han emot sexuella tjänster från flickan.

Som tidigare framgått finns också hos svenska män en efterfrågan på utländska prostituerade. Några av de faktorer som ligger bakom valet att köpa sex av utländska kvinnor är även tecken på att det förekommer människohandel. Det gäller inte minst priset.

Några intervjupersoner uppger också att de vid närmare eftertanke lagt märke till tecken på att det fanns en organisation bakom när de besökt utländska prostituerade. Det har dock inte påverkat dem att avstyra köpen utan mer varit en reflektion i efterhand. Här följer två motiveringar som svenska kunder ger i sammanhanget:

Begäret var så starkt.

Allt gick så snabbt.

En liten grupp svenska kunder berättar även i intervjuerna att de vid något tillfälle träffat kvinnor som sannolikt var utsatta för människohandel. Männen hade uppmärksammat att kvinnorna befann sig i en besvärlig situation genom deras uppenbara otrivsel med att sälja sexuella tjänster. Man gav då pengar till kvinnorna, utan att de behövde utföra den tjänst som efterfrågats.

I enkäten utformades också ett index som mäter sannolikheten för att svenska män köpt sex av kvinnor utsatta för människohandel. Köparnas uppfattning om den prostituerades lokala språkkunskaper, utsatthet för våld eller tvång samt prisnivå jämfört med andra prostituerade utgjorde faktorer som skulle mäta detta. Indexet skapar olika kategorier av sexköpare[12]:

Kategori 1: Köper sex av svenska kvinnor.
Kategori 2: Köper sex av utländska kvinnor sällan (1 ggr av 4 ggr).
Kategori 3: Köper sex av utländska kvinnor ofta (2 ggr av 4 ggr).
Kategori 4: Köper sex av utländska kvinnor ofta eller alltid (3–4 ggr av 4 ggr).

Av männen har nästan 30 procent[13] med låg grad av sannolikhet kommit i kontakt med kvinnor utsatta för människohandel. Ett större an-

[12] Enligt enkätens utformning innebär sexköp av enbart inhemska kvinnor ett uteslutande av människohandel.

[13] N = 319, Bortfall 232; 42,1 %.

tal sexköpare – strax över 70 procent – har med stor sannolikhet någon gång köpt sex av utländska traffickerade kvinnor.

En faktor som dock komplicerar dessa siffror är att enkäten inte beaktar var de sexuella köpen äger rum. Som vi tidigare var inne på är det inte ovanligt att svenska män köper sex av prostituerade i andra länder i anknytning till semestrar och tjänsteresor (se Månsson och Linders 1984, Månsson 1998, Scaramuzzino och Weman 2007, Socialstyrelsen, 2007). Denna oklarhet innebär först och främst att män kan ha köpt sex av utländska kvinnor i andra länder där de prostituerade är inhemska och inte nödvändigtvis utsatta för människohandel. Ett annat dilemma är att bedömningen av kvinnans lokala språkkunskaper och nivån på priserna jämfört med andra prostituerade till stor del tappar sin betydelse när män köper sexuella tjänster i andra länder.

Med anledning av den till synes vanliga sexturismen som stöds av forskning är det svårt att bedöma om svaren i detta avseende är tillförlitliga.

Kännedom om människohandel

En aspekt som är uppseendeväckande hos den svenska kunden är att han uppvisar en relativt liten kunskap om hur människohandel yttrar sig. I intervjuerna beskrivs möten med sexsäljande kvinnor som enligt männens bild närmast var egna företagare. Flertalet svenska kunder poängterar att man märker om en prostituerad är utsatt för tvång eller inte. Det är dock anmärkningsvärt att någon närmare förklaring inte ges på hur de kan märka det. En svensk sexköpare använder sig av en metafor för att tydliggöra att han inte köper sex av kvinnor utsatta för människohandel:

> *Jag skulle aldrig ta hem en städerska om hon hotades med våld om hon inte utförde städtjänsterna, och samma sak gäller vid prostitution.*

En bristande kännedom om människohandel ökar dock risken att männen skjuter ifrån sig sitt ansvar. Hur media rapporterar om trafficking kan vara en bidragande orsak till felaktiga bilder av de verkliga förhållandena. Åtskilliga män ser sannolikt tydliga tecken på slavliknande förhållanden när de tänker på människohandel. Det är troligt att bedömningen av kvinnans situation baseras på uppenbara och synliga tecken på utsatthet, som blåmärken och rädsla. När de inte ser dessa uppenbara tecken på människohandel gör de bedömningen – eller i vart fall intalar sig själva – att de möter ”egna företagare”.

Eftersom prostituerade också spelar en roll för att passa kunden blir det ännu svårare att avgöra om människohandel kan ligga bakom eller inte. Åtskilliga sexköpare är därför många gånger blinda och naiva när det kommer till orsaken till att kvinnorna egentligen säljer

sex. Det medför i sin tur en begränsad förmåga att upptäcka när kvinnor är prostituerade mot sin vilja (se även Socialstyrelsen 2007). Det är heller inte så vanligt att man använder fysiskt våld mot kvinnorna. Organisatörer brukar i stället mer subtila metoder för att osynliggöra utnyttjandet. Det är också en anledning till att det är svårt att se sanningen bakom. Mer om hur kvinnorna behandlas av organisatörerna beskrivs senare i rapporten.

Med detta som bakgrund är en trolig förklaring att det är en rad omständigheter som gör att människohandel inte tydliggörs för männen. Att sexköpare besitter en dålig kunskap om kvinnornas förhållanden verifieras av en polis:

> *Köparna har dålig kunskap om bakgrunden till att tjejerna prostituerar sig. De vet aldrig om det är frivilligt eller med tvång som tjejerna är engagerade i detta.*

Att stå kunden till tjänst

För att skapa en tillgång som lönar sig måste organisatörerna ta hänsyn till vad kunderna eftertraktar. Organiseringen av handeln är därför i stora delar utformade efter deras önskemål. Medvetenheten om att kunder inte vill köpa sex av kvinnor som är utsatta för människohandel medför att man i största möjliga mån försöker minska sin egen aktiva och synliga roll i sammanhanget för att dölja organisationen bakom verksamheten. En sådan anpassning sker i större utsträckning i större nätverk. Dock bidrar det till att köparna kan ha svårt att känna igen människohandel.

Efterfrågan tillmötesgås också genom att man försöker rekrytera kvinnor med olika egenskaper och färdigheter. Enligt förundersökningarna från traffickingstudien upplever organisatörer att följande egenskaper hos kvinnorna efterfrågas av sexköpare:

- Lätthanterliga kvinnor.
  Med lätthanterliga kvinnor avses de som är vänliga, hjälpsamma och toleranta. Dessa kvinnor ses av organisatörer som mer attraktiva på marknaden och upplevs ha större benägenhet att betala eventuella skulder och ersättningar.

- Språkliga färdigheter.
  Att vara duktig på språk ses som fördelaktigt då det är viktigt att kommunikation med kunderna fungerar.

- Bra utseende.
  Organisatörer kan exempelvis vara intresserade av att rekrytera kvinnor med en speciell hårfärg eller klädsel.

- Ålder.
  Ibland undviker organisatörer att rekrytera minderåriga på grund av att straffet är hårdare. Men i vissa fall anses minderåriga utgöra en fördel på grund av att de får fler kunder.

Organisatörernas anpassning går delvis i linje med vad svenska män efterfrågar. Sexköpare vill först och främst inte köpa sex av kvinnor som de inte kan kommunicera med, vilket förklarar varför organisatörer med fördel rekryterar språkbegåvade kvinnor.

Kunder vill heller inte ha kontakt med prostituerade som är utsatta för människohandel. Dessutom föredras kvinnor som visar sig intresserade och villiga. Organisatörer försöker därför rekrytera kvinnor som har en fallenhet för att vara tillmötesgående. Som tidigare har beskrivits ingår det också i den prostituerades roll att behandla kunderna väl. Att ”spela” med är ett sätt att främja framtida kundrelationer.

Eftersom kunder ogärna köper sex av kvinnor utsatta för människohandel konstrueras också en bild där prostituerade är egna företagare (se även Rikskriminalpolisen 2007). I ett fall som granskades i traffickingstudien befann sig organisatörerna i den lägenhet som kunderna togs emot i. När kunder kom och köpte sex gömde sig organisatören i köket. I ett annat fall arbetade flera kvinnor i samma lägenhet, men de gömde sig för varandras kunder för att ge sken av att vara helt ensamarbetande.

Men ibland gör organisatörerna avsteg från kundernas önskemål till viss del. Det kan det vara av praktiska skäl när det exempelvis inte finns några kvinnor tillgängliga som uppfyller kraven. I andra fall går rekryteringen via mellanhänder, och organisatörerna har ingen möjlighet att granska kvinnan på förhand.

Organisatör: Och de måste prata engelska annars går det inte.
Mellanhand: När du får tag i stripteasedansörer som kan engelska får du meddela mig. [Menar att sådana kvinnor är svåra att få tag i.]
Organisatör: Och vad ska jag göra med dem [kvinnor som inte kan engelska]? Hur ska de kommunicera med arbetsgivarna? Genom tecken?

Konversation via e-post, ur förundersökning

Anpassningen till kunderna i de mindre nätverken är mer direkta enligt traffickingstudien. Detta beror på att köparna huvudsakligen ingår i organisatörernas vänskapskrets. Flera kvinnor i förhör berättar att de ofta kände att organisatören gav vika för kundernas krav. Han kunde övertala kvinnorna att genomföra vissa tjänster som de egentligen inte ville utföra eller att stanna kvar hos kunder längre än de hade fått betalt för.

Av en telefonavlyssning i samma fall framkom det att huvudmannens hustru ogillade att kvinnorna såldes till bekanta, eftersom man då sällan fick tillräckligt betalt. Det hände också att huvudmannen bjöd sina vänner på kvinnor för att hålla sig på god fot med dem eller som betalning för skulder.

Skapa plattform och bemanning

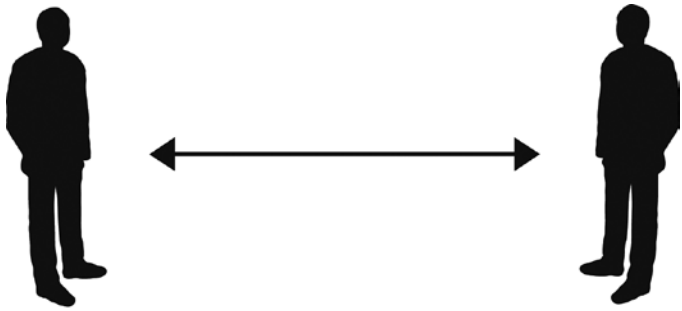
För att kunna driva en illegal verksamhet måste man ha en plattform från vilken rörelsen kan etableras. Hur det sker beror på de förutsättningar som ges, det vill säga hur organisatörerna upprättar verksamheten och hur logistiken kring rekryteringen arrangeras. Det här avsnittet handlar om hur de kriminella nätverken med inriktning på människohandel etablerar sig på den svenska marknaden.

Etablering

Kriminella grupper med kopplingar till människohandel etablerar sig på den svenska marknaden på olika sätt. Enligt traffickingstudien kan den organisatoriska etableringen delas upp i tre olika varianter.

Organisationer som bildar filial i Sverige

Dessa nätverk etablerar sig i Sverige med det enda syftet att bedriva människohandel och upprätta koppleriverksamhet. De kan ha liknande verksamheter i andra länder men är starkt länkade till ursprungslandet. Nätverken har också någon person som på något sätt är bekant med den svenska miljön. Det är svårt att upprätta en kriminell verksamhet utan någon som helst lokal förankring (jfr Brå 2005:11, Brå 2007:7). Kontakter i ursprungslandet används för att rekrytera kvinnor, för att sedan skicka dem till Sverige. Nätverk som etablerar sig på detta sätt är oftast medelstora eller stora och kvinnorna kommer från Estland och Ryssland.

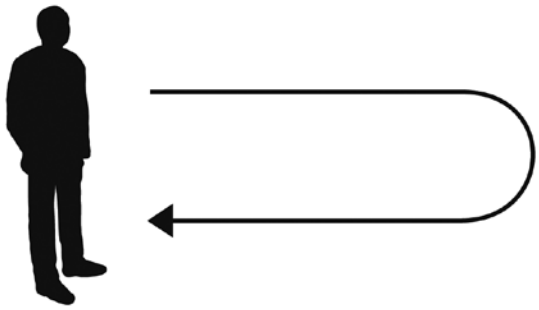

Figur 8. Organisationer som bildar filial i Sverige.

Organisationer som utgår från Sverige

Organisatörerna bor redan i Sverige, men kan ha sitt ursprung i ett annat land eller har bott där en tid och har därför starka kopplingar dit. Dessa nätverk har också vanligtvis starka anknytningar till andra länder. Rekryteringen går till på det sättet att organisatörerna själva åker till ursprungslandet och skaffar kontakter och värvar. Småska-

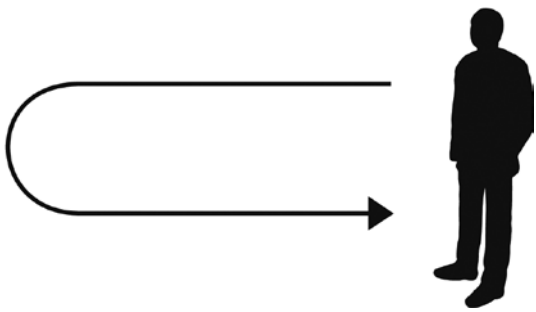
liga nätverk etablerar sig vanligen på detta sätt och de prostituerade kvinnorna kommer ofta från Östeuropa, Balkan och Thailand.

Figur 9. Organisationer som utgår från Sverige.

City tours i Sverige

Verksamhetens kärna drivs av organisatörer i ursprungslandet och möten mellan kunder och prostituerade i Sverige bokas i förväg via Internet. Kvinnorna skickas sedan till Sverige där de reser runt mellan olika städer och säljer sexuella tjänster. Antingen reser kvinnorna själva eller tillsammans med organisatörerna. Kontakten mellan prostituerade och organisatörerna sker ofta via Internet och telefon, och kvinnorna arbetar under relativt självständiga former. Denna typ av organisering omfattar i regel hotell- och escortprostitution. Traffickingstudien bedömer ”city tours” som en förhållandevis ny form av sexhandel som arrangeras i Sverige. För de kriminella nätverken är fördelen att denna form av koppleriverksamhet är svår att upptäcka. Det finns exempel på denna form av etablering med kvinnor som kommer från Tjeckien.

Figur 10. City tours i Sverige.

Nätverk som bildar filial eller arrangerar city tours har det gemensamt att man åker till Sverige för att där etablera prostitutionsverk-

samheten. En tredje form av etablering är när organisatören är både bosatt och etablerad i Sverige. Man kan säga att antingen har nätverken kontakter i Sverige som underlättar etablering eller så är ursprungslandet relativt närliggande för ”city tours”. Förutom att Sverige har en efterfrågan på sexuella tjänster kan etableringen ses som ett resultat av kontakter och geografisk närhet.

Morot eller piska – former för rekrytering

Men hur går organisatörerna tillväga för att få kvinnorna att åka till Sverige för att sälja sex? Tidigare påstods att prostitution som sysselsättning knappast är en önskvärd situation för någon. Om så är fallet bör det finnas omständigheter som ändå gör att kvinnorna tar steget in i prostitution. Frågan är därför under vilka förhållanden och former organisatörerna rekryterar kvinnorna. Är det en fråga om frivillighet som flera svenska kunder framhåller eller är det påtvingat?

Rekryteringen av kvinnorna sker både under informella och formella former. Enligt traffickingstudien tycks det informella sättet vara vanligast. Kvinnor kan då värvas av bekanta, kollegor eller rekryterare på arenor som bordeller, barer och strippklubbar i ursprungsländerna.

Huvudmannen rekryterar också kvinnor på egen hand. Han eller hon åker då till kvinnornas hemländer och det händer att de inleder en relation med kvinnorna som sedan rekryteras för prostitution i Sverige. Som nyss nämnts är detta en etableringsmetod där organisatören redan finns i och utgår från Sverige.

> Säg en siffra och hur många det är som behövs och det kommer.
>
> *Sms från rekryterare i ursprungslandet*

Det som för en kvinna kan utlösa beslutet att resa till Sverige kan vara följden av ett manipulativt förhållningssätt. Organisatörer använder sig av en ”morot” för att locka kvinnor in i sexhandeln. Bland annat förs de bakom ljuset genom erbjudanden och löften om arbeten som husa eller servitris. Det framgår även av andra studier (Aronowitz 2001, Socialstyrelsen 2007, Näringsdepartementet 2005, Rikskriminalpolisen 2006). Ett vanligt scenario är att väninnor som arbetar eller har arbetat som prostituerade idealiserar könshandeln som en enkel och snabb väg till pengar (se även SOU 1995:15, Morawska 2007).

[Organisatör] sa att man kunde ordna mig ett arbete hos en äldre familj, att jag skulle hjälpa dem med hushållsarbete och inköp eller barnpassning, för jag kunde inte arbeta inom handel eller något annat, eftersom jag inte kunde språket.
Prostituerad kvinna i förundersökningsmaterial

Eftersom många kvinnor har ekonomiska bekymmer ser de en möjlighet att tjäna pengar genom att åka till ett land som Sverige. Därför upplever ibland organisatörer att det inte är särskilt svårt att få kvinnorna intresserade av att sälja sex i Sverige (se även SOU 1995:15, Socialstyrelsen 2007). I några fall arbetar kvinnorna redan som prostituerade åt en organisation som i sin tur säljer dem vidare till en annan.

En sexköpare som intervjuats berättade att han har bekanta som är kopplare. Han menar att han därför har kunskap om hur sexhandeln fungerar. Hans bild är att det inte är så många kvinnor som blir lurade till att sälja sex:

Varför lura någon, när det finns så många frivilliga som vill göra detta?

Enligt traffickingstudien är kvinnorna också i flera fall medvetna om att de ska arbeta som prostituerade i Sverige (jfr Ekman, 2003). Vad som dock inte är klart för dem är under vilka förhållanden och omständigheter. Organisatörerna vilseleder kvinnorna genom att ge en förskönad uppfattning om vilka villkor som gäller, som de inte får någon närmare kännedom om förrän de kommit till Sverige. Flera kvinnor menar att de inte hade åkt om de visste under vilka förhållanden de skulle sälja sex (se även Aronowitz 2001). Mer om omständigheter och förhållanden kring sexförsäljningen beskrivs mer utförligt i avsnittet ”Lillebror ser dig – metoder för kontroll”.

Rekryteringen av kvinnor kan också ske på ett mer formellt vis. Anställningsannonser är en metod som utmärker sig i detta sammanhang. I likhet med vilket arbete som helst svarar kvinnorna på annonsen och en anställningsintervju genomförs. Emellertid kan annonserna vara otydligt utformade vilket medför att kvinnorna inte förstår vad det egentligen handlar om. Att kvinnorna ska sälja sexuella tjänster har då framgått vid ett senare tillfälle (se även Rikskriminalpolisen 2006). Nedan är ett exempel på en annons som publicerades i Estlands motsvarighet till Gula Tidningen:

Erotikjobb direkt i Sverige. För tjejer i åldern 17–25 år. Lön 100 000 kroon [estniska kronor] i månaden, ingen förmedlingsavgift. Diskretion och säkerhet garanteras. Casting i Tallinn [datum]. [E-postadress och telefonnummer].

Inom ramen för rekryteringen är slutligen ”piskan” förhållandevis ovanlig. Våld förekommer ibland, men hur mycket är en svårbedömd fråga. Anledningen är att många kvinnor ändrar sina historier under utredningens gång. Men i två ärenden som Brå granskat har våld varit uppenbart. I ett fall har kidnappning och tvång använts under rekryteringen. I ett annat ärende har en kvinna blivit drogad och våldtagen under en filminspelning. Filmen har sedan använts för att hota kvinnan att prostituera sig (se även Aronowitz 2001, Rikskriminalpolisen 2007, 2006).

Destination Sverige

Efter rekryteringen ska kvinnorna transporteras till Sverige. Det sker på olika sätt och ibland uppstår hinder som måste överbryggas. Organisationerna tar hjälp av olika aktörer och anpassar sina metoder för att undvika uppmärksamhet. Ibland krävs också en del planering för att slutligen få kvinnorna förflyttade till Sverige, där de ska möta kundernas efterfrågan.

Medel för transport

Vid människohandel transporteras kvinnor inom länder och över nationsgränser med buss, bil, båt och flyg (Schloenhardt 2001, Rikskriminalpolisen 2006). Traffickingstudien visar att resor med buss, färjor och tåg är de vanligaste transportmedlen. Dessa transportmedel kräver dels mindre planering och organisering, dels kommer flertalet kvinnor från länder i samma region och då är det inte nödvändigt med flyg. Det verifieras även i tidigare forskning (Lehti och Aromaa 2006).

Finland fungerar som transitland. Både kvinnor från Ryssland och Estland har vanligen passerat Finland för att komma till Sverige. Enligt intervjuade poliser är det ett sätt att undvika gränskontrollen vid ankomsten.

Av traffickingstudien framgår att det är enklare för ryska kvinnor att ordna ett finskt visum än ett svenskt. Därför är det ganska vanligt att ryska kvinnor köper en biljett för en arrangerad gruppresa till Finland från någon större stad i Ryssland. Gruppresan innebär att kvinnorna åker buss genom Ryssland och Finland; sedan tar de färjan över till Sverige. I stället för att åka tillbaka stannar kvinnorna kvar i Sverige utan visum. Forskning visar att i förhållande till andra transportmedel minimerar båtresor risken att bli upptäckt (Schloenhardt 2001).

Huvudman: […] då kan man ordna det via finnen. Ni reser typ till Finland. Och via Finland till Sverige.
Kvinna: Och det är okey att komma in i Sverige via Finland?
Huvudman: Visst, är det det. Det viktigaste är att ni ordnar en visering till EU, och då kan ni resa vart ni vill.
Kvinna: Okey.
Huvudman: För det går snabbare att ordna det via Finland, via den finska ambassaden.

Avlyssnat telefonsamtal ur förundersökningsmaterial

Beledsagare: Tror du inte att det finns kontroll med båt då?
Huvudman: Nej, det … tror jag inte … någon … en kompis hade kommit i går kväll … med två familjer …
Beledsagare: Ja?
Huvudman: … och … han sa så. Förstår du?
Beledsagare: Ja, jag förstår dig. Jag förstår dig.
Avlyssnat telefonsamtal ur en förundersökning

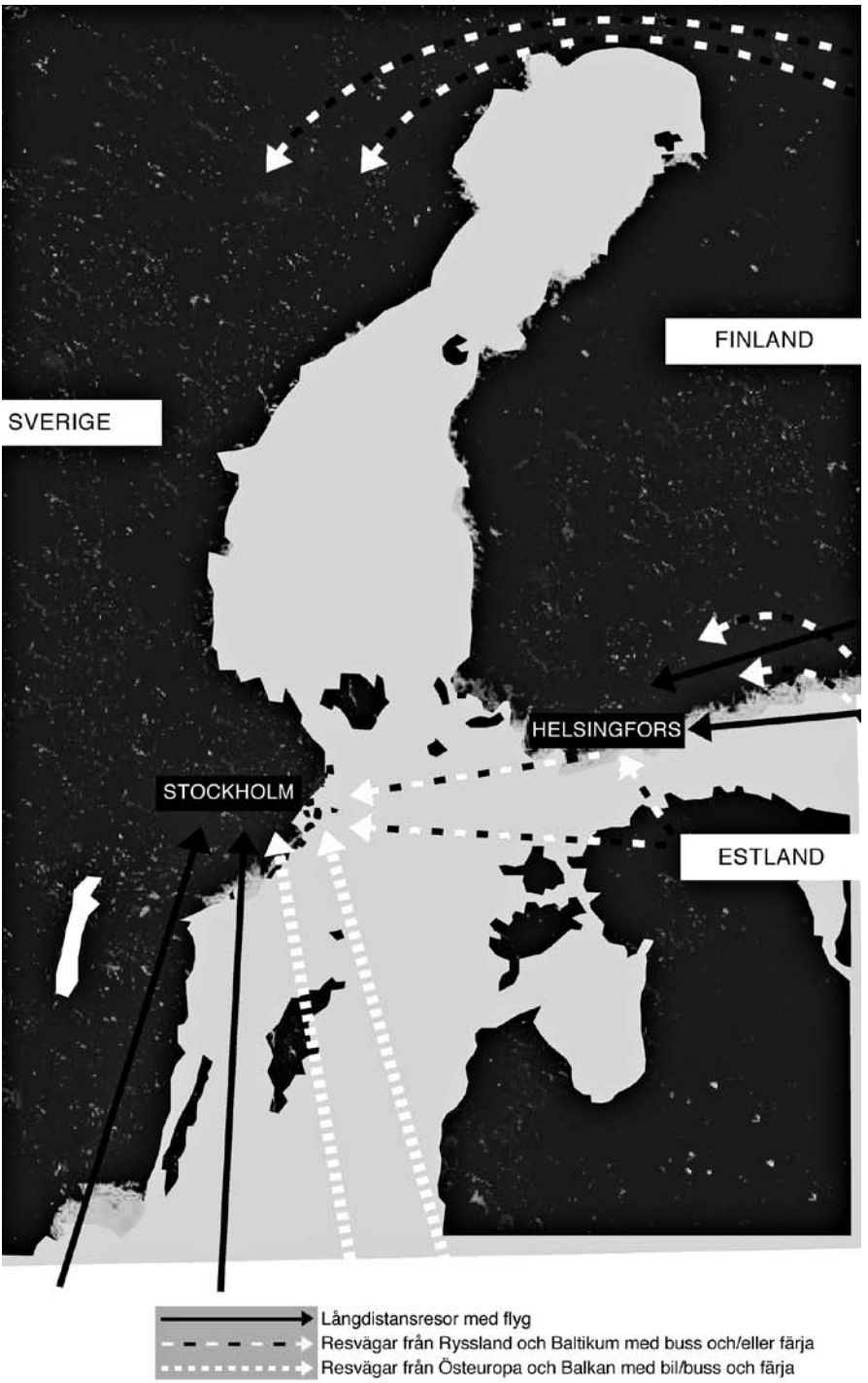
Kvinnor från Estland har också vanligtvis rest via färja från Finland för att undvika den tidigare hårda gränskontrollen. Men nu har Estland, Lettland och Litauen gått med i Schengensamarbetet[14], vilket betyder att gränskontrollen har upphört. En kvinna som åkte båt från Estland till Sverige uppger i förhör:

De sade att det är bättre att åka den vägen för tullen är snällare här så de brukar inte fästa sig alltför mycket, därför åkte jag den vägen.

För östeuropeiska och balkanska kvinnor framställs den enklaste rutten vara via Polen eller Tyskland och Danmark, antingen med bil eller buss. Kvinnorna tar sedan en färja som för dem till Sverige.

Vid ett betydligt större avstånd mellan ursprungslandet och destinationslandet är flyg det vanligaste transportmedlet till Sverige. Det förekommer i regel när kvinnorna reser från utomeuropeiska områden. Schloenhardt (2001) menar att förflyttningar via flyg fordrar en betydligt mer noggrann planering.

[14] Schengensamarbetet är grundade avtal mellan tjugotvå medlemsstater i Europeiska Unionen och två icke medlemmar, som innebär ett avskaffande av systematiska gränskontroller länderna emellan, www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Schengen/.

Figur 11. Karta över rutter.

Främjare till undsättning

Som tidigare nämnts finns olika aktörer som har funktionen av en hjälpande hand vid organiseringen. Traffickingstudien visar att resebyråer ibland kan hjälpa till med kvinnors resedokument som certifikat, visum och pass innan de åker till Sverige. I de fall det har skett har det handlat om utländska bolag i ursprungslandet.

Bussbolag har även på olika sätt främjat könshandeln. Busschaufförer har bland annat haft regelbunden kontakt med koppleriverksamheter i Sverige när de hjälpt till med transporten (jfr Alalehto 2002). De har också förvarat kvinnornas resedokument, för att vid ankomsten leverera dessa direkt till kopplaren. För att kvinnor vid gränskontroller ska kunna bevisa sin försörjning under vistelsen i Sverige har busschaufförer dels lånat ut pengar, dels erbjudit kvinnorna pengar eller kostnadsfri resa i utbyte mot sexuella tjänster.

Kvinnorna reser ibland till Sverige på egen hand och emellanåt tillsammans med andra kvinnor. Det händer också att guider och beledsagare reser med kvinnorna för att överlämna dem till organisationen i Sverige.

Anpassning

Att transportera kvinnor till Sverige innebär också att organisatörerna aktivt måste anpassa sig till aktuella kontrollmetoder (se även Alalehto 2002). Problem som uppstår måste snabbt kunna lösas, även om det många gånger sker under spontana former. Nätverk med högre organisationsgrad är vanligtvis mer försiktiga och anpassningsbara än nätverk med en lägre grad av organisering.

Polisens spaning på traffickingrelaterad verksamhet gör att organisatörer måste vara på sin vakt. För att motverka telefonavlyssning används ibland kodord som kan försvåra användningen av avlyssningen som bevis i domstol. Traffickingstudien visar dock att kodord som används i regel inte är särskilt svåra att se igenom (jfr Brå 2007:7).

Ett exempel på vad som kan gå fel vid transporten är att kvinnor vid gränskontroller nekas inträde till Sverige. Det innebär att organisatörerna snabbt måste tänka om och finna andra möjligheter. Att misslyckas med en rutt kräver att man måste hitta nya framgångsrika.

Vid själva gränskontrollen kontrolleras kvinnornas referenser och att de har en returbiljett och tillräcklig ekonomi för uppehället i Sverige. Majoriteten av kvinnorna reser dock till Sverige på lagliga resedokument. Men för exempelvis kvinnor som kommer från länder som inte ingår i Schengensamarbetet krävs att organisatörerna förbereder dem på eventuella problem. För att göra inträdet till Sverige så smidigt som möjligt får därför kvinnorna instruktioner om vad de ska göra och säga. Nedan följer ett exempel:

- Hålla låg profil på färjan för att undvika uppmärksamhet.
- Uppge annat namn än det riktiga.
- Uppge att de ska arbeta som städerskor eller servitriser.
- Använda referenser vid gränskontrollen. Kopplare och andra medhjälpare som har svenskt uppehållstillstånd eller medborgarskap påstås vara kvinnornas släktingar.

Polisen förbereder sig dock för att kunna ta till ytterligare åtgärder vid gränskontroller på grund av att fler och fler länder ingår Schengenavtalet.

Lansera ”varan” på marknaden

När kvinnorna väl transporterats inleds koppleriverksamheten i Sverige. Som ett sätt att få fart på verksamheten och öka tillgångens tillgänglighet på sexmarknaden marknadsförs utbudet av sexuella tjänster. Det här avsnittet redogör för hur de prostituerade kvinnorna och deras tjänster lanseras och positioneras på marknaden för att nå ut till de svenska kunderna.

Internet

I överensstämmelse med andra studier visar även Brå:s undersökningar att Internet används flitigt för att marknadsföra sexuella tjänster (se även Rikskriminalpolisen 2007). I traffickingstudien har man funnit att Internet används av nätverk oberoende av storlek och organisationsgrad, även om det sker i lägre grad i mindre nätverk. Annonserna utformas med olika titlar, namn, ålder och utseenden för att ge intryck av en bredare tillgång till kvinnor och tjänster än vad som faktiskt är fallet (se även Månsson och Söderlind 2004).

> Huvudman: […] jag glömde fråga dig hur gammal hon är. […]
> Rekryterare: 23 år.
> Huvudman. Jag skriver 21.
> *Telefonavlyssnat samtal ur förundersökningsmaterial*

Socialstyrelsen (2007) menar också att annonser innehåller omdömen som inte alltid stämmer överens med verkligheten. Det kan vara allt från ”exotisk etnicitet”, ”svenskhet”, ”ny i branschen” till betoning på att kvinnorna är egna företagare.

Både internationella och svenska sidor används för att marknadsföra sexuella tjänster. Ofta handlar det om allmänt vedertagna Internetsidor som exempelvis prostitutionsportalen SecretaryAcademy, där Brå fått kontakt med de sexköpare som ingår i studien. Men ibland används webbplatser och marknadsföringsstrategier som inte är lika ”avslöjande”. Sexuella tjänster har då en mer undanskymd ställning och yttrar sig snarare genom förkortningar i annonserna. Fokus ligger till exempel på vilka intressen eller vilken typ av mat kvinnorna föredrar. Denna form av marknadsföring används i regel när prostituerade kvinnor inte enbart erbjuder sexuella tjänster utan även fungerar som sällskap under exempelvis middagar. Socialstyrelsen (2007) kallar det för ”girlfriend experience”, som vi sedan tidigare vet är en vanlig preferens hos sexköpare. Sådana tjänster förekommer mestadels i nätverk som kallas ”city tours” där hotell- och escortprostitution är vanligt.

Ibland används också svenska sidor som inriktar sig på kontaktförmedlingar för tillfälliga sexuella tjänster utan betalning. Eftersom

annonser som läggs upp på svenska sidor ibland tas bort om de är för uttryckliga kan antydningar om sexuella tjänster mot betalning uteslutas. Nedan visas ett exempel på hur en sådan annons kan vara utformad:

> Hallå! Kan ni komma och släcka min hetta? Jag är en eldig rödtopp som älskar sex. Hör av er fort. Kram [namn].

I det här fallet skapade annonserna en förvirring hos männen. Några besvarade annonsen via e-post och försökte förföra de prostituerade kvinnorna. Vissa skrev också långa sexnoveller som de skickade till kvinnorna och frågade om de kunde stämma träff. En man förvånades över att han besvarades på engelska:

> *Hi! Why in English, your Swedish looked good enough on the webpage. Anyway, just wanna make sure you're not an escort or something before I decide to call you, to many of those on that page! Kisses xxx [namn].*

"Djungeltrumman"

Internet används inte bara för att marknadsföra sexuella tjänster. Diverse forum och chattar upprätthåller också ett socialt umgänge mellan kunder. Män använder Internet för att utbyta erfarenheter och tips om kvinnor och deras tjänster (se även Sanders 2008, Holt och Blevins 2007). I interaktion med andra sexköpare på Internet möter de andra likasinnade män. Det innebär att de inte behöver oroa sig för att bli kritiserade utan i stället bekräftas och förstärks deras handlingar som acceptabla (Månsson och Söderlind 2004).

Intervjuade sexköpare kallar detta för "djungeltrumman". Uttrycket betyder att råd och tips om kvinnor som säljer sex cirkulerar sexköpare emellan. Kunder upplyser varandra om vilka kvinnor och tjänster som rekommenderas. Det händer också att kunder ger varandra telefonnummer till prostituerade som de själva besökt och är nöjda med. En kund förklarar:

> *Kontakten sker till 75 procent genom annonser på Internet, men kontakten sker även genom "djungeltrumman".*

Sexköpares kommunikation via Internet har emellertid effekter på koppleriverksamheternas lönsamhet. Det framgår av uppgifter från traffickingstudien. När kunder rekommenderar kvinnor till andra män har det en marknadsförande funktion som gynnar affärerna. Men när sexköpare uttrycker ett missnöje påverkas verksamheten ne-

gativt från ett ekonomiskt perspektiv eftersom man riskerar att förlora potentiella kunder.

Kvinna: […] kunder som då kom kommenterade ofta också på Internet vem som är värd att ha, vem som inte är värd.
Förhörsledare: Jaha … Hur vet du det?
Kvinna: [En av huvudmännen] sa så. Det var han som sa.
Ur förhör med prostituerad kvinna

”Djungeltrumman” förekommer dels via Internet på forum och chattar men också från ansikte till ansikte i bekantskapskretsar och liknande, som föreliggande avsnitt redogör för.

”Word of mouth”

”Word of mouth” är en informell form av marknadsföring som i huvudsak riktar sig till snävare kundgrupper. Med det menas kunder som befinner sig inom begränsade grupper. Det kan vara huvudmannens nätverk eller en sluten bekantskapskrets.

Traffickingstudien ger indikationer på att de kriminella grupperingarna då ofta är mindre och spontant etablerade via ett nätverk bestående av en sluten umgängeskrets eller familj. Sexuella tjänster marknadsförs mestadels genom vänner och bekanta, ”word of mouth” på bland annat caféer, pizzerior och andra restauranger. Personal på dessa lokaler kan ibland fungera som främjare genom att förmedla kundkontakter (bekanta, vänner) till verksamhetens huvudman.

I ett fåtal fall har organisatörer arrangerat uppvisningar av kvinnorna för att marknadsföra deras tjänster. Kunderna har då en möjlighet att välja vem de vill köpa sexuella tjänster av. Dessa situationer är som i regel undantag och förekommer då oftast inom kriminella grupper.

När nya kvinnor rekryterats är det också viktigt att den informationen förs vidare till kunderna. Enligt traffickingstudien kan organisatörer ibland använda ett sorts ”kundregister” för att kunna skicka ut marknadsförande textmeddelanden till sexköparna. Nedan följer en illustration på hur organisatörer via sms och kodord tipsar sina kunder om nya prostituerade:

Det finns nya blommor i trädgården.
Det finns nya parfymer.

Konkurrens

Farr (2005) menar att konkurrensen inom den globala sexmarknaden är liten. Vinsterna är i högre grad beroende av exploateringen av kvinnorna än av marknadsföringen mot kunderna. Det är inte ovanligt att

olika grupper samarbetar i denna exploatering genom att till exempel byta kvinnor med varandra.

Detta får stöd i traffickingstudien som visar att konkurrens mellan kriminella grupper med anknytning till koppleri och människohandel är relativt sällsynt. Dels förekommer ingen större konkurrens om priserna på sexuella tjänster. Organisationerna lägger sig i regel på samma prisnivå som andra på Internet. Det finns också några exempel där organisatörer kontaktat en annan organisation som ägnar sig åt koppleri och vill låna en av kvinnorna.

I endast ett fåtal ärenden har organisatörer försökt konkurrera med varandra. I ett fall hade en huvudman för en organisation upprörts över kvinnor vars sexuella tjänster marknadsfördes på en väl etablerad Internetsida. Man kontaktade då kvinnorna och utgav sig för att vara kunder. Vid mötet rånades dessa kvinnor och uppmanades att börja arbeta för dem i stället.

Kontakten i ett första skede

Oavsett hur marknadsföringen går till – via annons på Internet eller ”djungeltrumman” – syftar den till att nå sin målgrupp, den svenske sexköparen. När informationen nått köparen tar han sedan ett beslut att kontakta den prostituerade som han vill köpa sexuella tjänster av. Det här avsnittet handlar om hur kontakten mellan kunden och säljaren initieras.

Direkt personlig kommunikation med den prostituerade eller att taxichaufförer förmedlat kontakten, är enligt enkätstudien de vanligaste sätten att få kontakt med prostituerade. Tidigare har tre olika typer av kriminella grupperingar beskrivits. Det som utmärkte de småskaliga nätverken var ett fåtal organisatörer och prostituerade och att försäljningen av sexuella tjänster skedde i slutna kretsar. Relationerna är ofta nära mellan organisatörer, prostituerade och kunder, och taxichaufförer är vanliga medhjälpare. Dessutom är småskaliga nätverk vanligast i Sverige (se även Rikskriminalpolisen 2007).

Om man gör ett antagande att svenska kunder sannolikt kommit i kontakt med dessa mindre nätverk när de köpt sex av utländska kvinnor, har även en nära kontakt utvecklats med prostituerade och organisatörer. Det kan således vara rimligt att kontakten initieras genom en personlig kontakt med prostituerade eller via taxichaufförer.

Men som tidigare nämnts kan dessa kontaktsätt också förklaras av att män som deltagit i enkätstudien i själva verket köper sex i anslutning till semestrar och tjänsteresor. En tredje rimlig förklaring är att kontakten initieras via prostituerade eller taxichaufförer när det handlar om gatuprostitution.

Gatuprostitution

Enligt Socialstyrelsen (2007) innebar förbudet mot att köpa sexuella tjänster att gatuprostitutionen minskade i omfattning och en stor del av könshandeln flyttade inomhus. Likaså har den ökade användningen av Internet haft en avtagande effekt på gatuprostitutionen. När Internet övergick till att bli en betydande kontaktarena försvann många av de sexsäljare från gatan som hade möjlighet att nyttja den nya kanalen.

Men trots Internets utveckling och breda kontaktmöjligheter har inte gatuprostitutionen upphört helt (Regeringens skrivelse 2008). På gatan finns det fortfarande prostituerade som inte har möjlighet att använda Internet. Till dessa hör exempelvis prostituerade kvinnor som är bostadslösa (Socialstyrelsen 2007).

Uppgifter från traffickingstudien tyder på att gatuprostitution med koppling till människohandel i Sverige uppträder i mindre nätverk med ett litet antal kriminella aktörer och prostituerade. Kvinnorna lämnar vanligen ut sina telefonnummer till kunder som sedan sprider

det vidare till andra män – tidigare nämnd som ”djungeltrumman”. För att hålla koll på kvinnorna sköts ibland kontakten med kunderna på egen hand av organisatörerna.

Intervjuer med svenska sexköpare visar dock att det är relativt ovanligt att köpa sex av gatuprostituerade. En kund uppger i intervjun:

Att köpa sex på gatan är för sunkigt.

Taxichaufförer

Logistiken kring sexförsäljningen är flera gånger beroende av att taxibilar tar kunder till kvinnor och vice versa. Att själv sköta transporten kan vara krävande och därför är taxichaufförers inblandning underlättande. En faktor som åskådliggör dess betydelse är att annonser på Internet i flera fall innehåller priser för taxiresor som tillkommer i och med sexköpet.

Taxichaufförer har dels en roll i gatuprostitutionen där de förmedlar kontakter mellan säljare och köpare. Kunderna blir guidade och tipsade om prostitutionsområden och ibland erbjuds de en transport till kvinnorna. Normalt sett är taxichaufförerna främjare, men det är inte ovanligt att de också är kunder.

> Under den relativt korta tid som hon har prostituerat sig i detta prostitutionsområde har hon träffat flera taxichaufförer som vill ha sex med henne gratis i utbyte mot att de ordnar kunder åt henne. Alternativt vill de ha betalt för att ordna kunder till henne. En del av taxichaufförerna har hon blivit vän med och de skjutsar henne ibland utan att ta betalt för att vara snälla.
>
> *Sammanfattningsanteckningar ur förundersökningsmaterial*

I vissa fall intar taxichaufförer rollen som kopplare eller människohandlare. Av traffickingstudien framgår att chaufförer dels ingår i, dels etablerar koppleriverksamheter i anknytning till sin yrkesutövning. Genom att exempelvis placera sig utanför strippklubbar har de möjlighet att stöta på potentiella kunder. När männen avslutat sina besök på klubbarna sätter de sig i en taxi för att åka vidare. Taxichauffören frågar då männen om de är intresserade av att köpa sex. Om en överenskommelse görs kontaktar chauffören en kvinna och hämtar upp henne. Sedan transporteras säljaren och köparen till ett ställe där affären ska äga rum. Ersättning för resan och sexköpet kan göras upp genom kortbetalning i taxibilen.

I den deltagande observationen förklaras hur taxichaufförer kan vara delaktiga i kontakten mellan köpare och säljare:

Det är enligt [polis] många taxichaufförer som är inblandade i prostitutionen på så sätt att de tipsar sina kunder om bordeller och tjejer. Detta gäller även de seriösa taxibolagen. [Polis] berättar om ett ärende där en kvinnlig kopplerska, som vi kan kalla Vera, hade ett antal tjejer. De fanns inte ute på nätet. I stället hade de reklamlappar som delades ut via tobakshandlare och taxichaufförer. Skälet till att taxichaufförer kan förmedla kontakten är att de då kan få bra med dricks. Dessutom kan taxichauffören själv bli kund.

The World Wide Web

I intervjuer med sexköpare uppges bland annat krogar, spelklubbar och restauranger vara arenor där män kan få kontakt med prostituerade. Men i regel används de ganska sällan. Samtliga män är däremot eniga om att *Internet* är den huvudsakliga platsen för en första kontakt med prostituerade, där de vanligen marknadsförs. Att Internet är ett smidigt verktyg för detta ändamål intygas även av andra undersökningar (Månsson och Söderlind 2004, Socialstyrelsen 2004, Socialstyrelsen 2007, Rikskriminalpolisen 2007, Abelsson och Hulusjö 2008).

Kunderna förklarar att förr var det vanligt med annonser i dagstidningar och att män gick till massageinstitut för att köpa sexuella tjänster. Men i dag erbjuder Internet ett brett sortiment av olika hemsidor, forum och chattar som vänder sig till potentiella kunder. När man finner en intressant annons är det enkelt att via e-post eller telefon kontakta kvinnan. Sedan förs en diskussion om ett framtida möte och vilka priser som gäller.

Hej! Skulle vilja träffa nya tjejen i morgon, 12.00. Passar det? Hälsningar [namn].
Sms-beställning från kund

Tidigare studier menar att Internet som kontaktarena gör det enkelt för kunder att hitta något av intresse. Den tillgänglighet som Internet erbjuder har sänkt ribban för sexköp och männen har möjlighet att noggrant överblicka utbudet innan ett beslut tas (Socialstyrelsen 2007). Prostitutionskunden tillhandahålls även anonymitet och möjlighet att själv ta kontroll över när och var Internet används (Sanders 2008, Socialstyrelsen 2007).

Misstänkt annonsering

Som tidigare redovisats är dock annonsering på Internet en stark indikation på att det pågår koppleri och människohandel. Enligt studien om hur polisen upptäcker trafficking är det särskilt aktuellt när flera annonser är utformade på liknande sätt. I regel formuleras annonser

på ett sådant sätt att det ska se ut som om kvinnorna är självständiga entreprenörer. I själva verket är det organisatörer som ligger bakom.

Svenska sexköpare som Brå intervjuat har olika erfarenheter av prostitutionsannonser. Det finns bland männen en medvetenhet om vissa tecken i annonserna som utmärker en organiserad sexhandel. Kunderna berättar att det kan vara annonser som innehåller proffsiga bilder med ett tilltalande och perfekt språkbruk eller att text och bild helt enkelt inte stämmer överens. Andra indikationer på människohandel som tidigare nämnts är låga priser, annonser skrivna på dålig svenska och inte i jagform.

När männen initierar en kontakt med prostituerade kan misstänkta tecken på människohandel också bli uppenbara. Kunder förklarar att om det är en man eller äldre dam som svarar i telefonen i stället för den prostituerade i annonsen brukar man anta att det finns en organisation bakom. Några intervjupersoner menar att vid sådana tillfällen tar de avstånd från dem.

> [Polis] anser att man kan se en tydlig skillnad mellan Internetannonseringen av svenska och utländska prostituerade. Svenska kvinnor annonseras ofta helt öppet med ansiktet synligt, vilket inte brukar vara fallet med de utländska. [Polis] tror att det kan betyda att de svenska kvinnorna är mer självständiga när de prostituerar sig och inte nödvändigtvis behöver ha en kopplare bakom sig.
>
> *Ur deltagande observation*

Träffpunkten

Efter det att kontakten initierats mellan kunden och den prostituerade ska de slutligen träffas för att fullfölja köpet. Det här avsnittet beskriver männens säregna beteenden i anslutning till mötet med den prostituerade, hur organiseringen av bostäder sker, hur risker hanteras samt hur Polisen arbetar med att bekämpa människohandel i detta känsliga skede.

”Torskbeteendet”

När kunden ska träffa den prostituerade får han vanligtvis inte den fullständiga adressen där mötet ska ske. Poliser i Brå:s studier berättar att kunderna ofta får en första hänvisning till ett ställe i närheten. Väl på plats måste kunden sedan kontakta den prostituerade eller organisatören på nytt. Anledningen till detta är att kvinnan ska kunna se kunden från fönstret och sedan ha möjlighet att avgöra om hon vill ta emot honom eller inte. Det kan även vara ett sätt att försvåra för de polisiära insatserna eller att undvika att olika kundmöten krockar med varandra. Eftersom kunder ogärna träffar andra kunder är detta ett sätt att förhindra det.

Kvinna: […] Jag har ett problem du vet. Jag vet inte när de ska komma. De säger en tid … En gång var det så att en sa en tid men sen kom han aldrig. Och nu kom det en och efter fem minuter stod en till vid dörren.
Huvudman: Ja, så är det. Det händer ibland. Det händer ibland.
Kvinna: Jaså, händer det? Jag blir så stressad av det.
[…]
Kvinna: Jag sa till honom … Han ringde upp mig och jag sa vänta lite, kom om en halvtimme eller om tjugo minuter.
Huvudman: Säg inte så till honom. Om han ringer så ber du honom vänta i fem minuter. När han ringer igen så ber du honom vänta i fem minuter igen. Säg att du är i duschen. Det händer, fattar du? Ibland händer det att det kommer tre stycken på en gång.
Kvinna: Oj vad hemskt!
Huvudman: Ja, det händer ibland.
Avlyssnat telefonsamtal från förundersökningsmaterial

Det en aning omständliga förfarandet före mötet medför att köparna blir fyllda av nervositet och vankar av och an tills de blir insläppta. Enligt poliser i den deltagande observationen karaktäriseras männen av det typiska ”torskbeteendet”. Det i sin tur gör det lättare att känna igen dem.

När kunden ska lämna platsen efter sexköpet upprepas ”torskbeteendet”. Mannen öppnar dörren och tittar ut åt alla håll. Han stänger dörren och kommer ut igen när en taxi anländer. Männen ser ofta välvårdade ut och är snyggt klädda. Dock ger de ett intryck av att vara ångestladdade, vilket är särskilt påtagligt när de lämnar platsen efter ett sexköp.

Arenor för sexköp

Själva köpet mellan köparen och säljaren äger rum på olika arenor. Intervjuade kunder nämner bland annat att det kan ske hemma hos honom eller i kvinnans bostad. Mindre vanliga platser som nämns är skogsdungar och massagesalonger.

Hotell fungerar dock som en ganska vanlig mötesplats för prostituerade och sexköpare. Det gäller i synnerhet de hotell som saknar bevakning. De riskerar i högre grad att bli föremål för koppleri och människohandel. Prostituerade och traffickerade kvinnor kan också cirkulera i hotellens restauranger och barer där de finner sina kunder. Köpet sker då på kvinnans hotellrum.

> Vi står utanför hotellet och [polis] säger att ”nu ska vi bara ska stå stilla”. Plötsligt kommer en mörk kvinna och två killar i 25–årsåldern fram till entrén, alla med utländskt utseende, och går in genom porten. Hon tittar sig omkring på ett sätt som visar att hon är observant medan killarna bara går rakt in genom porten. [Polis] tar av sig öronmusslan för att inte avslöja att han är polis och vi följer med genom porten. De har tagit hissen upp. Det är en gammal hiss som går upp i en bur i trappuppgången med trapporna runt omkring. Vi går upp och ned och konstaterar att hotellet finns på flera våningar och att receptionen ligger på ett våningsplan i mitten. Det innebär att kunderna aldrig behöver gå via receptionen utan verksamheten kan skötas diskret. ”Det är perfekt” konstaterar [polis]. ”De hittar alltid de rätta hotellen.” Han berättar att många av lågprishotellen inte längre har bemanning dygnet runt och därför kan prostitutionen ske på tidpunkter när det saknas bevakning. Det nu aktuella hotellet har hela tiden obevakade delar som kan utnyttjas.
>
> *Ur deltagande observation*

Sedan tidigare vet vi att hotell som arena ibland underlättar koppleri och människohandel och traffickingstudien visar att personal på hotell är varse detta problem. Ibland har det hänt att organisatörer ringer och erbjuder provision i utbyte mot ett samarbete. En intervjuad person som arbetar på hotell berättar hur det kan gå till:

Det var en person som var väldigt … som ringde tillbaka och frågade om jag kunde rekommendera något annat hotell, som var väldigt påflugen. När jag sa att vi har, alltså vi vill inte befatta oss med det här, "Ja men f… ni är ju redan ganska inblandade", säger han då! Då står man där med lång näsa, det förekommer mitt framför näsan på oss.

Resultat från Brå:s studier visar emellertid att de två vanligaste platserna där köpet äger rum är i lägenheter och bordelliknande våningar, där kvinnorna bor och arbetar eller enbart arbetar.

Lägenheter och våningar med bordellfunktion

Att organisera boende och arbetsplats för prostitution och koppleri är från ett logistiskt perspektiv krävande. Att ordna kontaktarenor för de illegala aktiviteterna är viktigt men innebär en hel del planering, inte minst för att förebygga att verksamheten upptäcks.

Prostitution och människohandel som drivs av större kriminella grupper kräver vanligtvis mer planering och organisering än mindre. Organisatörer inom storskaliga nätverk använder ofta bostadsförmedlingar eller fastighetsmäklare för att få tag i lägenheter som ska fungera som bordeller. För att ta ett exempel från traffickingstudien har en fastighetsmäklare på svarta marknaden fungerat som förmedlare mellan hyresvärd och hyresgäst. För insatsen fick fastighetsmäklaren en ersättning på tusen kronor. En polis förklarar att hyresvärdar inte alltid har vetskap om vad lägenheten de hyr ut ska användas till:

Hyresvärdarna känner inte till att lägenheten hyrs ut till prostitution. Ibland skulle de förstå eller borde veta detta, när man har oskäliga hyror. Det vanliga är att de inte vet. Skälet är att det är andrahandsuthyrare som hyr ut till "tredjehandshyrare". Detta är det vanliga. Vissa mäklare kan vara involverade i verksamheten genom uthyrning.

Risken att bli upptäckt ökar också när grannar uppmärksammar ovanligt mycket rörelse och spring i trapporna. Ett sätt att bedriva prostitutionsverksamheten så diskret som möjligt är att byta bostäder med jämna mellanrum. Det minskar risken att synas och höras. Enligt poliser används hotell som bostad vid förflyttningar mellan två lägenheter:

I hotellrummen stannar de oftast bara ett par dagar, medan de kan stanna ett par veckor i lägenheterna, dock högst två månader.

Ett utdrag ur ett förhör ger ett tydligt exempel på där man upprepade gånger byter bostad för att upprätthålla diskretionen. Citatet är från studien om hur polisen upptäcker traffickingbrott:

Ja och på […]vägen har jag varit kanske de fyra–fem senaste gångerna, jag minns inte exakt. Vid ett par tillfällen när jag kom hit var det så att jag var först på […]gatan, sedan bytte man till […]vägen, sedan bytte man till […]gatan igen och till […]vägen igen.

I traffickingstudien har inte ”riktiga” bordeller kunnat identifieras. Däremot har lägenheter med bordellfunktion påträffats i flera ärenden. I de bordelliknande våningarna befinner sig flera kvinnor samtidigt som erbjuder sexuella tjänster, vilket sexköpare ibland reagerar på. I ett förundersökningsprotokoll finns ett avlyssnat samtal mellan en kvinna och en kopplare. Under samtalet talas det om sexköpares reaktion och förvåning när de ringer på flera annonser och hänvisas till samma adress. Kvinnan fortsätter och förklarar:

Men du förstår, de tycker ju inte om när det är för många tjejer.

En svensk sexköpare som intervjuats berättar om ett tillfälle när han hade stämt träff med en prostituerad i en lägenhet. När han anlände upptäckte han att det även fanns tre andra kvinnor i lägenheten som hade kunder. Han misstänkte då att lägenheten fungerade som en bordell men valde ändå att genomföra köpet.

Poliser menar dock att det kan vara tryggare för sexköpare att mötet i stället sker i hans hem och att kunder kan föredra att mötet sker där. I studien om hur polisen upptäcker trafficking framgår att ”man” aldrig kan veta vad som väntar i en lägenhet som fungerar som bordell. När kvinnor transporteras till kunden väcker det inte heller lika stor uppmärksamhet som när en rad män ständigt besöker en lägenhet. Att sexköpen sker i kundens bostad innebär dock att kvinnors trygghet begränsas i förhållande till den säkerhet flera personer i en gemensam lägenhet ger. Andra studier intygar dock att det i regel är köparen som åker till säljaren (Socialstyrelsen 2007).

Avlyssning och spaning

Telefonavlyssning används för att underlätta bekämpning av människohandel och koppleri. Sexköpares telefoner avlyssnas inte, men däremot fångas vissa av deras samtal upp när de ringer till telefoner med en avlyssnad mottagare. Avlyssning ger möjlighet att få namn på personer som ligger bakom organiseringen. I regel finns det några länkar mellan kvinnorna och huvudmannen och ibland finns bara en kopplare. När nya namn dyker upp avlyssnas även de. Avancerade kopplare är dock svårare att avlyssna. De har ofta många olika telefoner som de växlar mellan, de byter kontantkort regelbundet och använder kodspråk. Vad som därför kan komma att vara ett viktigt komplement för brottsbekämpare i detta avseende är det nya förslaget om att hemlig rumsavlyssning ska vara möjligt vid förundersökningar.

Vid tidpunkten för köpen kan poliser identifiera sexköparna ge-

nom att hyra hotellrum mitt emot det där sexförsäljningen äger rum. Kameror används för att filma kunderna före och efter sexköpen och bildbevisen används sedan för att styrka kopplingen mellan organisatörer, prostituerade och sexköpare. Poliser upplever det i regel svårt att styrka en koppling mellan olika organisatörer. De kan vara medvetna om att de är övervakade och anpassar sig genom att byta bilar regelbundet.

Enligt traffickingstudien är större nätverk i högre grad medvetna om riskerna med polisens avlyssning och spaning och anpassar sig därefter. Mindre nätverk bedrivs mer amatörmässigt och begår därför fler misstag.

> Hej, plocka bort tavlan från försäljningen i morgon bitti, butiken kommer inte att vara öppen.
> *Kodat sms*

Pengarnas väg

Sexhandeln är en vinstdrivande verksamhet. Varorna, det vill säga kvinnorna, kan säljas upprepade gånger och man kan också sälja dem vidare till en annan huvudman (Williams 1999). Hur mycket pengar som genererats från prostitutionsverksamheterna varierar, dels beroende på hur länge de varit föremål för spaning, dels på vilka bevis som finns om organisationernas varaktighet. Det kan också bero på vilka priser som tagits ut av kunderna, vilket kan variera från olika nätverk och geografisk placering. Stora nätverk omsätter i regel mer pengar än mindre nätverk.

I traffickingstudien har man funnit att organisatörerna och kvinnorna spenderar en del pengar på dyra kläder, parfymer och droger. Kvinnor med familj i ursprungslandet skickar ofta pengar till deras försörjning, i synnerhet kvinnor som har barn. En representant från Polisen säger:

> *De tjänar ju stora pengar på det här, men de konsumerar ju också mycket. Under tiden de håller på kan man se att de lever ett väldigt dyrt liv. De hyr bilar, de åker taxi […] de här är inte tillräckligt sofistikerade för att bygga upp någon förmögenhet. I vissa fall har man slussat vidare en del pengar till sitt hemland […]*

Det är tydligt att pengarna rinner mellan fingrarna, och även andra studier av den organiserade brottsligheten visar att utgifterna är många och konsumtionsnivån hög (Brå 2007:4).

Polisen försöker dock uppmärksamma detaljer kring den finansiella sidan av människohandeln, till exempel om kvinnorna handlar till sig själva eller skickar pengar utomlands. Det är vanligt att särskilt utsedda personer inom organisationen hämtar pengarna som kvinnorna

drar in. Som mest kan pengar hämtas flera gånger per dag. För poliser underlättas arbetet om detta sker utomhus eftersom det då finns möjlighet att filma transaktionen.

Polisen upplever det emellertid som svårt att följa pengarna eftersom det inte är ovanligt att de cirkulerar i olika illegala verksamheter, till exempel i narkotika- och vapenhandel (se även Rikskriminalpolisen 2006). Annan forskning visar också att pengar ofta snurrar runt i den kriminella miljön (Brå 2007:4, van Duyne m.fl. 2003).

Organisatör 1: Maffian, fan i mej, vad håller dom på med här? Jag är trött på maffian.
Organisatör 2: Men då kan du säga till oss om det inte är något du inte trivs med.
Organisatör 1: Men de tror alla att det är gott om pengar här, att man badar i pengar här.
[…]
Organisatör 1: De vill bara ha pengar.
Organisatör 2: Vilka då?
Organisatör 1: Alla för fan! Snart får de ingenting men de fattar inte det.

Avlyssnat telefonsamtalfrån förundersökningsmaterial

Poliser menar också att den tiden som behövs för att samla in tillräckligt med bevis för ett tillslag oftast inte räcker till. Dessutom är organisatörer medvetna om denna svaghet hos myndigheterna och anpassar sig kvickt. Som vi tidigare var inne på brukar det inte dröja länge innan kvinnorna förflyttas.

Brå (2008:10) har i ett nyligen publicerat arbete identifierat spaning som en viktig metod i arbetet med att spåra och återföra utbyte av brott, det vill säga att ta kriminella pengar och egendom i beslag. Genom att i ett tidigt stadium dokumentera kriminella tillgångar ökar förutsättningarna att senare i rättskedjan återföra dem. Att angripa koppleri och människohandel från ett tillgångsinriktat perspektiv ökar förutsättningarna att kunna identifiera och följa de pengar som genererats.

Att arbeta enligt denna metod innebär också att illegala prostitutionsverksamheter måste arbeta hårdare för att undanhålla de kriminellt åtkomna pengarna. Ett störande moment som på sikt kan minska lönsamheten och göra människohandel mindre intressant för kriminella aktörer.

”Lillebror ser dig” – metoder för kontroll

Organisatörerna inom människohandeln använder olika metoder för kontroll över de sexsäljande kvinnorna. Syftet är att få kvinnorna att göra det som gynnar verksamheten och dess inkomster. Kontrollen utövas på ett sådant sätt att kvinnorna görs sårbara genom att försättas i underläge; psykiskt, fysiskt, socialt eller ekonomiskt. I detta avsnitt undersöks dessa kontrollmetoder, som är en viktig förklaring till att kvinnorna fortsätter i branschen.

Enligt traffickingstudien använder organisatörer direkta och indirekta kontrollmetoder mot kvinnorna för att de ska stanna kvar i verksamheten och inte förmå sig att ta sig ur den. Dessa presenteras här.

Ekonomiskt underläge

Att kontrollera kvinnorna genom pengar har identifierats som en vanlig metod. Organisatörerna lånar kvinnorna medel för resan till Sverige i syfte att göra dem skuldsatta och ekonomiskt beroende. I Sverige pressas kvinnorna in i prostitutionen för att kunna betala tillbaka pengarna. För att garantera att kvinnorna inte försöker smita kan organisatörerna förvara deras pass.

De pengar kvinnorna tjänar genom att sälja sex kan också snabbt glida dem ur händerna. Antingen får de del av en mindre summa eller ingenting alls, vilket försvårar deras möjligheter att betala tillbaka skulden. Organisatörerna kan till exempel instruera kvinnorna att betala en viss procent av den dagliga inkomsten eller en fast summa per dag oavsett inkomst och andra ersättningar för boendekostnader, mobil, underkläder och andra utgifter. Ett sätt att förhindra att kvinnorna får tillgång till pengar sker genom att organisatörerna sköter kontakten och betalningen med kunderna.

Enligt Ekman (2003) är ekonomiska skulder ett starkt argument som får kvinnorna att stanna kvar i verksamheten. Skulden kan bli till något som kvinnorna accepterar även om den inte uppkommit under rimliga former.

Övervakning

Organisatörer använder sig också av olika övervakningsmetoder över kvinnorna. Genom att ständigt bevaka dem har organisatörerna uppsikt över hur mycket de tjänar på prostitutionen. Som vi tidigare var inne på bor vanligtvis kvinnorna tillsammans med andra (vänner, främjare av sexhandel, människohandlare) vilket innebär att de sällan lämnas utan uppsikt. Som tidigare nämnts kan organisatörer gömma sig i lägenheten medan kvinnorna tar emot kunderna.

I andra fall kan organisatörerna använda mobiltelefoner som ett kontrollinstrument för övervakning. Man ringer oavbrutet till kvinnorna för att kontrollera vad de gör, även under kundbesök. Ibland förbjuds kvinnorna att tala i telefon över huvud taget, förutom de samtal som sker med organisatörerna.

Kvinnorna har kontrollerats på ett flertal sätt. Dels direkt, huvudmännen tog hand om alla pengar och följde med vid samtliga inköp. Kvinnorna var inte förbjudna att röra sig fritt, men hade inga egna medel. De försågs med allt som behövdes i vardagen. Utöver detta säger kvinnorna att de kontrollerades per telefon och att de samtal de ringde från sina mobiltelefoner kontrollerades. Samtliga kvinnor beskriver hur de kände sig beroende av männen. De var isolerade i Sverige. De talade inte språket och kände inte till reglerna. Kvinnorna säger att de fick röra sig fritt. I förhör tillfrågades en av kvinnorna varför hon inte lämnade verksamheten när hon insåg att hon lurades på pengar. Hon svarade: ”vart skulle jag ta vägen”.

Sammanfattningsanteckningar från förundersökningsmaterial

Tillit och lojalitet

Ett viktigt moment för kontroll är också att skapa ett förtroende mellan kvinnorna och organisatörerna. Förtroendet kan användas som en indirekt kontrollmetod för att åstadkomma ett beroende. En polis förklarar:

> *Genom att behandla tjejerna ”schysst” blir de mer lojala och kan användas i framtiden.*

När kvinnorna kommer till Sverige kan de ha svårt att orientera sig i den nya miljön. Att inte kunna svenska medför ytterligare bekymmer. Organisatörerna hjälper därför kvinnorna med alla praktiska angelägenheter och det är inte ovanligt att kvinnorna utvecklar en vänskap med någon av organisatörerna. Den här metoden används för att göra kvinnorna mer eller mindre beroende av organisatörerna som i nästa led utnyttjas för att kontrollera dem (se även Näringsdepartementet 2005). En polis förklarar hur relationerna kan te sig:

> *[…] det kan vara lite komplicerat också, vilken sida de står på tjejerna. Det inte alltid så självklart att de tycker att hallickarna är deras största fiende, det är inte så självklart. De kan hamna i någon form av beroendeställning och normalisering där att ändå, att så här är det, att han är snäll egentligen, så kan det också vara.*

Ett annat sätt att skapa förtroende hos de prostituerade är genom att ha kvinnliga organisatörer. Det framgår av Rikskriminalpolisen (2006) som menar att kvinnor kan ha lättare att skapa ett förtroende hos andra kvinnor. Traffickingstudien visar också att flera organisatörer inom koppleri och människohandel är kvinnor. Vissa har själva varit prostituerade. De kan också ha ett förhållande med huvudmannen om de inte besitter den positionen själva. Att gå från att vara prostituerad till att själv organisera sexhandeln kan ses som ett karriärlyft menar en polis:

> *Det är en naturlig karriärstege för en prostituerad, kanske ofta den enda karriärmöjlighet som står dem till buds.*

Hot, våld och tvång

Metoder som hot, våld och tvång har visat sig vara mindre vanliga än de som redovisats ovan. Men inom ramen för dessa former av kontroll har kvinnor bland annat blivit utsatta för inlåsning, sexuella övergrepp, misshandel, kniv- och dödshot. Organisatörer använder exempelvis hot för att förhindra kvinnor att vittna i rättegångar. Kvinnorna kan också tvingas att ha sex med kunder utan preventivmedel och under menstruation (se även Rikskriminalpolisen 2006, Näringsdepartementet 2005). Det har även hänt att kvinnor under tvång utfört sexuella tjänster till huvudmannens bekanta för att betala av personliga skulder.

Vad händer sedan?

Materialet som rapporten baseras på innehåller ingen information om vad som händer med kvinnorna efter tiden som utsatta för koppleri och människohandel. Men för att få en viss inblick i hur kvinnornas situation efteråt kan se ut presenteras här resultat från andra studier. Denna redogörelse bör dock inte uppfattas som en enkel sanning utan hänsyn måste tas till att studierna som redovisas i detta avsnitt antingen är inriktade på kvinnor som prostituerat sig utan att ha en organisation bakom sig eller kvinnor som inte blivit utsatta för människohandel i Sverige utan i andra delar av världen.

Att hantera det förflutna

En studie som har gjorts om kvinnors uppbrott från sexhandeln åskådliggör några centrala utmaningar som kvinnorna kan stå inför (Hedin och Månsson 1998, s. 204):

- *Att bearbeta och förstå prostitutionslivets erfarenheter, emotionellt och kognitivt.* När kvinnorna lämnat eller ”befriats” från sexhandeln kan en stor våg av starka känslor och reaktioner skölja över dem. Kaos utbryter inombords och de hamnar i ett slags chocktillstånd. Det sker en urladdning av känslor som ångest, självförakt, skam och förtvivlan. Hur lång tid denna chock- och reaktionsfas håller i sig är individuellt men tenderar att bero mycket på tillgången till stöd från omgivningen. Samtidigt kan kvinnorna uppleva en känsla av befrielse och att uppbrottet har medfört ett uppvaknande och en nyfikenhet på världen utanför. Kvinnorna bearbetar sitt förflutna genom att söka efter svar inom sig själva – varför blev det som det blev?
- *Att hantera skammen som är förbunden med rollen som ”hora”.* En annan utmaning som kvinnorna möter är skamkänslorna som tillkommer i och med rollen som ”hora” eller ”före detta hora”. Det blir en skamfylld kamp mot stigmatiseringen från samhällets fördömande syn och hennes eget självförakt. I denna kamp använder kvinnor olika strategier för att hantera sitt förflutna, antingen genom att dölja det helt för omgivningen, att anförtro sig till de närmaste eller att vara helt öppen om sitt förflutna.
- *Att hantera intima och nära relationer.* Intima relationer är något som kvinnorna kan komma att undvika, i synnerhet sexuella. Sex kan utvecklas till något motbjudande i kvinnornas ögon och de får svårt att över huvud taget känna lust eller njutning. Det finns hos många ett behov av en period där kroppen får vila. Sexuella relationer får kvinnorna att minnas livet som sexsäljare. Kvinnorna kan också utveckla ett förakt mot män på grund av att de påmin-

ner om deras tidigare kunder. Det kan vara ett sätt att definiera dem som svaga och förlorade själar vilket i sin tur fungerar som en överlevnadsmekanism.

Mellan två världar

Hedin och Månsson (1998) beskriver också utmaningen med att befinna sig mellan två världar och svårigheter att starta om på nytt. Hur väl kvinnor lyckas anpassa sig till ett nytt liv kan bero på förmågan att kunna försörja sig. Det är också viktigt med stöd, sociala nätverk och att ta vara på intressen och kapaciteter.

Upplevelsen av att befinna sig mellan två världar – i ingenmansland – kan vara stark. Kvinnorna kan känna att de inte hör hemma någonstans. Som ett resultat av en kluven självbild kan de bli extremt självfixerade. Många kvinnor blir ensamma och isolerar sig från omvärlden. Vissa får återfall och säljer sex sig för att kunna försörja sig själv och familjen. Socialstyrelsen (2007) menar att kvinnorna ibland blir kontaktade av de kunder som de tidigare haft som visar total oförståelse för deras val att sluta, vilket också gör det lättare att falla tillbaka i gamla mönster. Enligt Hedin och Månsson (1998) har kvinnor ofta svårt att lämna sexhandeln helt bakom sig även om de vill.

Att återvända hem

I en studie som gjorts om trafficking visade resultatet också att ett uppbrott från sexhandeln inte garanterar att det inte upprepas igen. Vissa utsatta kvinnor ser inte sig själva som försvarslösa objekt. De kan i stället definiera sin situation som att de är självständiga aktörer som själva valt att vara en del av branschen. Trots att de varit utnyttjade och utsatta för människohandel upplever vissa att de helt enkelt haft otur och ”dåliga arbetsgivare”. Även om de med hjälp av myndigheter ”befrias” från sin situation vill vissa inte åka hem. Ett återvändande hem kan kännas som en oerhörd skam och misslyckande. Ett skrämmande scenario kan vara att personerna där hemma får veta vad de gjort (Ekman 2003).

Kvinnor kan också ha en oklar uppfattning om att de egentligen blivit utsatta för något olagligt och dåligt – situationen har för dem blivit normaliserad. Resultatet från denna studie indikerar också att om kvinnorna får möjlighet återvänder vissa av dem till sexhandeln för att försöka tjäna de pengar som de drömt om. Förutsättningarna i sexhandeln kan upplevas bättre än ett liv i hemlandet, trots exploateringen (Ekman 2003).

Naturligtvis finns också kvinnor som uppfattar den svåra situation de faktiskt befunnit sig i, som vill ha hjälp och åka hem. Som har framgått av denna rapport känner flera kvinnor att de aldrig hade åkt till Sverige om de vetat under vilka förhållanden och omständigheter de skulle sälja sex.

Slutsatser och brottsbekämpande strategier

Vi har nu följt människohandeln steg för steg: från rekrytering av kvinnor i ursprungslandet till den svenske mannens sexköp. Den fråga som nu söker sitt svar i detta sista kapitel är hur människohandeln skulle kunna minska. Vilka slutsatser kan dras från de tidigare avsnitten som kan ligga till grund för att identifiera brottsbekämpande och brottsförebyggande insatser? Brå lät en panel med kunniga personer ta del av resultatet vid ett seminarium för att diskutera sådana förslag, och de redovisas här.

Ett mångdimensionellt problem – vad kan göras i Sverige?

Handel med människor för sexuella syften är av flera orsaker ett mångdimensionellt och globalt problem. Det är ett brott mot grundläggande mänskliga rättigheter och en kränkning av människans värde. Den till människohandeln knutna koppleriverksamheten göder organiserad brottslighet; pengar som genereras från handel med människor cirkulerar även i annan illegal verksamhet, som narkotika- och vapenhandel.

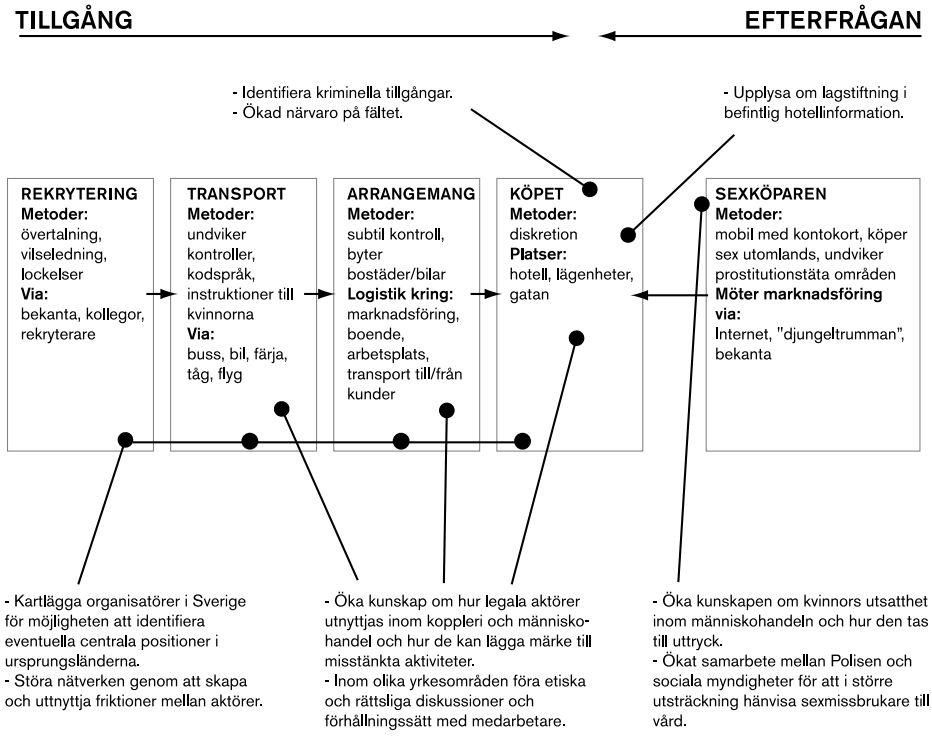
Människohandel drar fördel av och utnyttjar allt från globala, sociala och ekonomiska strukturer till den enskilde personens familjeförhållanden, etnicitet, arbetssituation, ekonomiska ställning och känslomässiga behov. Det är uppenbart att problemet har sin grund på olika nivåer – individuellt, lokalt, nationellt och globalt – som både skapar en tillgång på kvinnor för ekonomisk exploatering och en efterfrågan på deras tjänster. Det är också mot både tillgångs- och efterfrågesidan som det går att sätta in insatser mot människohandeln.

En grundläggande faktor på tillgångssidan är att utsatta kvinnor känner sig tvingade till eller gör ett val att prostituera sig i Sverige. De förhållanden i ursprungsländerna som skapar dessa förutsättningar är givetvis svåra för svenska myndigheter att påverka mer än marginellt. Minoritetsgrupper utsatta för diskriminering, människor drabbade av arbetslöshet, missbruk och övergrepp inom familjer är viktiga beståndsdelar för att förklara tillgången på kvinnor för människohandel. Förutsättningarna är emellertid större att från de grundläggande faktorerna på tillgångssidan gå några länkar in på traffickingkedjan. Det handlar då om att på olika sätt försvåra rekrytering i ursprungslandet, transport till och etablering i Sverige. I det följande kommer dessa angreppspunkter på tillgångssidan att belysas.

Den andra sidan – efterfrågan på kvinnor som säljer sex – upprätthåller prostitution och människohandel. Utan efterfrågan förlorar

tillgången sitt kommersiella berättigande på marknaden. Denna efterfrågan – och köparnas väg till kvinnorna – är dock en företeelse som helt och hållet uppstår i Sverige. Förutsättningarna bör därför vara särskilt goda för svenska myndigheter och andra aktörer att rikta in sig på efterfrågan för att minska denna.

Figur 12 illustrerar Brå:s förslag på brottsbekämpande strategier och metoder i traffickingkedjan som härefter presenteras.

Figur 12. Brottsbekämpande strategier och metoder.

Affärsmässiga måsten

Inom handeln med människor för sexuella syften finns flera aktörer, illegala som legala, med olika roller och uppgifter. Det kan vara allt från att rekrytera kvinnor i ursprungslandet, ordna bostad i Sverige och utforma annonser på Internet till att transportera kvinnorna till kunderna. Traffickingkedjan är beroende av att aktörerna utför sina uppgifter eftersom verksamheten bedrivs löpande där tillgången till kvinnorna alltid ska finnas för de efterfrågande kunderna. Dessa

affärsmässiga måsten bör kunna förvandlas till brottsförebyggande möjligheter.

Minska rekryteringen i ursprungsländerna

En åtskillig del av rekryteringen i ursprungsländerna sker genom bekantskapskretsen och i de sociala nätverken. Vissa personer kan också ha rollen som rekryterare. Det gäller särskilt de större nätverken som är i behov av en kontinuerlig ström av kvinnor.

Genom att kartlägga de organisatörer från andra länder som bedriver människohandel och koppleriverksamhet i Sverige borde det finnas förutsättningar att inte enbart fokusera brottsbekämpningen mot dessa personer utan även i samarbete med utländsk polis identifiera de personer som på hemmaplan upprätthåller tillgången. Centrala positioner är därför rekryterare och människohandlare.

Ömtåliga områden

Mellan kvinnorna, de kriminella organisatörerna och männen finns en rad legala aktörer som möjliggör att tillgången möter efterfrågan. Människohandeln är beroende av dessa legala aktörer, som många gånger är ovetande om att de har viktiga roller för den organiserade brottsligheten. Det är färjebolag, bussbolag, resebyråer, hotell, restauranger, mäklare, bostadsförmedlingar och hyresvärdar. Genom att dessa grupper får kunskap om hur de blir inblandade i koppleri och människohandel och utnyttjas utan att de vet om det, kan de bli mer försiktiga och observanta. Det förebygger brott. En sådan kunskap kan i nästa led användas för att i ännu högre grad än vad som sker i dag tipsa polisen om misstänkta aktiviteter. Även socialtjänsten kan kontaktas om det finns indikationer på att kvinnor utnyttjas.

Eftersom prostitution och människohandel också är ett känsligt ämne är det av vikt att yrkesområden som kommer i beröring med dessa företeelser för en löpande diskussion med medarbetare om etiska, moraliska och rättsliga förhållningssätt som verksamheten kan komma att stå inför. Särskilt är balansgången i praktiken svår att dra mellan att uppträda korrekt och diskret mot kunder och gäster samtidigt som man inte vill bli inblandad i koppleri och människohandel.

En viktig kunskap är att de kvinnor som är utsatta för människohandel kan vara välklädda och ha alla yttre tecken på ett framgångsrikt liv. Den stereotypa bilden av ”traffickingoffret” gör att många inte tänker i termer av människohandel och koppleri. Det är därför viktigt att informera om människohandelns rätta ansikte.

Reducera motivationen

Som ett komplement till traditonell brottsbekämpning arbetar myndigheterna i dag med att spåra och återföra vinning av brott. Denna tillgångsinriktade brottsbekämpning minskar lönsamheten av och motivationen för att begå brott. En inriktning på kriminella pengar och

egendom är därför en högst relevant metod för att bekämpa koppleri och människohandel; hela verksamheten bygger på att tjäna pengar på sexhandel. Vid spaning kan exempelvis poliser upptäcka tillgångar som de bedömer har förvärvats med kriminella pengar från människohandel och koppleri. Genom att spåra penningströmmar kan också annan brottslighet upptäckas i anslutning till organisationerna.

Med tillräckligt underlag kan åklagare i samarbete med andra myndigheter använda straffprocessuella åtgärder för att sedan ha möjlighet att förverka värdet av de pengar som genererats av de kriminella verksamheterna. Arbetssättet innebär också att kopplare och människohandlare måste arbeta hårdare för att undanhålla tillgångar som kommer från verksamheten, vilket medför ökade kostnader för dem. Brå bedömer därför att en tillgångsinriktad brottsbekämpning är en viktig del i att komma åt handeln med människor för sexuella syften.

De flesta nätverk med anknytning till koppleri och människohandel i Sverige är enligt resultatet småskaliga och karaktäriseras av en spontan organisering och aktörer inom bekantskaper. Det bör dock inte uteslutas att dessa i själva verket kan ingå i större organisationer som tenderat att vara osynliga i polisens förundersökningar. På resultatseminariet blev det klart då poliser uppmärksammat oförklarliga penningströmmar som kan vara tecken på att mindre grupper betalar till större organisationer. Det skulle innebära att en tillgångsinriktad brottsbekämpning där penningströmmar följs är en effektiv metod för att nysta sig bakåt till de huvudmän som ytterst profiterar på verksamheten.

Särskilt vid stora nätverk där inte enbart familjemedlemmar och gamla bekanta ingår – och som därmed inte hålls samman av lojalitetsband – uppstår långa kontaktvägar som leder till missförstånd och risk för att bli lurad eller angiven. Relationerna kan sättas på prov om polisen utnyttjar de spända band som kan finnas, exempelvis genom att skapa förseningar och ställa till oreda. Det bör öka förutsättningarna att nervösa aktörer går ifrån sina säkerhetsrutiner, talar klarspråk i telefon eller på andra sätt beter sig oförsiktigt (jfr Brå 2005:11, 2007:4, 2007:7).

Efterfrågan i fokus

Efterfrågan på sexuella tjänster medför att prostitution och människohandel aldrig dör ut utan snarare reproduceras. Det faktum att det bland svenska kunder finns en framträdande efterfrågan på utländska kvinnor – inte minst på grund av priset – innebär att kriminella grupper etablerar verksamheter i Sverige som tillgodoser männens önskemål. Man kan säga att kunderna lämnar dörren öppen för människohandel in i Sverige.

Men trots att sexköparna upprätthåller prostitution och människohandel som en lönsam illegal verksamhet är de en stor anonym grupp som sällan hamnar i blickfånget. I kontrast till deras i det närmaste

osynlighet i samhället uppskattas att omkring var tionde svensk man har någon erfarenhet av sexköp (SOU 1995:15, Månsson 1998). Det betyder att de flesta har någon i sin närhet som köpt sexuella tjänster och en viss andel av dessa sexköp har skett från kvinnor utsatta för människohandel.

Uppmärksamma missbruk

Synen på och attityden till prostitution är en bidragande orsak till den svenske kundens anonymitet. Även sexköpslagen medverkar till att sexköparen har ett intresse att hålla sig dold. Svenska sexköpare lever därför ett dubbelliv. Men i kontakt med myndigheter uppenbaras att flera är sexmissbrukare och behöver vård. En seminariedeltagares egna erfarenheter visar att prostitutionskunder ofta har upplevt något traumatiskt och deras efterföljande känslor sexualiseras i sökandet efter tröst och flykt. Dock varierar polisens bemötande av sexkunder i olika delar av landet och även mellan olika poliser. I exempelvis Göteborg har man funnit att ett samarbete med den kommunala verksamheten KAST (Köpare Av Sexuella Tjänster) fungerar bra. Vid KAST erbjuds kunder samtal, rådgivning och terapi.

Brå rekommenderar därför att polismyndigheterna i större utsträckning samarbetar med sociala myndigheter när det gäller frågor om behandling av köparna för att minska risken för återfall i sexmissbruk. En potentiell metod som också lyftes fram på resultatseminariet är att sociala myndigheter deltar vid förhör av sexköpare. I förlängningen är detta fokus ett av flera led som kan bidra till en reducerad efterfrågan på sexuella tjänster.

Hinder och möjligheter

Sexköpslagen i kombination med de möjligheter Internet erbjuder har gjort att en stor del av sexförsäljningen förflyttats inomhus och bakom fördragna gardiner. Internet är, förutom de aktörer som underlättar koppleri och människohandel, en betydande hjälpande hand i detta avseende. Den används som arena för de flesta prostitutionskontakter. Eftersom servrarna ofta är placerade utomlands är det svårt för polisen att komma någon vart med förundersökningar om medhjälp till människohandel och koppleri. Men samtidigt som Internet är ett marknadstorg för att etablera kontakt med kunder synliggörs brottsligheten. Internet används därför av polisen som ett verktyg för att få upp spår på misstänkt koppleri och människohandel. En metod är att poliser uppträder som potentiella kunder för att få information om adresser eller åtminstone i vilka områden som spaning ska inledas.

Ökad närvaro

Mycket av människohandelns organisering och kommunikation bedrivs i det dolda, där det är svårt att ingripa. Det är därför som per-

sonal inom taxi, hotell och restauranger har en viktig brottsförebyggande uppgift.

Människohandeln tar sig också synligare uttryck och viss gatuprostitution förekommer. Denna typ av prostitution kan också fungera som en inkörsport till mer etablerade former av prostitution i lägenheter. Enligt poliser och socialarbetare har aktioner på fältet en störande effekt på gatuprostitutionen och det finns exempel på hur etableringsförsök har misslyckats som en följd av sådana instatser. Brå rekommenderar därför att resurser tilldelas för uppsökande verksamhet ute på fältet där en större närvaro kan förhindra möjligheter att etablera sexköp och därmed motverka människohandel och koppleri.

Sexköpslagen

Sexköpslagen har i studien visat sig ha en viss hämmande effekt på svenska kunder. Förbudet fungerar nog också som en barriär mot att köpa sex för presumtiva män, som vid en legalisering skulle ha varit kunder. Den kan också ses som en viktig samhällsfunktion eftersom den gör det svårare för kriminella grupper att etablera sig i Sverige.

Men för de nätverk som har förmåga att etablera en verksamhet kan sexköpslagen, samtidigt som den är ett hinder, skapa gynnsamma marknadsvillkor genom högre priser. En rimlig effekt är att lagstiftningen dels minskar antalet kvinnor som utsätts för människohandel, dels ger en hygglig lönsamhet för de organisatörer som har resurser att upprätthålla en tillgång på sexuella tjänster utan att upptäckas av myndigheter. Sexköpslagen utvärderas nu, och en fråga är vilka följder den har på människohandel.

För att öka sexköpslagens effektivitet kan information spridas om dess existens. I exempelvis den befintliga hotellinformationen går det att upplysa om förbudet om att köpa sexuella tjänster.

Bland de blinda blir också den enögde blind[15]

Trots att köparens situation i könshandeln skiljer sig avsevärt från säljarens har de en gemensam nämnare, nämligen ett behov att tillfredsställa. Den svenska kunden söker förnyelse, intimitet och kravlöshet hos kvinnan vars sexuella tjänster han köper. Kvinnan som prostituerar sig har behov av pengar och önskar sig gynnsammare levnadsförhållanden. Startskottet in i människohandelns dunkla värld sker alltså genom de behov som de båda vill tillgodose.

Men för kunden handlar det inte bara om att köpa sex i fysisk mening. Köparen vill också att kvinnan medverkar på ett själsligt plan genom att ge uttryck för njutning i den roll hon spelar, vilket i sin tur verifierar hans legitimitet och dövar skammen. För säljarens del handlar det snarare om att få så mycket pengar som möjligt. Självklart vill hon också ha nöjda kunder som kan leda till förmånliga affärer

[15] Citat av Stanislaw Jerzy Lec.

i framtiden. På begäran av hennes överordnade utformar hon köpet till en föreställning om att hon är villig, intresserad och uppskattar kunden.

De sociala och ekonomiska förutsättningarna mellan köparen och säljaren är uppenbara och liknar ett slags maktförhållande. Den svenska sexköparen avviker sällan från samhället i fråga om utbildning, arbetssituation och ekonomiska förutsättningar. Till skillnad från kvinnan som han köper sex av, lever han under betydligt stabilare förhållanden. I grunden handlar det alltså om olika grader av välfärd och makt mellan länder, regioner, kulturer och individer (Lewin 2008).

Öppna kundernas ögon

Svenska kunder i studien skiljer på prostitution och människohandel och menar att prostitution är frivilligt medan människohandel utförs av tvång. Enligt dem själva väljer de bort traffickerade kvinnor. Men uppenbarligen har de ingen direkt kännedom om vilka uttryck människohandel tar sig. Männens bedömningar grundas ofta på ytterst uppenbara och synliga tecken hos kvinnorna. I själva verket är de ”blinda” inför vad som egentligen pågår. Som nyss nämnts är det svårt att identifiera offer för människohandel eftersom de inte överensstämmer med köparnas föreställningar.

Brå bedömer att det är nödvändigt med en ökad kunskap om kvinnors utsatthet inom människohandeln. En sådan information kan exempelvis förmedlas via sociala och rättsliga aktörer som kommer i kontakt med sexköpare. Som tidigare nämnts bör sådan information också spridas till de yrkesgrupper som kommer i kontakt med människohandel och koppleri.

Kontrollmekanismer

Det är inte ovanligt att kvinnorna i ett första skede är inställda på att sälja sex i Sverige. De har vetskapen om att de ska arbeta som prostituerade, men dock inte under vilka förhållanden. För andra kvinnor målas en bild upp av ett framtida arbete som servitris eller städerska. Löften och erbjudanden om ett bättre liv förvandlas dock i Sverige till en destruktiv värld som kvinnorna har svårt att ta sig ur. Kopplare och andra organisatörer använder sig av metoder för att göra kvinnorna beroende av dem och obenägna att lämna verksamheten.

Det är tydligt att organisatörernas möjligheter att utöva kontroll är något av människohandelns och kopplerіets kärna. Går det att identifiera kontrollens mekanismer borde det också finnas förutsättningar att lösgöra dessa, inte minst genom att samhället erbjuder alternativ och kan nå kvinnorna med denna information. Det kan vara behandling, utbildning och rehabilitering i ursprungslandet, uppehållstillstånd i Sverige med liknande former av stöd, men också annat. I ett framtida projekt överväger därför Brå att närmare undersöka

de kontrollmekanismer som håller kvinnorna kvar i människohandel och prostitution. Syftet är att hitta brottsförebyggande åtgärder som motverkar denna kontroll.

Checklista som vägledning

Brå rekommenderar att ett ökat samarbete kompletteras med ett enkelt verktyg som en checklista för att kunna känna igen tecken på att människor blivit utsatta för människohandel. En checklista över tänkbara indikationer kan användas inom ett flertal yrkesområden som kan komma i kontakt med utsatta. Denna rekommendation syftar också till att minska den stereotypa bild av traffickerade offer som än i dag präglar många människors uppfattning. Detta argument fick också stöd på resultatseminariet. Numera behöver organisatörer inte låsa in kvinnorna. De är ändå bundna eftersom det inte pratar svenska och saknar omvärldsanalys. Ett viktig del i att kunna ta ställning om någon är utsatt för människohandel eller inte kräver en rättvisande bild av verkligheten. Därför bör checklistan hanteras flexibelt och anpassas efter ny information och trender. Den bör också innehålla rutiner att förhålla sig till. En sådan checklista skulle kunna utformas i samarbete mellan poliser, åklagare och andra aktörer som har erfarenheter av hur människohandel tar sig i uttryck.

Referenser

Abelsson, Jonna och Hulusjö, Anna (2008). *I sexualitetens gränstrakter – en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster.* Göteborgs stad. Social resursförvaltning.

Alalehto, Tage (2002). Eastern Prostitution from Russia to Sweden and Finland. I: *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention,* Volume 3, number 1: pp 96–111.

Aronowitz, A. Alexis (2001). Smuggling and Trafficking in Human Beings. I: *European Journal on Criminal Policy and Research,* Volume 9, number 2: pp 163–195.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*. Rapport 2005:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Vart tog alla pengarna vägen*? *En studie av narkotikabrottslighetens ekonomihantering*. Rapport 2007:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Narkotikadistributörer. En studie av grossisterna*. Rapport 2007:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Tillgångsinriktad brottsbekämpning. Myndigheternas arbete med att spåra och återföra utbyte av brott*. Rapport 2008:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *The organisation of trafficking – a study of criminal involvement in sexual exploitation in Sweden, Finland and Estonia*. Rapport 2008:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

van Duyne, Petrus C. m.fl. (2003). *Financial investigation of crime. A tool of the integral law enforcement approach*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Eek, Louise (2005). *Att köpa eller köpas. Frihet och makt i sexindustrin*. Stockholm: Atlas.

Ejalu, A.E William (2006). From Home to Hell: The Telling Story of an African Woman's Journey and Stay in Europe. I: Beeks, K. och Amir, D. (red.) *Trafficking and the Global Sex Industry*. Oxford: Lexington Books.

Ekman, Jonna (2003). *Bland verklighetens gråskalor. Trafficking och den kognitiva balansen*. Uppsala universitet: Sociologiska institutionen.

Europeiska unionen (1997). 6204/2/97 Enfopol 35 Rev 2 (ursprungligen i *Enfopol 161*).

Farr, Kathryn (2005). *Sex Trafficking: The Global Market in Women and Children*. New York: Worth Publishing.

Frankfort-Nachmias, Chava och Nachmias, David (1996). *Research methods in the social sciences*. Fifth edition. New York: St Martin's Press.
Hagstedt, Johanna, Korsell, Lars och Skagerö, Alfred (2008). In the land of prohibition? Clients and trafficked women in Sweden. I: Di Nicola, A. m.fl. (2008). *Prostitution and Human Trafficking. Focus on Clients*. Italy: Springer.
Haraldsson, Annie (2007). *Ett fall av trafficking. En migrationsteoretisk analys av förekomsten av trafficking baserat på statliga och enskilda aktörers förklaringsfaktorer och ett rättsfall*. Malmö Högskola: Internationell Migration och Etniska Relationer.
Hedin, Ulla-Carin och Månsson, Sven-Axel (1998). *Vägen ut! Om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*. Stockholm: Carlssons.
Holt, J. Thomas och Blevins, R. Kristie (2007). Examining Sex Work from the Client's Perspective: Assessing Johns Using on-line Data. I: *Deviant Behaviour*, Volume 28, issue 4: pp 333–354.
Korsell, Lars och Karlsson, Monika (2006). *Tracking Trafficking – police surveillance in Stockholm*. Opublicerat PM.
Korsell, Lars, Skinnari, Johanna och Vesterhav, Daniel (2008). *Organiserad brottslighet: vad vill vi bekämpa?* Opublicerat PM.
Lehti, Martti (2003). Trafficking in women and children in Europe. I: *HEUNI* papers, no. 18. Helsinki: HEUNI.
Lehti, Martti och Aromaa, Kauko (2006). Trafficking for Sexual Exploitation. I: Tonry, M. (red.) *Crime and Justice: A review of research*, Volume 34: pp 133–228.
Lewin, Bo (2008). Promoting changes in existing social attitudes to women and sexuality. I: *Tidskrift for Norsk Psykologforening*, Volume 45, number 6: pp 748–753.
McBurney, H. Donald (1994). *Research methods*. Third edition. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
Morawska, Ewa (2007). Trafficking into and from Eastern Europe. I: Lee, M. (red.) *Human Trafficking*. Devon: Willan Publishing.
Månsson, Sven-Axel och Linders, Annulla (1984). *Sexualitet utan ansikte. Könsköparna*. Stockholm: Carlsson & Jönsson.
Månsson, Sven-Axel (1998). Den köpta sexualiteten. I: Lewin, B. (red.) *Om sexualitet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1998:11.
Månsson, Sven-Axel och Söderlind, Peter (2004). *Sexindustrin på nätet. Aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden*. Stockholm: Égalité.
Månsson, Sven-Axel (2006). Men's demand for prostitutes. I: *Sexologies*, Volume 15, issue 2: pp 87–92.
Nilsen, Marie (2008). *Hur upptäcker Polisen traffickingbrott? En kvalitativ studie av initieringen, signalerna och det försvårande bakgrundsljudet*. Stockholms universitet: Sociologiska institutionen.

Näringsdepartementet (2005). *Prostitution och människohandel*. Faktablad, Regeringskansliet.
Proposition 1997/98: 55, *Kvinnofrid*.
Regeringens skrivelse (2008). *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Skrivelse 2007/08:167.
Reuter, Peter (1985). *The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis*. Honolulu: University Press of the Pacific.
Rikskriminalpolisen. Kriminalpolisenheten (2006). *Lägesrapport 8, Människohandel för sexuella ändamål m.m.,* 2005. Rikskriminalpolisen, Rapport 2006:4.
Rikskriminalpolisen. Kriminalpolisenheten (2007). *Lägesrapport 9, Människohandel för sexuella och andra ändamål, 2006*. Rikskriminalpolisen, Rapport 2007:6.
Salt, John (2000). Trafficking and Human Smuggling: a European Perspective. I: *International Migration*, Volume 38, number 3, Special Issue, pp: 31–56(26).
Sandell, Göran m.fl. (1996). *Könsköparna. Varför går män till prostituerade?* Stockholm: Natur och kultur.
Sanders, Teela (2008). *Paying for Pleasure. Men who Buy Sex*. Portland: Willian Publishing.
Scaramuzzino, Gabriella och Weman, Annika (2007). *KAST. Köp av sexuella tjänster.* Malmö: Centrum stadsdelsförvaltning, Individ- och familjeomsorg.
Schloenhardt, Andreas (2001). Trafficking in Migrants: Illegal Migration and Organized Crime in Australia and the Asia Pacific region. I: *International Journal of Sociology of Law,* Volume 29, pp: 331–378.
Socialstyrelsen (2004). *Kännedom om prostitution 2003*. Stockholm: Socialstyrelsen.
Socialstyrelsen (2007). *Kännedom om prostitution 2007*. Stockholm: Socialstyrelsen.
SOU 1995:15. *Könshandel: Betänkande av 1993 års Prostitutionsutredning*.
Williams, Phil (1999). Trafficking in Women and Children. A Market Perspective. I: Williams, P. (red.) *Illegal Immigration and Commercial Sex. The New Slave Trade*. London: Frank Cass Publishers.
Williams, Phil (2001). Organising transnational crime: Networks, Markets and Hierarchies. I: Williams, P. och Vlassis, D. (red.) *Combating Transnational Crime. Concepts, Activities and Responses*. London: Frank Cass Publishers.

Bilagor

Bilaga 1. Enkät

GENERAL PART: PROFILE OF THE CLIENT	
Question	**Answer**
1. Har du någon gång betalat för sexuella tjänster?	ja nej
2. Hur gammal är du?	• … år
3. Vilken är din nationalitet?	• (lista)
4. Vilket är ditt civilstånd?	• gift • ogift • skild • skild i laglig bemärkelse • änkeman • sambo
5. Har du barn?	• antal……
6. Vilken är din sysselsättning?	• student • arbetslös • pensionär • lärling • arbetare • anställd • chef • affärsman • fackman
7. Vilken utbildning har du?	• ingen utbildning • grundskola • gymnasium • högskola/universitet eller högre
GENERAL PART: FREQUENCY OF CONTACTS WITH FOREIGN PROSTITUTION	
Question	**Answer**
8. Av 4 prostituerade som du har haft sex med, hur många var utländska?	• 4 av 4 • 3 av 4 • 2 av 4 • 1 av 4 • 0 av 4
GENERAL PART: INDICATORS OF PROBABILITY FOR A CLIENT OF HAVING ENTERED INTO CONTACT WITH A VICTIM OF TRAFFICKING	
Question	**Answer**
9. Vilka kunskaper i svenska språket hade dessa utländska prostituerade?	• inga • lite • bra • mycket bra • perfekta
10. Har du någon gång uppfattat att dessa utländska prostituerade skulle ha blivit illa behandlade (exempelvis att de hade blåmärken, var rädda eller deprimerade etc.)?	• alltid • ofta • i hälften av fallen • sällan • aldrig

11. Hur var prisnivån hos de utländska prostituerade jämfört med de svenska prostituerade?	• mycket lägre • lägre • samma • högre • mycket högre	
GENERAL PART: SEXUAL ACTIVITIES OF THE CLIENT OF FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
12. Hur ofta köper du sexuella tjänster från dessa utländska prostituerade?	• mindre än en gång i halvåret • en gång på två månader • en gång i månaden • en gång i veckan • mer än en gång i veckan	
13. När det gäller de utländska prostituerade, var ägde den sexuella akten huvudsakligen rum? Max två svar. Markera i den första kolumnen den vanligaste platsen och om möjligt den näst vanligaste platsen i den andra kolumnen.	• lägenhet • bordelliknande plats • hotell/motell • nattklubb/sexklubb • pub/disco • massageinstitut • gatan (bil, lastbil, parker etc.)	• lägenhet • bordelliknande plats • hotell/motell • nattklubb/sexklubb • pub/disco • massageinstitut • gatan (bil, lastbil, parker etc.)
14. Hur kom du i kontakt med dessa utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den vanligaste kontaktvägen och om möjligt den näst vanligaste kontaktvägen i den andra kolumnen.	• internet • taxichaufförer • personal på hotell, restauranger, barer etc. • bordelliknande plats • vänner • personlig kontakt med de prostituerade	• internet • taxichaufförer • personal på hotell, restauranger, barer etc. • bordelliknande plats • vänner • personlig kontakt med de prostituerade
15. Använde du kondom tillsammans med de utländska prostituerade?	• ja • nej • ibland	
16. Vilken typ av sexuella tjänster efterfrågade du i huvudsak av dessa utländska prostituerade?	• vaginalt sex • analsex • oralsex • erotisk massage	

SPECIAL PART A FOR Clients that normally do not choose foreign prostitution

[If answer to question no. 8 ≤ 1]

SPECIAL PART: INDIVIDUAL FACTORS THAT PUSH THE CLIENT NOT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
17A. Vilka av dessa faktorer får dig att inte välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Jag är rädd för sexuellt överförbara sjukdomar • Jag gillar inte utländska prostituerade • Utländska prostituerade talar inte mitt modersmål • Utländska prostituerade arbetar i oattraktiva eller farliga miljöer • Utländska prostituerade är mer utnyttjade än inhemska prostituerade • Utländska prostituerade erbjuder inte de tjänster som jag vill ha • Annat: _____	• Jag är rädd för sexuellt överförbara sjukdomar • Jag gillar inte utländska prostituerade • Utländska prostituerade talar inte mitt modersmål • Utländska prostituerade arbetar i oattraktiva eller farliga miljöer • Utländska prostituerade är mer utnyttjade än inhemska prostituerade • Utländska prostituerade erbjuder inte de tjänster som jag vill ha • Annat: _____
SPECIAL PART: NETWORK FACTORS THAT PUSH THE CLIENT NOT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
18A. Vilka av dessa faktorer får dig att inte välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Jag anar att det finns kriminella personer bakom de utländska prostituerade • Ogillande från vänner och bekanta • På grund av begränsad marknadsföring • Denna form av prostitution är inte särskilt synlig • Annat: _____	• Jag anar att det finns kriminella personer bakom de utländska prostituerade • Ogillande från vänner och bekanta • På grund av begränsad marknadsföring • Denna form av prostitution är inte särskilt synlig • Annat: _____
SPECIAL PART: ENVIRONMENTAL FACTORS THAT PUSH THE CLIENT NOT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
19A. Vilka av dessa faktorer får dig att inte välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Sveriges officiella syn på prostitution • övervakning från Polisen • religion • media • social/kulturell påverkan • Annat:_____	• Sveriges officiella syn på prostitution • övervakning från Polisen • religion • media • social/kulturell påverkan • Annat:_____

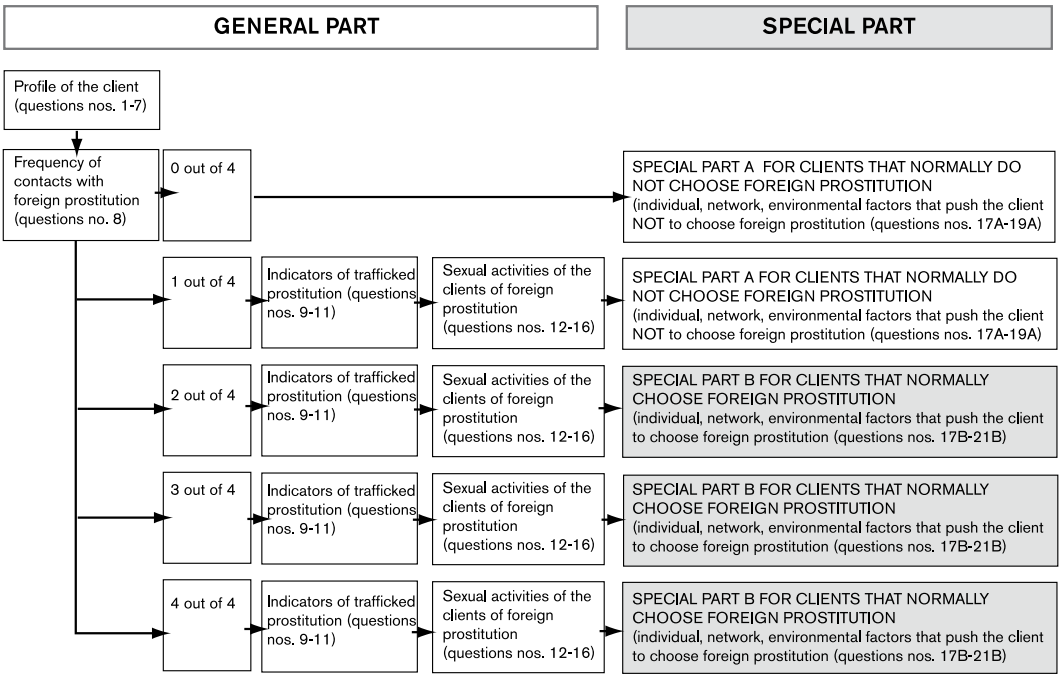
SPECIAL PART b FOR Clients that NORMALLY choose foreign prostitution

[If answer to question no. 8 ≥ 2]

SPECIAL PART: INDIVIDUAL FACTORS THAT PUSH THE CLIENT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
17B. Vilka av dessa faktorer får dig att välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Utländska prostituerade är billigare • Utländska prostituerade är mer tillmötesgående • Jag gillar att prova något annorlunda/gränsöverskridande • Utländska prostituerade erbjuder bättre tjänster • Jag föredrar de utländska prostituerades utseende • Utländska prostituerade talar inte mitt modersmål • Utländska prostituerade får mig att känna mig mer bekväm och avslappnad • Annat: _____	• Utländska prostituerade är billigare • Utländska prostituerade är mer tillmötesgående • Jag gillar att prova något annorlunda/gränsöverskridande • Utländska prostituerade erbjuder bättre tjänster • Jag föredrar de utländska prostituerades utseende • Utländska prostituerade talar inte mitt modersmål • Utländska prostituerade får mig att känna mig mer bekväm och avslappnad • Annat: _____
SPECIAL PART: NETWORK FACTORS THAT PUSH THE CLIENT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
18B. Vilka av dessa faktorer får dig att välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Vänners erfarenheter med utländska prostituerade • Det finns fler utländska prostituerade än inhemska prostituerade. • Denna form av prostitution är vanlig i annonser • Denna form av prostitution är mycket synlig • Annat: _____	• Vänners erfarenheter med utländska prostituerade • Det finns fler utländska prostituerade än inhemska prostituerade. • Denna form av prostitution är vanlig i annonser • Denna form av prostitution är mycket synlig • Annat: _____
SPECIAL PART: ENVIRONMENTAL FACTORS THAT PUSH THE CLIENT TO CHOOSE FOREIGN PROSTITUTION		
Question	**Answer**	
19B. Vilka av dessa faktorer får dig att välja utländska prostituerade? Max två svar. Markera i den första kolumnen den faktor som bäst stämmer överens och om möjligt den faktor som stämmer överens näst bäst i den andra kolumnen.	• Sveriges officiella syn på prostitution • Liten eller frånvarande övervakning av Polisen • Media • Social/kulturell påverkan • Annat: _____	• Sveriges officiella syn på prostitution • Liten eller frånvarande övervakning av Polisen • Media • Social/kulturell påverkan • Annat: _____
SPECIAL PART: AVAILABILITY FOR A FURTHER ANALYSIS		
Question	**Answer**	

20B. Skulle du kunna tänka dig att för forskningsändamål ställa upp på en helt anonym telefonintervju?	• ja • nej
21B. Om ja, skriv in det telefonnummer som du vill bli kontaktad på.	• Nummer …

Scheme of the proposed internet questionnaire

EXPLAINING THE QUESTIONNAIRE

Since, from a research strategy point of view, it is not "smart" to ask if a client/respondent went voluntarily for trafficked prostitution, the questionnaire we aim to assess:

- the frequency with which a person is choosing foreign prostitution;
- if a person chose foreign prostitution, the likelihood for him of having entered into contact with victims of trafficking.

At the end, we will end up with different **categories of clients**:

1. Clients who do not choose foreign prostitution	
2. Clients who choose foreign prostitution rarely	2.A With a low/medium probability of having entered into contact with victims of trafficking
	2.B With a medium/high probability of having entered into contact with victims of trafficking
3. Clients who choose foreign prostitution often	3.A With a low/medium probability of having entered into contact with victims of trafficking
	3.B With a medium/high probability of having entered into contact with victims of trafficking
4. Clients who choose foreign prostitution very often or always	4.A With a low/medium probability of having entered into contact with victims of trafficking
	4.B With a medium/high probability of having entered into contact with victims of trafficking

In order to divide a) clients with a medium/high probability of having entered into contact with victims of trafficking, from b) clients with a medium/low probability of having entered into contact with victims of trafficking, answers to questions 9, 10 and 11 (indicators of probability for a client of having entered into contact with a victim of trafficking) will be used, according the following table and methodology.

INDEX OF PROBABILITY FOR A CLIENT OF HAVING ENTERED INTO CONTACT WITH A VICTIM OF TRAFFICKING			
Indicators/Questions	modalities	values assigned to modalities (weights)	total value of the indicator
9. [KNOWLEDGE OF FOREING LANGUAGE BY PROSTITUTE] What was the level of knowledge of your language among these foreign prostitutes?	none	25	25
	little	18,75	
	good	12,5	
	very good	6,25	
	excellent	0	
10. [SIGNS OF VIOLENCE ON PROSTITUTE] Have you ever perceived that these foreign prostitutes have been mistreated (bruises, scared, depressed)?	always	25	25
	often	18,75	
	half the cases	12,5	
	seldom	6,25	
	never	0	
11. [LEVEL OF PRICE ASKED BY PROSTITUTE] Compared to local prostitutes prices of these foreign prostitutes were?	much lower	50	50
	lower	37,5	
	same	25	
	higher	12,5	
	much higher	0	

The probability for a client of having entered into contact with a victim of trafficking will be an index (*index of probability for a client of having entered into contact with a victim of trafficking*) going from 0 to 100, which will be the sum of the "values" for indicators/questions 9, 10, 11 as in the above table. Under every value/weight there is of course an assumption, which can be discussed.

Clients with a medium/low probability of having entered into contact with victims of trafficking are those with an index of probability for a client of having entered into contact with a victim of trafficking ≤ 50%.

Clients with a medium/high probability of having entered into contact with victims of trafficking are those with an index of probability for a client of having entered into contact with a victim of trafficking > 50%.

Bilaga 2. Intervjuguide

Inledning/bakgrundsfrågor

- Erfarenhet av sexköp
- Ålder, civilstånd, utbildning, arbete, barn, nationalitet etc.
- Varför köpa?
- Typ av sexuella tjänster?
- Var, hur, när samt hur mycket/ofta?
- Sker det med regelbundenhet, eller är det förknippat med något speciellt tillfälle?
- Känner till andra som köper sex?
- Berättat för någon? Om inte, varför?
- Hur länge har detta pågått?

Frågeområden mer relaterat till trafficking

- Vilka preferenser vid typ av kvinna?
- Etnicitet?
- Att hon talar svenska?
- Hur viktigt är priset?
- Hur gamla har kvinnorna varit? Någon under arton år? Ännu yngre?
- Hur viktigt är åldern, vad föredras?
- Köpt sexuella tjänster från utländsk kvinna?
- Tror du att någon av dem var utsatt för människohandel?
  - Om ja: Hur märkte du detta och varför misstänkte du detta?
  - Om nej: Varför tror du inte det? Hur vet man det?
- Några tecken på organisation kring kvinnan?
- Skilde sig kontaktvägen på något sätt med den utländska kvinnan?
- Om inte, på vilket sätt kan det göra det?

Utländska tjejer

- Finns det något som är bättre eller enklare med utländska kvinnor?
- Vad får dig att välja utländska kvinnor?
- Vad får dig att inte välja utländska kvinnor?

Faktorer som förenklar

- Är det enkelt att köpa sex? Varför?
- Vad gör det enkelt att köpa sex?
- Är det enklare eller bättre att köpa sex från en viss typ av
- prostituerade? Utländska kvinnor? Lokala kvinnor? På vilket sätt?
- Var fanns kvinnan? Lägenhet, centralt? Förort?

Hinder

- Vad gör det svårt att köpa sex? Vad förhindrar köpet?
- Situationella aspekter och lagstiftning.

Sociala/moraliska hinder

- Tänker du på risken att åka fast? Hindrar det dig från att köpa?
- Utnyttjande av kvinnor
- Misstankar om att de är utsatta för människohandel
- Religion
- Anknytningen till samhället; utbildning, arbete, föreningsliv
- Vänners och andras negativa inställning till detta
- Lagstiftning
- Polisen

Kontaktväg

- Hur kommer/kom du i kontakt med kvinnan?
- Finns det andra sätt?
  - Internet
  - Taxiförare
  - Barer
  - Nätverk
  - Vänner
  - Kriminella
  - Bordeller
  - Sexklubbar
  - Annat
- Skiljer sig kontaktvägen mellan svenska kvinnor och utländska kvinnor?

Utnyttjande

- Är du medveten om att kvinnan i de flesta fall är utnyttjad? Spelar
- det någon roll för dig?
- Hur motiverar du det för dig själv och andra?

Neutralisering

- Varför är det rätt köpa sex?
- (Hjälpa kvinnan?)
- Känner du till att kvinnan oftast får en mycket liten del av pengarna?
- Känner du till att köpet ofta föder en kriminell organisation med
- förgreningar till annan grov kriminalitet?
- Är köpet förknippat med skam?
- Ser du det som en rättighet att få köpa sex av en kvinna?
- Distanseringen ökar med den utländska kvinnan?

Övrigt förebyggande

- Hur kan efterfrågan på trafficking minskas?
- Tror du att sexköpslagen fungerar avskräckande?
- Vad skulle få dig att sluta köpa sex?

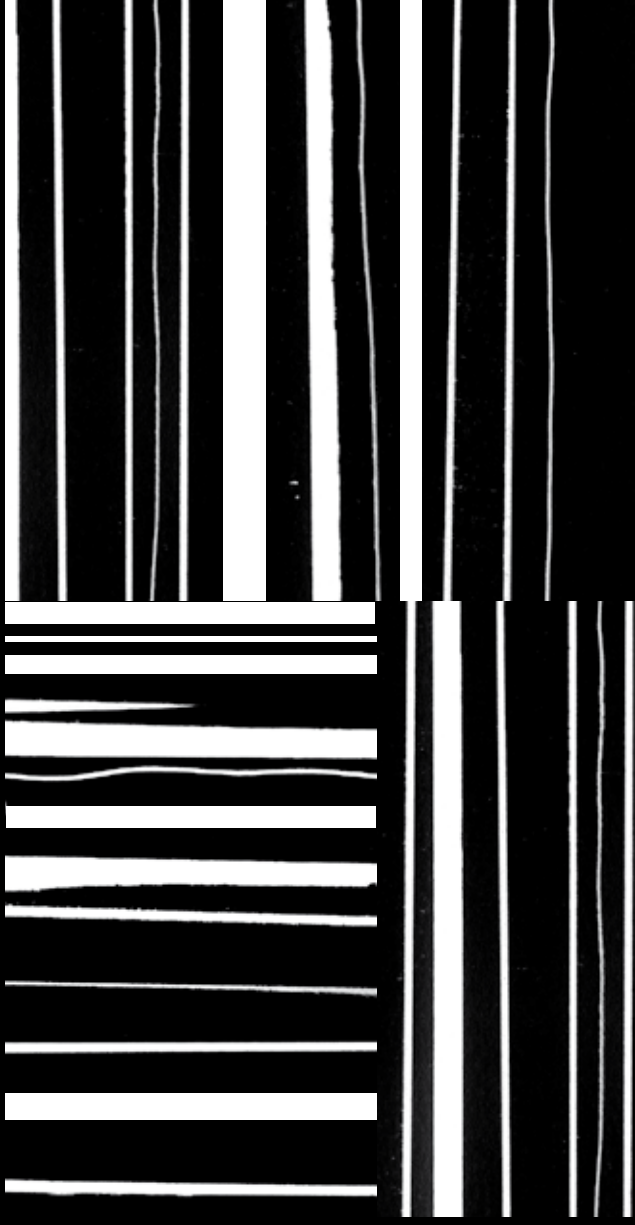
”… Dagen efter skjutsades hon till ny kund och lydde organisatören för att hon nu var rädd. Hon hade fyra till fem kunder per dag och fick inte ta del av betalningen […]”.

Anteckningar ur förundersökningsmaterial

Runt om i världen pågår en ständig handel med människor för sexuella ändamål. Kvinnor rekryteras och transporteras från ursprungsländer till ett annat land för att sälja sexuella tjänster.

Trots att människohandel är en världsomfattande och komplex företeelse är logiken bakom inte särskilt komplicerad. En tillgång på sexuella tjänster upprättas för att svara på den efterfrågan som finns, och balansgången däremellan bibehålls med hjälp av olika kriminella aktörer och grupper som står för logistiken.

Denna rapport riktar fokus på sexuell människohandel i Sverige med utgångspunkt i två perspektiv: tillgång och efterfrågan. Genom att hela traffickingkedjan skildras – från rekryteringen av kvinnor i ursprungsländerna fram till mötet med de svenska sexköparna – har också förslag på brottsbekämpande strategier och metoder formulerats som täcker hela verksamheten.

Fritzes
ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-86027-17-9 ISSN 1100-6676